

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΔΕΡΒΟΥ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ
ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ
ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΛΕΠΤΑ 75

ΕΚΔΟΤΗΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 19268

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Σεπτεμβρίου 1913

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛ. ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Μιχ. Μαντζεβελάκη

Γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι καὶ ἀπόφασιν τῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἐποπτικῆς ἐπιτροπείας, ἡ τιμὴ τῆς Ἑρμηνείας Περιχοπῶν τῶν Ἐπιστολῶν καὶ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων διὰ τὴν Β'. τάξιν τοῦ Γυμνασίου ἐκ φύλλων τυπογραφικῶν 5 ὥροισι εἰς λεπτὰ ἑβδομήκοντα πέντε (0,75). Τὸ δὲ ἐπιθετικὸν βιβλίσκιον χρώματος ροδίνου ἐστὶ ἀξίας λεπτῶν τριάκοντα ἐννέα (0,39).

Ἐντελλόμεθα ὅπως συμμορφωθῇτε πρὸς τὰς ἀποφάσεις ταύτας, ἐκτυπώσῃτε δὲ τὴν παροῦσαν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὁφείας τοῦ περικαλύμματος τοῦ βιβλίου κάτωθι τῆς θέσεως, εἰς ἣν κατὰ νόμον ἐπικολλᾶται τὸ βιβλίσκιον.

Ὁ Ὑπουργός
Ι. Δ. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

Περ. Φρειδερίκος

Πάνος Δ. Παπανικολάου

Εν Λαρνη μὲν Ὀκτωβρίου
τελευταίας
ἔτους 1913

Πάνος ὁ Δημοσθένου

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΔΕΡΒΟΥ

τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ τῇ Ῥιζαρείῳ Σχολῇ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ

ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ

ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ

ἐν τῷ κατὰ τὸν νόμον ῬΣΑ' διαγωνισμῷ διὰ τὴν

τετραετίαν 1913-1917

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗΣ
1913

Ἀριθ. } πρωτ. 1767
 } διεκτ. 1196

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16ῃ Ἰανουαρίου. 1907.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἹΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρὸς τὸν ἐλλόγιμον καθηγητὴν τῆς Θεολογίας
 ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κ.

ΓΕΩΡΓΙΟΝ ΔΕΡΒΟΝ

Ἐπιστρέφουσα ὑμῖν ἡ Σύνοδος τὴν ὑφ' ὑμῶν ἐν χειρογράφῳ ὑποβληθεῖσαν Αὐτῇ πρὸς ἔγκρισιν Ἑορμηνεῖαν περικοπῶν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν Πράξεων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων, συνταχθεῖσαν πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Β' τάξεως τοῦ Γυμνασίου, γνωρίζει ὑμῖν, ὅτι, συνωδὰ τῇ ἐκθέσει τοῦ γραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου ἀρχιμ. Πολυκάρπου Θωμᾶ, τοῦ Συνοδικῆς ἐντολῇ διεξιελθόντος τὸ ἔργον ὑμῶν τοῦτο, οὐδὲν ἐν αὐτῷ περιέχεται τὸ ἀπᾶδον τοῖς δόγμασι τῆς ἡμετέρας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

- † Ὁ Ἀθηνῶν **ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ** πρόεδρος
- † Ὁ Κεφαλληνίας **ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ**
- † Ὁ Ἡλείας **ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ**
- † Ὁ Μεσσηνίας **ΜΕΛΕΤΙΟΣ**
- † Ὁ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας **ΓΕΡΜΑΝΟΣ**

Ὁ Γραμματεὺς

ἀρχιμ. **ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ ΘΩΜΑΣ**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων.

Αἱ πράξεις τῶν Ἀποστόλων εἶναι σύγγραμμα τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ὡς γίνεται ὀρθρὸν καὶ ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης παραδόσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ὕφους, ἅπερ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἔχουσι κοινὰ πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ ὕφος τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἀφιεροῖ ἀμφοτέρω τὰ συγγράμματα τοῦ πρὸς τινα Θεόφιλον, κατέχοντα ὑψηλὴν κοινωνικὴν θέσιν, ἐπιφανὴ καὶ κράτιστον ἄνδρα, ὅστις εἶχε κατηχηθῇ ὑπ' αὐτοῦ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν (Λουκ. Α', 3. Πράξ. Ἀπ. Α', 1). Ὅπως οὗτος λάβῃ πλήρη γνῶσιν αὐτῆς, ὁ Λουκᾶς ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐκτίθησι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰς πράξεις, ἐν αἷς ἐκτίθησι τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ ἔργα τῶν Ἀποστόλων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, ὡς πρωταγωνιστήσαντων ἐν τε τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ ἐξαπλώσει τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Λουκᾶς ἐξιστορῶν ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων τὴν διάδοσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων μέχρι τῆς Ῥώμης ζητεῖ νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν Θεόφιλον, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς διαδοθεὶς ἐντὸς βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην δὲν εἶναι ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θεῖον ἔργον (Πράξ. Ἀπ. Ε', 34—39). Οὕτω δὲ ὁ Θεόφιλος ἠδύνατο νὰ λάβῃ τελείαν γνῶσιν τῆς ἀπὸ Θεοῦ προεληθούσης, ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ κηρυχθείσης καὶ διὰ τῶν Ἀποστόλων διαδοθείσης χριστιανικῆς θρησκείας.

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων.

Ἀπόστολοι γράψαντες ἐπιστολάς διασωθείσας ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ εἶναι ὁ Παῦλος, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης.

Ὁ Παῦλος ἔγραψε 14 ἐπιστολάς. Εἶναι δὲ αὗται ἡ πρὸς Ῥωμαίους, αἱ δύο πρὸς Κορινθίους, ἡ πρὸς Γαλάτας, ἡ πρὸς Ἐφεσίους, ἡ πρὸς Φιλιππησίους, ἡ πρὸς Κολοσσαεῖς, αἱ δύο πρὸς Θεσσαλονικεῖς, αἱ δύο πρὸς Τιμόθεον, ἡ πρὸς Τίτον, ἡ πρὸς Φιλήμονα καὶ ἡ πρὸς Ἑβραίους. Ὁ Παῦλος διὰ τῶν ἐπιστολῶν τούτων προτρέπει τοὺς χριστιανούς νὰ ἐμμένωσιν ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει, ἣν ὑπ' αὐτοῦ ἐδιδάχθησαν, συμβουλεῦει κυρίως τοὺς προϋσταμένους τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων νὰ προσέχωσι πολὺ τοὺς ψευδοδιδασκάλους, οἵτινες εἰσχωροῦντες εἰς αὐτάς διέδιδον πεπλανημένας καὶ αἰρετικὰς διδασκαλίας, καὶ παρακαλεῖ αὐτοὺς νὰ ἐξακολουθῶσιν ἐργαζόμενοι πρὸς καταπολέμησιν πολλῶν κακιῶν, αἵτινες ἐπεκράτουν εἰς τὰς ἑαυτῶν κοινότητας.

Τοῦ Πέτρου περιεσώθησαν δύο ἐπιστολαὶ πρὸς χριστιανούς τοῦ Πόντου, τῆς Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας (Α' Πέτρου α', 1. Β' Πέτρου γ', 1). Καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ἐπιστολῆς του ζητεῖ νὰ στηρίξῃ τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὑπομένοντας πειρασμούς καὶ θλίψεις χριστιανούς, νὰ διδάξῃ καὶ συστήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν χριστιανικὴν ὑπομονήν, διὰ δὲ τῆς δευτέρας καθίστησιν αὐτοὺς προσεκτικούς, ἀφ' οὗ ἀπηλλάγησαν τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων, νὰ μὴ περιπέσωσιν εἰς ἄλλας δοκιμασίας καὶ θλίψεις, ἅς θὰ παράσχωσιν εἰς αὐτοὺς διάφοροι αἰρετικοί, μέλλοντες νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐν τῇ μέσῃ αὐτῶν.

Ὁ Ἰωάννης ἔγραψεν οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ καὶ τρεῖς ἐπιστολάς, ἐν αἷς θεολογεῖ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγων, ὅτι εἶναι ὁ Λόγος, ὅστις ἦτο ἀεὶ ἐν τῇ Θεῷ, πρὸ τῆς ὑπάρξεως τοῦ κόσμου, ὅτι διὰ τοῦ Λόγου τὰ πάντα ἐγένοντο, ὅτι αὐτὸς εἶναι ζωὴ αἰώνιος καὶ Θεὸς ἀληθινός, ὅτι ἐγένετο τέλειος ἄνθρωπος,

ὅπως καταλύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θανάτου καὶ φέρῃ τὴν τελείαν γνῶσιν τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ὁ Ἰωάννης οὕτω θεολογῶν περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐσκόπει ν' ἀναιρέσῃ τὰς ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ διαδεδομένας αἵρετικὰς κακοδοξίας, καθ' ἃς ἡ θεότης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμιρροηθεῖτο καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐθεωρεῖτο ἀνεπαρκὴς πρὸς σωτηρίαν καὶ δικαίωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Πολεμῶν τοὺς αἵρετικούς συνιστᾷ εἰς τοὺς χριστιανούς βίον ἁγνὸν καὶ θερμὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ παρακαλεῖ αὐτοὺς νὰ διατελῶσιν ἐν ἀδελφείᾳ κοινωνίᾳ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐὰν θέλωσι νὰ ἔχωσι ζωὴν καὶ νὰ παράγωσιν ἔργα ἀγαθὰ.

Αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Ἰωάννου, ὡς καὶ αἱ τοῦ Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰούδα, καλοῦνται καθολικαὶ καὶ εἶναι τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ, διότι ἀπευθύνονται πᾶσαι αἱ ἄλλαι πλὴν τῆς Γ' τοῦ Ἰωάννου πρὸς τοὺς χριστιανούς καθόλου.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος.

Οὗτος εἶλκε τὸ γένος ἐξ Ἑβραίων, ἐκ τῆς φυλῆς Βενιαμίν, καὶ ἐγεννήθη ἐν Ταρσῇ τῆς Κιλικίας (Φιλιπ. Γ', 5. Ῥωμ. ΙΑ', 1). Ἡ δὲ Ταρσὺς ἦτο κατὰ τὸν Ξενοφῶντα (Ἀναβ. Α' 6' 24) «πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων» καὶ κατὰ τὸν γεωγράφον Στράβωνα (Γεωγρ. βιβλ. ΙΔ', κεφ. 5) ἤκμαζε κατὰ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, δυναμένη ν' ἀμιλλᾷται πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τὸ Ἰουδαϊκὸν αὐτοῦ ὄνομα ἦτο Σαοῦλ, ὃ ἐξηλληνίσθη Σαῦλος, κατὰ δὲ τὴν συνήθειαν τῶν Ἰουδαίων τοῦ νὰ ἀλλάσσῃσι τὰ ὀνόματα αὐτῶν πρὸς τοὺς νέους ἔρους τοῦ βίου αὐτῶν γενόμενος ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ καὶ κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου ἐκλήθη Παῦλος καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο μάλιστα εἶναι γνωστὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ. Φαίνεται δέ, ὅτι ὁ Παῦλος ἐκοινωνήσῃ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, χωρὶς βεβαίως νὰ παύσῃ ἔχων κλίσιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸν νόμον. Νέος δὲ ὢν ἐστάλη ὑπὸ τῶν γονέων του εἰς τὴν ἐν Ἱερουσαλὺμοις φαρισαϊκὴν σχολήν, ἔνθα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ πολυ-

μαθοῦς καὶ εὐσεβοῦς Γαμαλιήλ, ἀνδρὸς μετρίου καὶ φρονίμου, ἐπαυ-
 δεύθη φαρισαϊκῶς (Πράξ. Ἀπ. ΚΒ', 3). Ἐκτὸς δὲ τῆς πνευματικῆς
 παιδεύσεως, ἣς εὐτυχεν ὁ Παῦλος, ἐξέμαθε καὶ τὴν τέχνην τοῦ σκη-
 νοποιοῦ (Πράξ. Ἀπ. ΙΗ', 3), ὡς ἔθος παρὰ τοῖς τότε Ἰουδαίοις
 καὶ μάλιστα τοῖς λογίοις ἦτο νὰ ἐκμανθάνωσι καὶ τέχνην τινά,
 ὥστε ἐν καιρῷ ἀνάγκης νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα,
 ἵνα ὦσιν ὕλικῶς ἀνεξάρτητοι. Τοῦτο δ' αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος λέγει·
 «Αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ
 ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὐταί» (Πράξ. Ἀπ. Κ', 34). Ὁ Παῦλος,
 φαρισαϊκῶς ἐκπαιδευθεὶς, ἐνόμιζεν, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου
 ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ
 διὰ τοῦτο ἐταράσσето καὶ ἐσκανδαλίζετο ἀκούων, ὅτι ὁ ἄνθρωπος
 σφίζεται ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἑσταυρωμένον, ὡς Θεόν, πίστεως καὶ οὐχὶ
 ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ὁ Παῦλος, ὡς
 καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς ἀντιστρα-
 τεύεται κατὰ τῆς θεοκρατίας αὐτῶν, κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ μω-
 σαϊκοῦ νόμου, προτιθέμενος νὰ μεταβάλῃ τὰ ἔθνη, ἅπερ παρέδωκεν
 αὐτοῖς ὁ Μωϋσῆς· διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος μετέσχε τοῦ διωγμοῦ κατὰ
 τῆς ἐν Ἱερουσολύμοις χριστιανικῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπεδείξατο μέγι-
 στον ζῆλον, διότι ἔλαβε μέρος εἰς τὸν λιθοβολισμὸν τοῦ πρωτομάρ-
 τυρος Στεφάνου (Πράξ. Ἀπ. Ζ', 60). Ἐμφανισθεὶς δὲ ἐν Ἱεροσο-
 λύμοις ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως τῶν Ἑβραίων ἔλαβεν ἐπιστολάς
 παρ' αὐτοῦ, ὥπως ἐλθὼν εἰς Δαμασκὸν καταδιώξῃ τοὺς ὁπαδοὺς
 τῆς νέας θρησκείας καὶ φέρῃ αὐτοὺς δεδεμένους εἰς τὴν ἀγίαν
 πόλιν. Ἀλλὰ διὰ τοῦ Θεοῦ θαύματος, συμβάντος αὐτῷ καθ' ὁδὸν παρὰ
 τὴν Δαμασκὸν, ἐπεστράφη εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ ἐγένετο ἑνθε-
 ρμος θιασώτης αὐτοῦ, ἀρξάμενος νὰ κηρύττῃ εὐθὺς ἐν Δαμασκῷ εἰς
 τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Χριστὸς ὁ
 υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ ἐν Δαμασκῷ Ἰουδαῖοι συνεβουλεύσαντο ν' ἀπο-
 κτείνωσι τὸν Παῦλον, ὅπερ οὗτος γνοὺς ἐσώθη διὰ σπυρίδος καὶ
 κατέφυγεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα (Πράξ. Ἀποστ. Θ', 1-25). Ἐνταῦθα
 ἐκ τῶν Ἀποστόλων εὗρεν ὁ Παῦλος μόνον τὸν Πέτρον καὶ τὸν
 Ἰάκωβον, τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, εἰς οὓς συνε-

στήθη ὑπὸ τοῦ Βαρνάβα, διηγησαμένου αὐτοῖς ὅτι συνέβη τῷ Παύλῳ καθ' ὁδὸν καὶ βεβαιώσαντος ἀμφοτέρους, ὅτι ὁ Παῦλος ἔπαυσεν ὢν διώκτης τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι ἐγένετο ἔνθερμος ὁπαδὸς αὐτοῦ. Ὁ Παῦλος διατρίψας 15 ἡμέρας ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπέρχεται διὰ τῆς Συρίας εἰς τὴν πατρίδα του Ταρσόν (Πράξ. Ἀποστ. Θ', 26-30. Γαλατ. Α', 18).

Ὅτε δὲ ἡγγέλθη εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίαν, ὅτι ἐν Ἀντιοχείᾳ, πρωτευούσῃ πόλει τῆς Συρίας, πολὺς ἀριθμὸς ἐπίστευσεν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, πέμπει αὕτη τὸν Βαρνάβαν ἐκείσε, ὥπως ἐνισχύσῃ αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει. Τοῦτο δὲ ἔπραξεν ὁ Βαρνάβας ἐλθὼν εἰς Ἀντιόχειαν· ἀλλὰ διὰ νὰ ἐργασθῇ τελεσφορώτερον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετέβη εἰς Ταρσόν, ἔνθα διέμενεν ὁ πλήρης ζήλου καὶ δραστηριότητος ἀπόστολος Παῦλος καὶ λαθὼν μεθ' ἑαυτοῦ αὐτὸν ἐπιστρέφει εἰς Ἀντιόχειαν, ἔνθα ἀμφότεροι ἡρξάντο ἐργαζόμενοι καὶ αὐξάνοντες τὴν ἐκκλησίαν, ἥτις συνεκροτήθη τὸ πλεῖστον ἐξ ἐπιστραφέντων ἐθνικῶν. Ἐνταῦθα δὲ ἐκλήθησαν τὸ πρῶτον αἱ ὁπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ χριστιανοί (Πράξ. Ἀπ. ΙΑ', 22—26).

Ἀποστολικαὶ ὁδοιπορίαι τοῦ Παύλου.

Ἡ ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἡ ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἱδρύσεις καὶ κατάρτισις χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν εἶναι ἔργα μάλιστα τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ὅστις ἐπὶ τῇ σκοπῇ τούτῃ ἐπεχείρησε τὰς τέσσαρας ἀποστολικὰς ὁδοιπορίας, αἵτινες εἶναι αἱ ἀκόλουθοι:

Πρώτη ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ Παῦλος, ὡς ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ἔμελλε νὰ κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς ἐθνικούς. Ἀρχεται δὲ τῆς πρώτης ἀποστολικῆς ὁδοιπορίας μετὰ τοῦ Βαρνάβα καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου

ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας, τῆς πρωτεύουσας τῆς Συρίας, κατέρχεται εἰς τὴν Σελεύκειαν, διαβαίνει δὲ εἰς Κύπρον, ἣν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον διήλθεν, ἤτοι ἀπὸ Σαλαμῖνος μέχρι Πάφου. Ἀπὸ τῆς Πάφου ἀναχθεὶς ἦλθεν εἰς τὴν Πέργην τῆς Παμφυλίας, ἔνθα ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος ὁ συνοδῶν τὸν Παῦλον, καὶ τὸν Βαρνάβαν ἀποκαμὼν ἀπεχώρησεν ἀπ' αὐτῶν καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Ἱερουσόλυμα. Ἀπὸ δὲ τῆς Πέργης παρεγένετο ὁ Παῦλος μετὰ τοῦ Βαρνάβα εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, εἰς Ἰκόνιον, Λύστραν καὶ Δέρβην, εἴτα διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ἐπιστρέφει εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας καὶ διελθὼν τὴν Πισιδίαν καὶ τὴν Παμφυλίαν κατέρχεται εἰς Πέργην, εἰς Ἀττάλειαν καὶ ἐκ ταύτης ἀποπλέει εἰς Ἀντιόχειαν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας (Πράξ. Ἀποστ. ΙΓ' καὶ ΙΔ').

Δευτέρα ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ Παῦλος μετὰ τινα χρόνον θέλων νὰ ἐπισκεφθῇ πάλιν τὰς χώρας, ἐν αἷς ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον, καὶ κηρύξῃ αὐτὸ περαιτέρω εἰς ἄλλας χώρας ἀναχωρεῖ ἐξ Ἀντιοχείας τῆς Συρίας καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Δέρβην καὶ Λύστραν. Ἐκ Λύστρας πορεύεται ὁ Παῦλος εἰς τὴν Τρωάδα. Διαβαίνει δὲ εἰς Σαμοθράκην, Νεάπολιν, διέρχεται τοὺς Φιλίππους, Ἀμφίπολιν, Ἀπολλωνίαν, Θεσσαλονίκην, Βέροιαν, Ἀθήνας, Κόρινθον, Ἐφεσον, Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, Ἱερουσόλυμα, Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας (Πράξ. Ἀποστ. ΙΕ', 36-ΙΗ', 22).

Τρίτη ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ Παῦλος μικρὸν διατρίψας ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν καὶ διήρχετο τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ τὴν Φρυγίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐν αὐταῖς χριστιανικὰς κοινότητας. Μετὰ ταῦτα δὲ ἦλθεν εἰς Ἐφεσον, εἴτα εἰς τὴν Μακεδονίαν, Κόρινθον, Φιλίππους, Τρωάδα, Ἄσσον, Μυτιλήνην, Σάμον, Τρωγγύλιον, Μίλητον, Κῶν, Ρόδον, Πάταρα, Τύρον, Πτολεμαῖδα, Καισάρειαν καὶ Ἱερουσόλυμα.

Ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει ὁ Ἀπόστολος κινδυνεύει νὰ φανευθῇ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων κατηγορούντων αὐτόν, ὅτι διδάσκει κατὰ τοῦ λαοῦ, τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων. Ἀπὸ τοῦ κινδύνου δὲ τούτου ἀπαλλάσσει αὐτὸν ὁ Ῥωμαῖος χιλιάρχος, ὅστις μετὰ στρατοῦ πέμπει αὐτὸν εἰς Καισαρείαν πρὸς Φήλικα, τὸν ἡγεμόνα, ἦτοι τὸν ὑποδιοικητὴν. Ὁ Ῥωμαῖος οὗτος ὑποδιοικητὴς ἐλπίζων, ὅτι λήψεται παρὰ τοῦ Παύλου χρήματα, ἐτήρει αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ ἐπὶ δύο ἔτη. Μετὰ ταῦτα διαδέχεται τὸν ὑποδιοικητὴν τοῦτον ὁ Πόρκιος Φῆστος, ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου δικάζεται ὁ Παῦλος παρισταμένων καὶ τῶν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καταβάντων Ἰουδαίων κατηγορῶν, αὐτοῦ, οἵτινες ὅμως οὐδὲν ἠδύναντο κατὰ τοῦ Παύλου ν' ἀποδείξωσιν. Ὁ δὲ Παῦλος παρατηρῶν, ὅτι, καίπερ ἄθως, δικαιοσύνην δὲν ἠδύναντο νὰ εὑρῇ, ἐπικαλεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Καίσαρος κατὰ τὸ δικαίωμα, ὃ εἶχεν ὡς Ῥωμαῖος πολίτης. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐπικλήσεως ταύτης ὁ ἀπόστολος πέμπεται ὑπὸ στρατιωτικὴν συνοδίαν ἐκ Καισαρείας διὰ Σιδῶνος, Μύρων, Μελίτης, Συρακουσῶν, Ῥηγίου, Ποτιόλων, Ἀππίου Φόρου, Τριῶν Ταβερνῶν εἰς Ῥώμην. Οὕτω δὲ ὁ Παῦλος εἶδε τὴν Ῥώμην, εἰ καὶ οὐχὶ ὡς ἐλεύθερος κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου, ὡς ἐπεθύμει. Ἡ φυλάκισις αὕτη τοῦ Παύλου δὲν ἦτο αὐστηρά· διότι ἐπετράπη αὐτῷ νὰ κατοικήσῃ ἐν ἰδίᾳ μισθωθείσῃ οἰκίᾳ, φυλάσσοντας ἑνὸς μόνου στρατιώτου αὐτόν. Ἡ φυλάκισις αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ δύο ὁλόκληρα ἔτη, καθ' ἃ ἀκωλύτως ὁ Ἀπόστολος ἐδέχετο πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πορευομένους, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάσης παρρησίας. Τὸν Παῦλον κατὰ τὴν φυλάκισιν ταύτην ἠκολούθησαν οἱ πιστότατοι φίλοι αὐτοῦ, ὁ Λουκᾶς, ὁ Τιμόθεος, ὁ Τυχικός, ὁ Δημᾶς, ὁ Μᾶρκος, ὁ Ἀρίσταρχος καὶ ὁ Ἐπαφρᾶς (Πράξ. Ἀποστ. ΙΗ', 23—ΚΗ', 31).

Τετάρτη ἀποστολικὴ ὁδοιπορία.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀπελευθερωθεὶς τῆς πρώτης ἐν Ῥώμῃ φυλάξεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 63 ἔτους μεταβαίνει εἰς τὰς χρι-

στιανικᾶς ἐκκλησίας τῆς Μ. Ἀσίας, μάλιστα εἰς τὴν Ἐφεσον, ἐν ᾗ ἐγκαταλείπει ὡς ἐπίσκοπον τὸν Τιμόθεον, μέλλοντα νὰ διοργανώσῃ τελείως τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς καὶ προφυλάξῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἀναφανέντων αἵρετικῶν διδασκάλων, προδρόμων τῶν γνωστικῶν αἵρέσεων. Ἐξ Ἐφέσου μεταβαίνει ὁ Παῦλος εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐκ τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς Ἐφέσου πορεύεται εἰς Κρήτην, ἐνθα ἐγκαταλείπει ὡς ἐπίσκοπον τὸν Τίτον, μέλλοντα νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ἀποκρούσῃ τὰς ἐκεῖ ἑτεροδιδασκαλίας (Τίτ. Α', 5). Ὅτε ὁ Παῦλος ἔγραφε τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν, πιθανῶς ἐξ Ἐφέσου, ἐσκόπει νὰ διαχειμᾶσῃ ἐν Νικοπόλει (Τίτ. Γ', 12), ἐνθα ὁ ἀπόστολος καλεῖ τὸν Τίτον νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. Ὁ Παῦλος διὰ τῆς Μιλήτου καὶ διὰ τῆς Κορίνθου (Β' Τιμόθ. δ', 20) μεταβαίνει εἰς Ἰταλίαν, ὅπου θεθαίως ἐκήρυξε καὶ ἐδίδαξε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, εἴτα δὲ εἰς Ῥώμην. Ἐνταῦθα συνελήφθη καὶ ἤχθη ἐνώπιον τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς, ὑποστὰς τὴν πρώτην ἀνάκρισιν καὶ μὴ καταδικασθεὶς εἰς θάνατον· διότι εὐρέθη ἀμέτοχος τῆς εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἀποδοθείσης ἡ πυρκαϊᾶς ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος. Ὁ Παῦλος κατὰ τὴν συμβᾶσαν ἐν Ῥώμῃ τῇ 64 ἔτει πυρκαϊὴν εὐρίσκετο ἐν τῇ τετάρτῃ ἀποστολικῇ ὁδοπορίᾳ του. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ φυλακίσει ἐν Ῥώμῃ ὁ Παῦλος δὲν εἶχε τὴν ἐλευθερίαν, ἣν εἶχε κατὰ τὴν πρώτην του φυλάκισιν. Προβλέπει, ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακίσει θὰ ὑποστῇ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον· διὰ τοῦτο γράφει πρὸς τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Τιμόθεον· «Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἡγωνίσαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής» (Β' Τιμόθ. δ', 6—8).

Ὁ Παῦλος κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς εἰς θάνατον κατηγορηθεὶς διὰ πολιτικὸν ἐγκλημα, ἦτοι τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐθνικῆς θρησκείας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ τὴν εἰς αὐτὸ εἰσαγωγὴν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ ἰσχύῃ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ κράτει κατὰ τοὺς νόμους αὐτοῦ ὡς νέα θρησκεία καὶ

ἀπηγορευμένη (religio nova et illicita). Ὁ μαρτυρικός θάνατος τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐγένετο τῷ 67 μ. Χ.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος.

Συμεὼν ἦ, ὡς ἐξηλληνίσθη, Σίμων ὁ ἐπικληθεὶς μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Πέτρος, ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ (Ἰω. Α' 43, ΚΑ' 2, 7, 15, 16, Πράξ. Ἀποστ. ΙΕ' 14, Β' Πέτρου α', 1), κατήγετο ἐκ τῆς ἐν Γαλιλαίᾳ πόλεως Βηθσαιδᾶ (Ἰω. Α' 45, ΙΒ' 21), ἐξ ἧς βραδύτερον ἀναχωρήσας κατόκησεν ἐν τῇ πόλει Καπερναούμ, ἐν τῷ οἴκῳ τῶν γονέων τῆς γυναικὸς του, ἐν τῷ ὁποίῳ συγκατοίκει καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀνδρέας. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἠλίσουν ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Γαλιλαίας (Ματθ. Η' 14, Λουκ. Δ' 38, Μάρκ. Α' 29, Λουκ. Ε' 3, Ματθ. Δ' 18). Ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀνδρέας προσεκληθῆσαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ν' ἀφήσωσι τὸ ἀλιευτικὸν ἐπάγγελμα καὶ ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν διότι ἀπεφάτισε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἁγίους ἀνθρώπων, ἀποστόλους, οἵτινες μέλλουσι νὰ σαγγενεύσωσι τὰ διάφορα ἔθνη εἰς τὸν χριστιανισμόν.

Εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Σωτῆρος ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἀνδρέας ἀμέσως ὑπακούσαντες ἀφῆκαν τὰ δίκτυα καὶ ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν. Ὁ Πέτρος ἦτο εἰς ἐκ τῶν στενωτάτα συνδεδεμένων μετὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀποστόλων, ὡς ἦσαν καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης.

Ὁ Πέτρος ἦτο ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων, εἰς ὃν ὁ Ἰησοῦς ἐφάνη μετὰ τὴν ἀνάστασιν (Α' Κορινθ. ΙΕ' 5, Λουκ. ΚΔ' 34). Τὴν δὲ θερμὴν πρὸς τὸν Σωτῆρα ἀγάπην ἐπεδείξατο, ὅτε, ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἤρξατο μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων ἐνεργῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ (Πράξ. Ἀποστ. Α', 15—26, Β' 1—41).

Μετὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Στεφάνου ὁ Πέτρος καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι ἔμειναν ἐν Ἱεροσολύμοις (Πράξ. Ἀποστ. Η' 1, 2), καί περ

τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας σφοδρῶς καταδιωκομένης. Ἔνεκα δὲ τοῦ διωγμοῦ τούτου πολλοὶ τῶν πιστευσάντων καταλιπόντες τὸ Ἱεροσόλυμα ἀπῆλθον εἰς Φοινίκην, Κύπρον, Ἀντιόχειαν, Σαμαρείαν (Πράξ. Ἀποστ. ΙΑ' 19, Η' 5). Τῆς προόδου τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Σαμαρείᾳ μαθοῦσα ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησία πέμπει τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην, ἵνα στηρίξωσι τοὺς ἐκεῖ χριστιανοὺς καὶ ἐπιθέσωσιν ἐπ' αὐτῶν τὰς χεῖρας, ὥπως λάβωσι Πνεῦμα Ἅγιον. Ὁ Πέτρος ἐν Σαμαρείᾳ εὐαγγελιζόμενος καὶ μεταδιδοὺς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἤλεγξε καὶ ἀπέπεμψεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ Σίμωνα τὸν μάγον. Ταῦτα δὲ πράξας ἐπιστρέφει εἰς Ἱεροσόλυμα (Πράξ. Ἀποστ. Η' 14 — 25). Ἐντεῦθεν ἀναχωρήσας διήλθε τὰς ἐν Ἰουδαίᾳ, Γαλιλαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ ἐκκλησίας καὶ κατήλθεν εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας Αὐδῶν, ἔνθα θεραπεύει τὸν ἐπὶ 8 ἔτη ἐν παραλύσει κατακείμενον ἐπὶ κραβάτιῳ Αἰνέαν, εἶτα εἰς τὸν Σάρωνα καὶ τὴν Ἰόππην, ἐν ᾗ ἀνίσταται ἐκ νεκρῶν τὴν Ταδιθα (Πράξ. Ἀποστ. Θ' 31 — 43). Μετὰ δὲ ταῦτα προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἑκατοντάρχου Κορνηλίου ἐπορεύθη εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, ἔνθα βαπτίζει αὐτὸν καὶ κηρύττει πρῶτην ἡδὴ φορὰν τὸν λόγον εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ συντρώγει μετ' αὐτῶν (Πράξ. Ἀποστ. Ι' 1 — 48).

Ὅτε δὲ ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀγρίππας ὁ Α' κατὰ τὸ 44 μ. Χ. καταδιώξας τοὺς χριστιανοὺς ἔνεκα τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἐφόνευσε μαχαίρᾳ τὸν Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, τότε συνέλαβε καὶ τὸν Πέτρον καὶ ἔρριψεν εἰς φυλακὴν θέλων μετὰ τὸ Πάσχα νὰ παρουσιάσῃ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Ἰουδαικοῦ λαοῦ καὶ νὰ φονεύσῃ, ὡς ἐφόνευσε καὶ τὸν Ἰάκωβον. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς φυλακῆς ταύτης διὰ θαύματος ἀπελευθερωθεὶς ὁ Πέτρος κατέλιπε τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον τῷ 44 ἔτει (Πράξ. Ἀποστ. Β' 1 — 5, 17), ἦτο δὲ κατὰ τὸ 51 ἔτος μ. Χ. ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Ἀποστόλων. Ὅτι μὲν ὁ Πέτρος μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν παλαιὰν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι δὲ ἐγένετο ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίας καὶ πρῶτος ἐπίσκοπος αὐτῆς, ὡς διατείνονται οἱ παπισταί, εἶναι ἐναντίον καὶ πρὸς τὰς περὶ Πέτρου μαρτυρίας τῆς Κ. Διαθήκης καὶ πρὸς τὴν πα-

λαιάν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Πέτρος ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Νέρωνος ἐν ἔτει 67 μ. Χ., ὀλίγους μόνον μῆνας ἐνταῦθα διατρίψας.

Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος.

Ὁ Ἰάκωβος ἦτο εἰς τῶν λεγομένων ἀδελφῶν τοῦ Κυρίου, ὧν ἀναφέρονται ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ τέσσαρες καὶ οἵτινες ἦσαν ὁ Ἰάκωβος, ὁ Ἰούδας, ὁ Σίμων καὶ ὁ Ἰωσήφ (Ματθ. ΙΒ' 46, ΙΓ' 55). Ἦσαν δὲ οὗτοι τέκνα ἐκ προτέρας γυναικὸς τοῦ Ἰωσήφ, τοῦ μνηστῆρος τῆς Παρθένου Μαρίας, ὡς ἀναφέρει ἀρχαία παράδοσις μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Ὠριγένης (εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, τόμ. 10, ἐκδ. Migne Ἑλλ. Πατρ. τόμ. 13 σελ. 876). Φαίνεται, ὅτι ὁ Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Χριστοῦ, ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ὅποτε μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐνεφανίσθη αὐτῷ ὁ Σωτὴρ, ὡς ἀναφέρει ὁ Παῦλος γράφων «Ὁφθῇ Ἰάκωβον, εἴτα τοῖς Ἀποστόλοις πᾶσι» (Α' Κορινθ. ΙΕ' 7). Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως ταύτης ὁ Ἰάκωβος ἐγένετο ἐνθερμὸς ὁπαδὸς τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἀνεγνωρίσθη ἐπίσκοπος πρῶτος τῆς μητρὸς τῶν ἐκκλησιῶν. Ἦτο ἀνὴρ δίκαιος καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ θεωρεῖτο προπύργιον τοῦ λαοῦ (Ἠγήσιππος παρ' Εὐσεβίῳ ἐκκλ. ἱστορ βιβλ. Β', κεφ. 23).

Ὁ Ἰάκωβος κατελέγετο ἐν τῇ χορείᾳ ἐκείνων τῶν παρ' Ἑβραίοις Ναζιραίων, οἵτινες ἐφ' ὅρου ζωῆς τῶν ἀπείχον τῶν οἴνοπνευμαίων. Ἦτο ἀνὴρ εὐσεβὴς συνήθειαν συχνὰ νὰ προσεύχεται γονυπετής ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ζητῇ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ. Αἱ γονυκλισίαι αὐτοῦ ἦσαν τόσον συχναί, ὥστε τὰ γόνατα αὐτοῦ ἐσκληρύνθησαν, ὡς τὰ τῆς καμήλου (Ἠγήσιππος αὐτόθι).

Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰακώβου ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰώσηπος (Ἰουδ. ἀρχαιολ. βιβλ. Κ', κεφ. 9, § 1) λέγει ὅτι ὁ ἀρχιερεὺς Ἄνανος συγκαλέσας τὸ συνέδριον τῶν Ἰουδαίων κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς τὸν διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον. Ὁ διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατος αὐτοῦ, ὡς διὰ πολλῶν περιγράφει ὁ χριστιανὸς ἱστορικὸς

Ἡγήσιππος, συνέδῃ ὡς ἔζη: Ὁ Ἰακώβος ἀνεβιδάσθη εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ἦτοι εἰς τὸ ὑψιστον μέρος τοῦ αἰετώματος ἢ τοῦ μετώπου τοῦ ναοῦ, ὅπερ ἔχον τριγωνικὸν σχῆμα ἐν εἵδει πτερύγων ὠνομάσθη πτερύγιον. Ἐπειτα ἀπὸ τοῦ πτερυγίου τούτου ἐρρίφθη πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐλιθοβολήθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. Ἡ περιγραφὴ τοῦ λιθοβολισμοῦ τοῦ Ἰακώβου ὑπὸ τοῦ Ἡγήσιππου εἶναι σχεδὸν σύμφωνος τῷ ποινικῷ νόμῳ τῶν Ἰουδαίων περὶ λιθοβολισμοῦ, καθ' ὃν ὁ ἐπὶ λιθοβολισμῷ καταδικασθεὶς ἐρρίπτετο ἀπὸ τινος ὕψους πρὸς τὰ κάτω καί, ἐὰν ἔζη ἀκόμη, ἐρρίπτετο ἐπ' αὐτοῦ βαρὺς λίθος καὶ τὸ παριστάμενον πλῆθος ἐφόνευεν αὐτὸν λίθοις.

Ἔργον τοῦ Ἰακώβου εἶναι ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης Ἰουδαίους χριστιανούς, ὅπως διδάξῃ αὐτοὺς τὴν ἀληθῆ χριστιανικὴν πίστιν καὶ τελειότητα. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτοῦ ὑπάρχει κατατεταγμένη ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς Καινῆς Διαθήκης, πρώτη ἐν ταῖς καθολικαῖς ἐπιστολαῖς.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Ἡ Ἰδρυσις τῆς πρώτης Ἐκκλησίας.

(B'. 1—41).

Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἦσαν I

Στίχ. 1. Ἡ Πεντηκοστή ἦτο μία τῶν τριῶν μεγίστων ἐορτῶν τῶν Ἰουδαίων, αἵτινες ἦσαν τὸ Πάσχα, ἡ Σκηνοπηγία καὶ ἡ Πεντηκοστή. Οἱ Ἰουδαῖοι ὑπελόγιζον τὰς ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τοῦ Πάσχα ἑπτὰ ἐβδομάδας καὶ τὴν πεντηκοστὴν ἡμέραν ἐώρταζον εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐπὶ τοῦ Σινᾶ χορηγίας τοῦ νόμου καὶ εἰς εὐχαριστίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ θερισμοῦ. Ὅθεν αὕτη ἐκαλεῖτο οὐ μόνον Πεντηκοστή, ἀλλὰ καὶ ἐορτὴ τῶν ἐβδομάδων καὶ ἐορτὴ τοῦ θερισμοῦ. Προσέφερον δὲ κατ' αὐτὴν καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν καὶ δύο ἐνζύμους ἄρτους ἐκ τοῦ νέου σίτου. Ἐπισηγυρίζετο δὲ μετὰ πολλῆς λαμπρότητος (Λευϊτ. ΚΓ' 15—20. Ἀριθ. ΚΗ' καὶ ΚΘ'. Δευτερ. Σ' 9, 10. Ἰωσήφ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. βιβλ. Γ' κεφ. 10 § 6). *Ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς* ἦτοι ἐν ᾧ εἶχον παρῆλθῃ αἱ ἀπὸ τοῦ Πάσχα τεσσαράκοντα ἑννέα ἡμέραι καὶ ἐπέστη ἡ Πεντηκοστή.

Ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἐν τῇ πόλει τῶν Ἱεροσολύμων ὑπῆρχεν ἰδιωτικὸς οἶκος, εἰς τὸ ὑπερῶον τοῦ ὁποίου συνήρχοντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὐ μόνον οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ὁδοδοὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ προσήρχοντο (Πράξ. Ἀποστ. Α', 13—15), περιμένοντες τὴν ἐκλήρωσιν τῆς δοθείσης εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ὑποσχέσεως τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Αὐτόθι Α', 4—8). Οἱ πρῶτοι χριστιανοί, μὴ ἔχοντες ἐκκλησίας, συνήρχοντο ἐν ἰδιωτικοῖς οἰκοῖς. Τοιοῦτος εὐκτήριος ἰδιωτικὸς οἶκος τῶν χριστιανῶν τῶν Ἱεροσολύμων ἦτο καὶ ὁ οἶκος τῆς Μαρίας, τῆς μητρὸς τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου (Πράξ. Ἀποστ. ΙΒ' 12).

2 ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ ἐγένετο ἄφωνο ἐκ τοῦ οὐ-
 3 ρανοῦ ἤχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον
 4 τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι· καὶ ὠφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι
 5 γλώσσαι* ὥστε πυρὸς, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλή-
 6 σθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέραις
 7 γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. Ἦσαν
 8 δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παν-
 9 τὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τῶν οὐρανῶν. Γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης,
 10 συνήλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη· ὅτι ἤκουον εἰς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ
 11 διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ θαυμάζον,
 λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλούν-
 12 τες Γαλιλαῖοι καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ
 13 ἡμῶν, ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν, Πάρθοι καὶ Μήδοι καὶ Ἑλαμίται,
 καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππα-
 14 δοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυ-

Στίχ. 2—4. Αἰρνίδιος ἤχος ἀκουσθεὶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς προσερχόμενος ἐκ φερομένου βιαίου ἀνέμου προηγήθη τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γεμίσας ὅλον τὸν εἰρημένον ἰδιωτικὸν οἶκον, ὅπου ἐκάθητο οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἰησοῦ. Μετὰ τοῦτο ἐφάνησαν εἰς τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ εὐρισκομένους διαμεριζόμενα ὡς πύρινα γλώσσα καὶ ἐκάστη πυρίνη γλώσσα ἐκάθισεν εἰς ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἅπαντες ἐπλήσθησαν Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλοῦντες ἐτέρας γλώσσας, ἥτοι γλώσσας ἄλλων λαῶν, ἃς πρότερον ἠγγόνουν καὶ νῦν διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἔμαθον καὶ ὁμιλοῦν.

Στίχ. 5. Αὐτόπται μάρτυρες τοῦ ὑπερφυσικοῦ τούτου γεγονότος ἐγένοντο Ἰουδαῖοι, οἵτινες ἀφέντες τὰ ἔθνη καὶ τὰς πατρίδας τῶν, ἐν αἷς ἐγεννήθησαν, κατόικουν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐξ εὐλαβείας πρὸς τὴν ἱερὰν ταύτην πόλιν.

Στίχ. 6—11. Ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· «Ἡ διὰ τῆς καταβάσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γενομένη φωνὴ ἐξεληθεῖσα ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ οἴκου, εἰς ὃν ἦσαν συνηθροισμένοι οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἠκούσθη ἔξω εἰς τὸ πλῆθος, ὅπερ ταραχθὲν ἔδοξαμε (συνεχύθη), ἵνα μάθῃ τί εἶναι ἡ φωνὴ αὕτη. Μετ' ἐκπλήξεως δὲ καὶ θαυμασμοῦ παρετήρησαν οἱ δραμόντες, οἵτινες ἦσαν οἱ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐν Ἱεροσολύμοις οἰκίσαντες Ἰουδαῖοι ὡς καὶ οἱ ἐκ διαφόρων ἐθνῶν ἐλθόντες χάριν τῆς ἐορτῆς τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἄλλων ὑποθέσεων εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην πόλιν. ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, Γαλιλαῖοι ὄντες, ἐλάλουν γλώσσας καὶ διλέκτους

πτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδη-
 μούντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, Κρήτες καὶ Ἄρα- 11
 βες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ἡμετέραῖς γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα
 τοῦ Θεοῦ· Ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν, ἄλλος πρὸς ἄλ- 12
 λον λέγοντες· Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; Ἔτεροι δὲ χλευάζοντες 13
 ἔλεγον, ὅτι γλεῦκους μεμεστωμένοι εἰσὶ.

Σταθεῖς δὲ Πέτρος σὺν τοῖς ἑνδεκα ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ 14
 ἀπεφθέγγετο αὐτοῖς· Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερου-
 σαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥή-
 ματά μου. Οὐ γάρ, ὥς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθούσιν· ἔστι 15

ἐθνῶν, ἐν οἷς αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐγεννήθησαν, λέγοντες, ὅτι ἡμεῖς γεννη-
 θέντες ἐν Παρθίᾳ καὶ Μηδίᾳ καὶ ἐν Ἑλμαίδι, χώρα ἐν τῷ Περσικῷ κόλ-
 πῳ, καὶ ἐν Μεσοποταμίᾳ, Ἰουδαίᾳ καὶ Καππαδοκίᾳ, Πόντῳ καὶ τῇ Ἀσίᾳ,
 Φρυγίᾳ καὶ Παμφυλίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ Κυρηναϊκῇ Λιβύῃ, τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν
 ἄλλοις ξένοις ἔθνεσιν, ἀκούομεν αὐτοὺς λαλούντας τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ
 ἐν ταῖς ἡμετέραῖς γλώσσαις, δηλ. Παρθιστί, Μηδιστί κ.τ.λ. **Καὶ οἱ ἐπιδη-
 μούντες Ῥωμαῖοι** κτλ., ἥτοι οἱ εἰς Ἱεροσόλυμα ὡς ξένοι χάριν τῆς ἐορτῆς
 τῆς Πεντηκοστῆς καὶ δι' ἄλλους σκοποὺς ἐλθόντες Ἰουδαῖοι, οἵτινες κατῴ-
 κουν ἐν Ῥώμῃ. **Προσήλυτοι** ἦσαν οἱ ἐθνικοὶ οἱ εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρη-
 σκεῖαν προσελθόντες.

Στίχ. 14. "Ὅτε ὁ Πέτρος ἤρξατο ὁμιλῶν, παρῆσαν καὶ οἱ ἑνδεκα Ἀπό-
 στολοι, ἐν οἷς κατελέγετο καὶ ὁ πρὸ ὀλίγου ἐκλεχθεὶς Ματθαῖος (Πράξ.
 Ἀποστ. Α', 26) ἀντὶ τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσχαριώτου. **Τοῦτο ὑμῖν**, ἥτοι τοῦτο
 ὅπερ θὰ σὰς εἴπω τώρα.

Στίχ. 15. "Ὥρα **τρίτη τῆς ἡμέρας**, ἥτοι 9 π. μ. Στίχ. 16-21. Ὁ Πέ-
 τρος λέγει, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἦσαν μεθυσμένοι, ἀλλ' ἐλάλουν οὕτω·
 διότι τοῦτο προεῖπεν ὁ προφήτης Ἰωὴλ (Β' 28) προφητεύσας. Ὁ Ἀπό-
 στολος Πέτρος ὁμιλῶν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀναφέρει τὴν προφητείαν τοῦ
 προφήτου Ἰωὴλ, θέλων νὰ δεῖξῃ ὅτι αὕτη ἐπραγματοποιήθη ἐν τῇ χρι-
 στιανικῇ θρησκείᾳ, ἐν ἣ ἄνθρωποι φωτισθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ
 Θεοῦ καὶ ἐνθουσιασθέντες ἐκήρυξαν τὰ μεγαλεῖα αὐτοῦ, ὥς ἦσαν οἱ Ἀπό-
 στολοι, καὶ ἐν ἣ ἄλλοι, ἐμποροῦμενοι τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, θὰ ἐμφανι-
 σθῶσι κηρύττοντες τὴν ἀληθείαν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος
 ὑποδεικνύει πρὸς τοὺς, ὅτι ἡ προφητεία τοῦ Ἰωὴλ ὡς πρὸς τὸ μέρος
 ἐκεῖνο, καθ' ὃ καὶ γυναῖκες ἐμπνευσθεῖσαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ
 θὰ κηρύξωσι, θέλει πραγματοποιηθῇ ἐν τῷ χριστιανισμῷ. Καὶ τῷ ὄντι·
 χριστιαναὶ γυναῖκες, ὡς διδάσκει ἡ Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἐνθουσια-
 σθεῖσαι ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελίου, ἐκήρυξαν αὐτὸ καὶ ἐμαρτύρησαν ὑπὲρ αὐτοῦ.

Ἑρμηνεία Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέξβου

16 γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ
 17 προφήτου Ἰωήλ. «Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ
 Θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφη-
 τεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι
 ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνια-
 18 σθήσονται· καὶ γὰρ ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν
 ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου καὶ προφη-
 19 τεύσουσι. Καὶ δώσω τέρατα ἐν τῇ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς
 20 γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ· ὁ ἥλιος μεταστραφή-
 σεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα πρὶν ἢ ἔλθεῖν τὴν ἡμέραν
 21 Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. Καὶ ἔσται πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέ-
 22 σται τὸ ὄνομα Κυρίου σωθήσεται». | «Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκού-
 σατε τοὺς λόγους τούτους· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ
 Θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ σημεῖοις,
 23 οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε,
 τοῦτον τῇ ὀρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἐκδοτον λα-
 24 βόντες, διὰ χειρῶν ἀνόμων προσπύξαντες ἀνείλετε· ὃν ὁ Θεὸς ἀνέ-
 στησε λύσας τὰς ὀδῖνας θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖ-
 25 σθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. Δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν· «Προφώμην
 τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα
 26 μὴ σαλευθῶ διὰ τοῦτο εὐφράνθῃ ἡ καρδιά μου καὶ ἠγαλλιᾶσατο ἡ
 γλῶσσά μου, ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι
 27 οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδου οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν
 28 σου ἰδεῖν διαφθοράν. Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με

Ὁ Πέτρος ἐνταῦθα θέλει νὰ δεῖξῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι τὸ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων δὲν προῆλθεν ἐκ μέθης, ἀλλ' ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῦτο προῖδόν ὁ προφήτης Ἰωήλ προεῖπε.

Στίχ. 19-21. Ὁ Πέτρος, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς προφητείας τοῦ Ἰωήλ, λέγει, ὅτι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ θὰ συμβῶσιν ἐν τε τῇ οὐρανῷ καὶ τῇ γῇ θαυμάσια πράγματα, ὡς σημεῖα τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ. Πᾶς δὲ ὅστις θὰ ἐπικαλεσθῇ τὸ ὄνομα αὐτοῦ σωθήσεται.

Στίχ. 21-28. Ὁ Πέτρος εἶπεν ἂν ἀνωτέρω πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ὅτι οἱ

εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου». Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἶπεν 29
μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ
ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη καὶ τὸ μνήμα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς
ἡμέρας ταύτης. Προφήτης οὖν ὑπάρχων καὶ εἰδώς, ὅτι ὅρκῳ ὤμο- 30
σεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὁσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα
ἀναστήσειν τὸν Χριστὸν καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προῖδὼν 31
ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐ κατελείφθη ἡ
ψυχὴ αὐτοῦ εἰς Ἄδου οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ οἶδε διαφθοράν. Τοῦτον 32
τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ Θεός, οὐ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες.
Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ ὑψωθείς τὴν τε ἐπαγγελίαν τοῦ Ἁγίου 33
Πνεύματος λαθὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεσε τοῦτο, ὃ νῦν ὑμεῖς βλέ-

Ἄποστολοι ὁμίλησαν κατὰ θεῖαν ἔμπνευσιν, συνεχίζει ἐν τοῖς στίχοις 21-
28 τὴν ὁμίλιάν του, ἐν ἣ καυτηριάζει αὐτοὺς, ὅτι τὸν Ἰησοῦν, τὸν ἐν μέσῳ
αὐτῶν τόσα θαύματα ἐνεργήσαντα, διὰ χειρῶν τῶν ἀνόμων Ῥωμαίων στρα-
τιωτῶν προσπῆξαντες ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐφόνευσαν. Προστίθισι δὲ ὁ Ἀπό-
στολος, ὅτι φρονέουσιν καὶ θανατώσαντες τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι οὐ
μόνον ἀνοσιώτατον ἔργον ἐπραξαν, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν κατ' αὐτοῦ ἰσχυσιν·
διότι ὁ Χριστὸς δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ ὑπὸ τοῦ θανάτου· καθόσον ὁ
Θεὸς ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀνέστησεν αὐτόν. Φέρει δὲ πρὸς αὐτοὺς ὡς μάρτυρα
τὸν Δαβὶδ, ὅστις προεφήτευσεν ἐν τῷ 10^ῳ ψαλμῷ, 8-11, ὅτι ὁ Χριστὸς
δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ ὑπὸ τοῦ θανάτου, ὃν διὰ τῆς ἀναστάσεώς του ἐνί-
κησε, καὶ ὅτι ἀναστὰς ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ πατρὸς. Ὁ Δαβὶδ ἔχων
τὴν πεποιθήσιν του εἰς τὸν ἀναστάντα Μεσσίαν λέγει, ὅτι δὲν φοβεῖται νὰ
ἐγκαταλειφθῇ εἰς τὸν Ἄδην, ἀλλὰ θὰ ζήσῃ. Ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἀφήσῃ αὐτὸν
νὰ ἀπολεσθῇ.

Στίχ. 29-31. Ὁ Πέτρος ἀποδεικνύει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, ὅτι ὁ
Δαβὶδ προφητικῶς προεἶπε τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ ὁποίου ἦτο
πρόγονος κατὰ σάρκα, καὶ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ὑπεσχέθη εἰς τὸν Δαβὶδ, ὅτι
ὁ καρπὸς τῆς ὁσφύος αὐτοῦ, ἦτοι ὁ Ἰησοῦς, ὁ κατὰ σάρκα ἀπόγονός του,
ἔμελλε νὰ καθίσῃ ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ πατρὸς.

Στίχ. 32. Οὐ ἑνταῦθα εἶναι γένους οὐδετέρου, ἦτοι οὐ γεγονότος, τῆς
ἀναστάσεως, ἡμεῖς οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι οἱ μετὰ τοῦ ἀναστάντος κοινω-
νήσαντες ἐγγενόμεθα μάρτυρες (Πράξ. Ἀποστ. Α' 22, Γ' 41).

Στίχ. 33. Τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ Θεοῦ, ἦτοι διὰ τῆς δεξιᾶς, τουτέστι διὰ
τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ (ὅρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Ε' 31). Ὁ Ἰησοῦς ὑψω-
θεὶς ἐκχέει καὶ πέμπει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ ὑμεῖς νῦν βλέπετε καὶ
ἀκούετε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς Πεντηκοστῆς (Πράξ. Ἀποστ. Α' 4, Ἰω. 16^ο 7).

34 πετε καὶ ἀκούετε. Οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγει δὲ
 35 αὐτός· «Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως
 36 ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου». Ἀσφαλῶς οὖν
 γινωσκέτω πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι Κύριον καὶ Χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς
 37 ἐποίησε τοῦτον τὸν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. Ἀκούσαντες
 δὲ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ· εἰπὼν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς
 38 λοιποὺς ἀποστόλους· Τί ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί; Πέτρος δὲ ἔφη
 πρὸς αὐτούς· Μετανοήσατε καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ
 ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δω-
 39 ρεάν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς
 τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακράν, ὅσους ἂν προσκαλέσῃται
 40 Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν. Ἐτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ
 παρεκάλει λέγων· Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σχολιᾶς ταύτης. Οἱ
 41 μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον τοῦτον αὐτοῦ ἐβαπτίσθη-
 σαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχὰι ὥσει τρισχίλια.

Στίχ. 34 καὶ 35. Ὁ Ἰησοῦς ἀναβὰς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐκάθισε καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ πατρὸς, ὡς τοῦτο προεῖπε καὶ ὁ προφῆτης Δαβὶδ (Ψαλμ. 109, στ. 1), καὶ ἐγενετο σύνθρονος τοῦ Θεοῦ πατρὸς (Εβρ. Α' 8 καὶ 13, Ἐφεσ. Α' 21).

Στίχ. 36. Διὰ τοῦ «οὖν» ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἔρχεται εἰς τὸ συμπέρασμα τῆς ὁμιλίας του, ἀπαιτῶν παρὰ τῶν Ἰουδαίων νὰ πιστεύσωσιν εἰς ἐκεῖνον, ὃν ἐσταύρωσαν.

Στίχ. 37-39. Οἱ ἀκροαταὶ τῆς ὁμιλίας τοῦ Πέτρου, ἀφ' οὗ ἤκουσαν αὐτήν, καθ' ὑπερβολὴν συνεκινήθησαν καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους, τί πρέπει νὰ κάμωσι. Τότε ὁ Πέτρος συνεβούλευσεν αὐτούς, ὅτι ὀφείλουσι πρῶτον νὰ μετανοήσωσι διὰ τὰ ἁμαρτήματά των καὶ μάλιστα τὸ τῆς θεοκτονίας καὶ ἔπειτα νὰ βαπτισθῶσιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ λάβωσι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ Πέτρος λέγει πρὸς αὐτούς· «Σεῖς εἰσθε ἐκεῖνοι, εἰς οὓς ἡ ἐπαγγελία τῆς μεταδόσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος θὰ πραγματοποιηθῇ, καθὼς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι, οἱ μαζράν ὄντες, οὓς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου θὰ προσκαλέσῃ».

Στίχ. 40-41. Ὁ Πέτρος διὰ πλείονων ἄλλων λόγων ἐξώρχιζε τοὺς Ἰουδαίους καὶ παρεκάλει αὐτοὺς λέγων, ὅτι θὰ σωθῶσιν ἀπὸ ταύτης τῆς νῦν ζώσης σχολιᾶς καὶ ἀδίκου γενεᾶς καὶ θ' ἀποχωρισθῶσιν ἀπ' αὐτῆς, ἐὰν μετανοήσωσι καὶ βαπτισθῶσιν. Ὅσοι λοιπὸν ἀσμένως ἀπεδέχθησαν τὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐβαπτίσθησαν καὶ προσετέθησαν εἰς τὴν

*Ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν πρώτων
χριστιανῶν.*

(Πράξ. Ἀποστ. Δ' 32—35).

Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, 33 καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Καὶ μεγάλη δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον 32 οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. Οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς· 34 ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν 35 ἀποστόλων· διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχεν.

ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς Πεντηκοστῆς, ψυχὰι ὥσει τρισχίλια. Γνωστὸν εἶναι ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναστὰς κατέλιπε πλείονας τῶν 500 ὁπαδῶν (Α' Κορινθ. ΙΕ', 6), εἰς οὓς προσετέθησαν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς αἱ εἰρημνεῖαι περίτου 3000 ψυχὰι. Ἐκ τούτων ἀπετελέσθη ἡ πρώτη Ἐκκλησία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 32—35. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις περιγράφονται τὰ ἥθη τῶν πρώτων χριστιανῶν. Οὗτοι διεκρίνοντο διὰ τὰ ἀγὰ καὶ φιλόανθρωπά των ἥθη, συνδεόμενοι δὲ διὰ τοῦ στενοῦ δεσμοῦ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλοβοηθείας εἶχον τὰς περιουσίας των κοινάς. Τὸν σύνδεσμον δὲ τούτων ἐστήριζον μετὰ μεγάλης δυνάμεως οἱ Ἀπόστολοι, οἱ μάρτυρες τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ χάρις ἐπεξετείνετο ἐπὶ πάντας αὐτούς.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος κατωτέρω μέμφεται τὸν Ἀνανίαν, ὅστις πωλήσας τὸ κτήμα του κατέθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων μόνον μέρος τῆς τιμῆς τοῦ πωληθέντος κτήματος καὶ οὐχὶ πᾶσαν τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ κτήματος, λέγων ὁ Ἀπόστολος πρὸς αὐτόν· Ἀνανία, δὲν ἔμενε τὸ κτήμα ἰδικόν σου καί, ἀφ' οὗ τὸ ἐπώλησας, δὲν ἦσο σὺ κύριος νὰ κρατήσῃς τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ κτήματός σου; Ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀξία τοῦ πωληθέντος κτήματός σου δὲν ἦτο εἰς τὰς χεῖράς σου; Τίς σε ἠνάγκασε νὰ προσφέρῃς εἰς ἡμᾶς μέρος τῆς ἀξίας καὶ τῆς τιμῆς τοῦ πωληθέντος κτήματός σου; Τίς ἠνάγκασε νὰ ψευσθῇς οὕτως (Πράξ. Ἀποστ. Ε', 4); Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πείθουσιν ἡμᾶς, ὅτι οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐκουσίως παρῆδιδον τὰς περιουσίας των καὶ καθίσταν αὐτὰς κοινὰς καὶ οὐχὶ ἀναγκαστικῶς, δηλ. δι' ἐπιβεβλημένον νόμον. Ἐπίσης παρατη-

**Ἡ εἰς τὸν χριστιανισμόν προσέλευσις
τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.**

(Πράξ. Ἀποστ. Θ', 1—30).

1 Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθη-
2 τὰς τοῦ Κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεὶ ἡτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπι-
στολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ
τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς Ἱε-
3 ρουσαλὴμ. Ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι ἐγένετο αὐτὸν ἐγρίξιν τῇ Δα-
4 μασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ, Σαούλ,
5 Σαούλ, τί με διώκεις; Εἶπε δέ· Τίς εἶ, Κύριε; Ὁ δὲ Κύριος εἶπεν·
Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις· σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτί-
6 ζειν· τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε, Κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; Καὶ

ροῦμεν, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων ἡ Μαρία, ἡ μήτηρ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, εἶχεν ἐν Ἱεροσολύμοις *ιδίαν οἰκίαν*, ἐν ἣ συνήρχοντο οἱ χριστιανοί (Πράξ. Ἀποστ. ΙΒ', 12).

Στίχ. 1. Ὁ δὲ *Σαῦλος* κτλ. Οὗτος ἐκαλεῖτο κατ' ἀρχάς Σαούλ, ὄνομα Ἑβραϊκόν, εἰτα δὲ Σαῦλος ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον. Τὰ δύο δὲ ταῦτα ὀνόματα Σαούλ καὶ Σαῦλος ἔφερε καὶ πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς του εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ ὡς χριστιανὸς καὶ ὡς ἀπόστολος (Πράξ. Ἀποστ. Ζ' 58, 60, Θ' 4, 17, 19, 26. ΙΒ', 25). Ὅτε δὲ κατὰ τὴν πρώτην ἀποστολικὴν ὁδοπορίαν του ἦν ἐν Κύπρῳ, ἐπιστρέψας εἰς τὸν χριστιανισμόν τὸν ἀνθρώπου Σέργιον Παῦλον, ἀπὸ τότε ὁ Ἀπόστολος ὠνομάζετο Παῦλος (Πράξ. Ἀποστόλ. ΙΓ', 9).

Στίχ. 2. Ἡ Δαμασκὸς ἦτο ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Συρίας, κατοῦσκον δ' ἐν αὐτῇ πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἔτι καὶ ἀφ' οὗ ὁ αὐτοκράτωρ Νέρων ἐφόρευσε 10,000 ἐξ αὐτῶν (Ἰωσ. Ἰουδ. πόλεμ. λόγ. Α', κεφ. 2 § 25, λόγ. Β' κεφ. 20 § 2). *Πρὸς τὰς συναγωγάς*. Συναγωγαὶ εἶναι τὰ οἰκήματα, εἰς ἃ οἱ Ἑβραῖοι συνερχόμενοι κατὰ Σάββατον καὶ τὰς ἄλλας ἑορτασίμους ἡμέρας ἀναγινώσκουσι τὴν Παλαιάν Γραφὴν καὶ προσεύχονται πρὸς τὸν Θεόν. *Τῆς ὁδοῦ ὄντας*, ἦτοι χριστιανούς, οἵτινες ἦσαν κατηχημένοι τὴν ὁδὸν Κυρίου. (Πράξ. Ἀποστόλ. ΙΗ', 25).

Στίχ. 3-6. Ὁ Χριστὸς περιβεβλημένος τὴν οὐράνιον φωτεινὴν δόξαν του ἐμφανίζεται τῷ Παύλῳ (ὅρα καὶ Α' Κορινθ. ΙΕ' 8, Θ' 1) λέγων αὐτῷ Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; Δηλ., ὡς ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἐρμηνεύει· «Τί παρ' ἐμοῦ μέγα ἢ μικρὸν ἡδικημένος ταῦτα ποιεῖς;». «Πρὸς κέντρα

ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν, Ἀνάστηθι καὶ εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ λα-
ληθήσεται σοι τί σε δεῖ ποιεῖν. Οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ 7
εἰστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδὲνα δὲ θεωροῦν-
τες. Ἠγέρθη δὲ ὁ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεφγμένων δὲ τῶν ὀφθαλ- 8
μῶν αὐτοῦ οὐδὲνα ἔδλεπε· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτόν εἰσήγαγον εἰς
Δαμασκόν. Καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ 9
ἔπιεν. Ἦν δὲ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας καὶ εἶπε 10
πρὸς αὐτόν ὁ Κύριος ἐν ὁράματι· Ἀνανία. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἰδοὺ ἐγώ, 11
Κύριε. Ὁ δὲ Κύριος πρὸς αὐτόν, Ἀναστάς, πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύ-
μην τὴν κκλουμένην Εὐθεῖαν καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον
ὀνόματι Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα 12
ὀνόματι Ἀνανίαν εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὥπως ἀνα-
βλέψῃ. Ἀπεκρίθη δὲ ὁ Ἀνανίας· Κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ 13
τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἱερουσαλὴμ·

λατίζειν» εἶναι ἀρχαία Ἑλληνικὴ παροιμία λεγομένη περὶ ματαιίας καὶ ἐπι-
βλαβοῦς ἀντιστάσεως.

Στίχ. 7. *Οἱ δὲ ἄνδρες* κ.τ.λ. Ἐνταῦθα ὁ Λουκᾶς λέγει, ὅτι οἱ μετὰ
τοῦ Παύλου ὄντες ἤκουον μὲν τῆς φωνῆς, ἐν ᾧ ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος ἀλλα-
χοῦ (Πράξ. Ἀποστ. ΚΒ', 9) ἀναφέρει, ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες «τὴν φω-
νὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι». Παραβάλλων τις τοὺς λόγους τοῦ
ἀποστόλου Παύλου πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Λουκᾶ παρατηρεῖ διαφωνίαν· καὶ
ὁμως ἡ διαφωνία αὕτη εἶναι φαινομενικὴ· διότι ὁ μὲν Λουκᾶς θέλει νὰ
εἴπῃ, ὅτι οἱ μετὰ τοῦ Παύλου ὄντες ἤκουσαν τῆς φωνῆς, ἤτοι τοῦ ψόφου
τοῦ ἤχου, ὁ δὲ Παῦλος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες δὲν ἤκου-
σαν τὴν φωνὴν τοῦ λαλοῦντος, τουντέστι τὰς λέξεις, τοὺς λόγους, τὴν ὁμι-
λίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ διάφορος ἡ σύνταξις τοῦ ἀκούειν.

Στίχ. 11. *Εὐθεῖαν*. Τοιαύτη εὐθεῖα ὁδὸς ἔτι καὶ σήμερον δείκνυται ἐν
Δαμασκῷ, ὡς ἀναφέρουσι διάφοροι περιηγηταί. *Ταρσέα*. Ὁ Παῦλος
ἐγεννήθη ἐξ Ἑβραίων ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἥτις, ὡς εἵπομεν ἐν τῇ
εἰσαγωγῇ ἡμῶν, σελ. 6, ἦτο πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων καὶ ἠκμαζε κατὰ
τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας δυναμένη νὰ ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς Ἀθήνας
καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Στίχ. 13. *Τοῖς ἁγίοις*. Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ οἱ
χριστιανοὶ καλοῦνται καὶ ἅγιοι· διότι ἀποχωρισθέντες τοῦ βεβήλου κόσμου
εἰσῆλθον διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ κοινωνίαν, ἐν ᾗ
ἀφιερωμένοι αὐτῷ δύνανται ν' ἀσκήσωσι ἀγνὸν καὶ ἀμεμπτον ἠθικὸν βίον
(Α' Κορινθ. Ὶ', 11. Ῥωμ. Α', 7. 1Β', 13, Ἐφεσ. Α' 4. Α' Τιμόθ. Ε', 10).

Στίχ. 13-16. Πρὸς τὸν Ἀνανίαν, ὅστις εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Ἰησοῦ, δια-

- 14 καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντας τοὺς ἐπι-
 15 καλουμένους τὸ ὄνομά σου. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος Πορευού,
 ὅτι σκευὸς ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος τοῦ βασιτάσαι τὸ ὄνομά μου
 16 ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων υἱῶν τε Ἰσραὴλ· ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω
 17 αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. Ἀπῆλθε δὲ
 Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς
 χεῖρας εἶπε· Σαουλ ἀδελφέ, ὁ Κύριος ἀπέσταλκέ με, Ἰησοῦς ὁ
 ὀφθεῖς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἣ ἤρχου, ὅπως ἀναδλέψῃς καὶ πλησθῇς
 18 Πνεύματος Ἁγίου. Καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐ-
 τοῦ ὥσει λεπίδες, ἀνέδλεψέ τε παραχρῆμα καὶ ἀναστὰς ἔθα-
 19 πτίσθη, καὶ λαθὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. Ἐγένετο δὲ ὁ Σαῦλος μετὰ
 20 τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς, καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συν-
 αγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
 21 Ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ
 πορθήσας ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο,
 καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς
 22 ἀρχιερεῖς; Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς

τάξαντος αὐτὸν νὰ πορευθῇ εἰς ἀναζήτησιν τοῦ Σαύλου. ἐδίσταξε νὰ ὑπακούσῃ λέγων, ὅτι καθ' ὅς ἔχει πληροφορίας οὗτος πολλὰ κακὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐποίησε τοὺς χριστιανούς καὶ σκοπεῖ νὰ πράξῃ, ὁ Ἰησοῦς εἶπε Πορευέσθαι διότι οὗτος θ' ἀποβῇ εἰς ἐμὲ ἐκλεκτὸν ὄργανον (σκευὸς ἐκλογῆς), τὸ ὁποῖον θὰ κηρύξῃ τὸ ὄνομά μου ὡς Μεσσίον ἐνώπιον ἐθνικῶν βασιλέων καὶ Ἰσραηλιτῶν καὶ θὰ πάθῃ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Στίχ. 19 καὶ 20. Ὁ Σαῦλος προσελθὼν εἰς τὸν χριστιανισμὸν συνανέστρέφето ἡμέρας τινάς μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ χριστιανῶν καὶ ἔπειτα ἀμέσως ἐκήρυττεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῆς τὸν Χριστόν, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 21. Ἡ φράσις *οἱ ἐπικαλούμενοι τὸ ὄνομα Κυρίου* μετενεχθεῖσα ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (Ἰωήλ Β', 28) εἰς τὴν Καινὴν δηλοῖ ἐν τῇ τελευταίᾳ τοὺς χριστιανούς (ὅρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Β' 21), ἐν ᾗ ἀπαντᾷ καὶ ἄλλως, ἥτοι οἱ ἐπικαλούμενοι τὸν Κύριον (Β' Τιμ. Β' 22. Ῥωμ. Ι' 12). Ὅτι δὲ Κύριος ἐκαλεῖτο ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ καὶ ὁ Χριστὸς ὅρα καὶ Ματθ. Ζ' 21 καὶ 22 Α' Κορινθ. Α', 7.

Στίχ. 22. *Καὶ συνέχυνε τοὺς Ἰουδαίους*, ἥτοι ἐνέβαλλεν εἰς σύγχυσιν, εἰς ἀπορίαν διὰ τῆς συζητήσεως τοὺς Ἰουδαίους. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἐρμηνεύων ἐν ταῦθα λέγει· «Ἐπεστόμιζεν, οὐκ εἶα τι εἰπεῖν». *Συμβιβάζων* κτλ., ἥτοι ἀποδεικνύων ἢ διδάσκων, ὅτι οὗτος εἶναι ὁ Χριστός.

Ἰουδαίους τοὺς καταικοῦντας ἐν Δαμασκῷ, συμμιθέζων ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός. Ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύ- 23
σαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπι- 24
βουλὴ αὐτῶν· παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ὅπως
αὐτὸν ἀνέλωσι. Λαβόντες δὲ αὐτόν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς κατήκταν διὰ 25
τοῦ τείχους χαλᾶσαντες ἐν σφυρίδι. Παραγενόμενος δὲ ὁ Σαῦλος 26
εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ πάντες
ἐφοβοῦντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἐστὶ μαθητῆς· Βαρνάβας δὲ 27
ἐπιλαβόμενος αὐτόν ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο
αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν Κύριον καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ
πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ 28
ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος ἐν Ἱερουσαλὴμ, 29

Στίχ. 24. *Παρετήρουν τε* κτλ. Τὸ ὑποκείμενον εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Δαμασκοῦ. Ἡ ἐνταῦθα διήγησις τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων περὶ τῆς ἀποδείξεως τῆς συλλήψεως τοῦ Παύλου εἶναι ἡ αὐτὴ τῇ διηγῆσει, ἣν ὁ ἴδιος Παῦλος ἀναφέρει (Β' Κορινθ. ΙΑ', 32 καὶ 33), μετὰ τὴν διαφορὰν, ὅτι κατὰ τὰς Πράξεις ἀναφέρονται οἱ Ἰουδαῖοι ὡς παραμονεύοντες νὰ συλλάβωσι τὸν Παῦλον, κατὰ δὲ τὸν Παῦλον ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως, ὅστις βεβαίως κατ' αἰτησιν τῶν Ἰουδαίων ἤθελε νὰ συλλάβῃ τὸν Παῦλον καὶ δι' αὐτοὺς ἐφρούρει τὰς πύλας τῆς πόλεως. Ὡστε εἶναι τὸ αὐτὸ γεγονός, μόνον διάφορος τρόπος ἐκφράσεως ὑπάρχει εἰς ἑκάτερον τῶν χωρίων.

Στίχ. 25. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Παύλου δι' ὁπῆς ὑπαρχούσης εἰς τὸ τεῖχος τῆς πόλεως καταβιβάσαντες αὐτόν ἐντὸς κοφίνου ἐφυγάδευσαν.

Στίχ. 26. *Τοῖς μαθηταῖς*· τοῖς χριστιανοῖς.

Στίχ. 27. *Ἐπιλαβόμενος αὐτόν ἤγαγε*. Τὸ ἐπιλαμβάνεσθαι συντάσσεται πάντοτε μετὰ γενικῆς (Πράξ. Ἀποστ. ΙΖ', 19)· διὰ τοῦτο ἐνταῦθα τὸ αὐτόν εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ἤγαγε καὶ τὸ κόμμα εἶναι περιττόν (ὄρα Πράξ. Ἀποστ. ΙΖ' 19, ΙΗ' 17.) Ὁ Βαρνάβας λαβὼν διὰ τῆς χειρὸς τὸν Παῦλον ἤγαγε πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ διεβεβαίωσεν αὐτοὺς διηγηθεῖς, πῶς ὁ Παῦλος εἶδεν ἐν τῇ ὁδῷ τὸν Χριστὸν καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο, τοιούτοις μετὰ θάρρους ὁμίλησεν ὡς κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ.

Στίχ. 28. *Καὶ ἦν μετ' αὐτῶν* κτλ. Ὁ Παῦλος μετὰ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀποστόλων διετέλει ἐν στενωπᾷ τῇ ἐποικονομίᾳ, ἐχόντων πλέον πεποιθῆσιν εἰς τὸ χριστιανικὸν αὐτοῦ φρόνημα. *Πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς*. Ἑλληνισταὶ ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὁμιλοῦντες Ἑλληνιστὶ καὶ μεταχειριζόμενοι ὡς μητρικὴν τὴν γλῶσσαν τὴν Ἑλληνικὴν, διὸ ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς Ἑβραίους

30 καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς, οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. Ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς Ταρσόν.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς Ἀθήνας.

(ΙΖ', 16—34).

16 Ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοῦ τοῦ Παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. Διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρα-
18 τυγχάνοντας. Τινὲς δὲ τῶν Ἐπικουρείων καὶ τῶν Στωικῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ καὶ τινες ἔλεγον· τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; Οἱ δὲ Ἑένων δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι·
19 ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο. Ἐπιλαβόμενοι τε αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον Πάγον ἤγαγον λέγοντες· Δυνάμεθα
20 γινῶναι τίς ἡ καινὴ αὕτη ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδασχὴ; Ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν βουλόμεθα οὖν γινῶναι τί
21 ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι. Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξέ-

οῖτινες ῥεῖχον ὡς μητρικὴν τῶν γλῶσσαν τότε τὴν Ἀραμαϊκὴν, ἦτοι τὴν Συριακὴν (ὄρα Πράξ. Ἀποστ. 5' 1). Ὁ Παῦλος περιήλθεν εἰς διαφόρους συζητήσεις πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς τῶν Ἱεροσολύμων, οἵτινες ἐρεθισθέντες ἐζήτουν νὰ φρονέσωσιν αὐτόν.

Στίχ. 30. **Οἱ ἀδελφοί**· οἱ χριστιανοί.

Στίχ. 16 καὶ 17. Ὁ Παῦλος ἀναμένων ἐν Ἀθήναις τοὺς συνεργάτας του ἐν τῷ χριστιανικῷ κηρύγματι (Πράξ. Ἀποστ. ΙΖ', 15) παρωξύνετο ἦτοι, ἡγανάκτει, βλέπων τὴν τυφλὴν πρὸς τὰ εἰδῶλα προσήλωσιν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης καὶ τὸ σκότος τὸ ἐπιζαθήμενον ἐπὶ τῆς ἀσυνέτου καρδίας αὐτῶν (ὄρα καὶ Ῥωμ. Α' 21 πτλ.). Διὰ τοῦτο ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος ἤρξατο κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ κατ' ἀρχάς ἐν τῇ Ἰουδαϊκῇ συναγωγῇ, ἔπειτα δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ, τῇ κειμένη μεταξύ τῆς Ἀκροπόλεως, Ἀρείου Πάγου καὶ τῆς Πυκνός (Παυσ. Ἀττικὰ Ι, 17).

Στίχ. 18. **Συνέβαλλον αὐτῷ**· ἤλθον εἰς ῥῆξιν μετὰ τοῦ Παύλου (ὄρα καὶ Λουκ. ΙΔ' 31). Ὁ **σπερμολόγος**· ὁ φλύαρος. **Δαιμονίων**· θεοτήτων.

Στίχ. 19—21. Ἐπὶ τέλους ὁ Παῦλος ὁδηγεῖται ἐν Ἀθήναις εἰς τὸν Ἄρειον

νοι εἰς οὐδέν ἕτερον εὐκαίρουν ἢ λέγειν τι καὶ ἀκούειν καὶνότερον. 22

Σταθεῖς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη· Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὥς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. Διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ ὁμιόν, 23 ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο Ἀγνώστῳ θεῷ. Ὅν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. Ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ 24 πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων οὐκ ἐν 25 χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενός τις, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοήν· καὶ τὰ πάντα ἐποίησέ τε ἐξ ἐνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων 26

Πάγον καὶ προσκαλεῖται ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐκθέσῃ πρὸς αὐτοὺς τὴν νέαν αὐτοῦ διδασκαλίαν. Τότε ὁ ἀπόστολος σταθεῖς ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου εἶπεν· «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὥς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ κτλ.». Ὁ Παῦλος ψυχολογῶν ἐπὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἀθηνῶν παρατηρεῖ, ὅτι ἦσαν οἱ δεισιδαιμονεστεροί, ἤτοι οἱ εὐσεβεστεροί πάντων τῶν Ἑλλήνων, ὥς τοῦτο παρετήρησε καὶ ὁ δεκαετηρίδας τινὰς μετ' αὐτὸν ἀκρίβως καὶ ἐπισκεφθεὶς τὰς Ἀθήνας Πausanias γράφας· «Ἀθηναίοις περισσώτερον τι ἢ τοῖς ἄλλοις εἰς τὰ θεῖα ἐστὶ σπουδῆς». (Pausanious Ἀττικὰ 1, 24. «Ὅρα δὲ καὶ Σοφοκλέους Οἶδ. ἐπὶ Κολωνῷ 260). Ὁ Παῦλος παρατηρεῖ, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἰδρύσεως βωμοῦ, φέροντος ἐπιγραφὴν «Ἀγνώστῳ θεῷ» οὐδὲν ἄλλο ἐζήτουν ἢ κρείσσονα θρησκείαν, ἐν ᾗ ἔμελλε νὰ γνωσθῇ ὁ ἄγνωστος θεός. «Ὅτι δὲ ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις βωμοὶ ἀγνώστων θεῶν μαρτυροῦσι καὶ ὁ Pausanias λέγων (αὐτόθι 1, 4 «Βωμοὶ θεῶν τε ὀνομαζομένων ἀγνώστων καὶ ἠρώων» καὶ ὁ Φιλόστρατος ἐν Βίῳ Ἀπολλωνίου 6, 2 «Σωφρονέστερον περὶ πάντων θεῶν εὐ λέγειν καὶ ταῦτα Ἀθήνησιν οὐ καὶ ἀγνώστων θεῶν βωμοὶ ἰδρύνται». Κατὰ τὰς μαρτυρίας ταύτας ἐν Ἀθήναις ἦτο βωμός, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἐπιγραφὴ «Ἀγνώστῳ θεῷ». Ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βωμοῦ τοῦτου σημειχθεὶς ὁ Παῦλος ἀπήγγειλεν ὥραιον ἀπολογητικὸν λόγον ὑπὲρ τῆς νέας θρησκείας ἐν τῷ ὁποίῳ κατέδειξε τὸν ἀγνώστον θεὸν καὶ ὥρισε τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸν κόσμον.

Στίχ. 26. **Ἐξ ἐνὸς αἵματος.** Ἐπειδὴ ἡ λέξις αἷμα καὶ ἡ λέξις σὰρξ δηλοῦσιν ἐν τῇ Γοθιῇ καὶ τὸν ἄνθρωπον, κατὰ ταῦτα εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ἐξ ἐνὸς αἵματος, ἤτοι ἐξ ἐνὸς ἀνθρώπου, ἐκ τοῦ Ἀδάμ δηλ., θέλων νὰ καταδείξῃ τὴν κοινὴν καταγωγὴν καὶ συγγένειαν πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὥς καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁμιλῶν περὶ τῆς φυσικῆς γεννήσεως τῶν ἀνθρώπων λέγει, ὅτι οὗτοι γεννῶνται «ἐξ αἱμάτων καὶ ἐκ θελήματος σαρκὸς καὶ ἐκ θελήματος ἀνδρός» (Ἰω. Α', 13). Ὡστε ἐξ ἐνὸς ἀνθρώπου ἐξεληθοῦσα πᾶσα ἡ ἀνθρωπότης κατοικεῖ ἀνά πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς (Γενέσ. ΙΑ' 8), ἣν ὥρισε κατὰ τεταγμένους καιροὺς ὁ Θεὸς νὰ κατοικῇ καὶ ἡμεῖς ὡς σκολὸν τοῦ

κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους
 27 καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν· ζητεῖν τὸν Κύ-
 ριον, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὗροιεν, καὶ γε οὐ μακρὰν
 28 ἀπὸ ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κι-
 νούμεθα καὶ ἐσμέν, ὥς καὶ τινες τῶν καθ' ὁμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι.
 29 «Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν». Γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ,
 οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ, χαράγματι τέ-
 30 χνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. Τοὺς μὲν οὖν
 χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεὸς τανῶν παραγγέλλει ταῖς ἀν-
 31 θρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν διότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλ-
 λει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὦρισε, πί-
 32 στιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. Ἀκούσαντες
 33 δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον· Ἀκουσόμεθα
 34 σου πάλιν περὶ τούτου. Καὶ οὕτως ὁ Παῦλος ἐξηλθεν ἐκ μέσου αὐ-
 τῶν. Τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύ-
 σιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

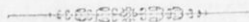
βίου της πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ζήτησιν καὶ εὗρεσιν τοῦ Θεοῦ, εἰ καὶ ὁ
 Θεὸς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ζητηθῇ καὶ εὗρεθῇ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ
 ἐνὸς ἐκάστου ἡμῶν (ὅρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. ΙΔ' 17).

Στίχ. 27 καὶ 28. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα· Ὁ ἄνθρωπος μακρὰν τοῦ
 Θεοῦ εὐρισκόμενος δὲν δύναται νὰ ζήσῃ, δὲν δύναται νὰ κινηθῇ, δὲν δύ-
 ναται νὰ ἐπάρξῃ ὥς καὶ τινες τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, ὥς λ. γ. ὁ Ἀρατος
 καὶ ὁ Κλεάνθης, εἶπον, ὅτι ἡ καταγωγὴ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων προέρχεται
 ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡμεῖς μετ' αὐτοῦ ὀφείλομεν νὰ εἴμεθα
 συνδεδεμένοι.

Στίχ. 29. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡμεῖς εἴμεθα γένος τοῦ Θεοῦ, λέγει ὁ Παῦ-
 λος, δὲν ὀφείλομεν νὰ κατασκευάζωμεν τὸν Θεὸν μὲ ὑλικά τῆς ἀνθρωπίνης
 τέχνης, ἤτοι μὲ χρυσὸν ἢ μὲ ἀργυρὸν καὶ λίθον.

Στίχ. 30. Λέγει λοιπὸν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς ἀκροατάς του Ἀθηναίους,
 ὅτι ὁ Θεὸς μὴ θέλων πλέον νὰ βλέπῃ τὴν τοιαύτην εἰδωλολατρειάν ἐν τῷ
 κόσμῳ τούτῳ ἔπεμφε τὸν υἱὸν του, εἰς ὃν ὀφείλομεν νὰ πιστεύσωμεν.

Στίχ. 34. Τότε Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ ἕτεροι μετ' αὐτοῦ ἀκού-
 σαντες τὸν λόγον τοῦ Παύλου ἐπίστευσαν καὶ ἠκολούθησαν τὴν νέαν θρη-
 σκείαν, ἐν ᾗ εὐχὸν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΠΕΡΙΚΟΠΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου περὶ τοῦ Ἐσταυρωμένου

(Α΄ Κορινθ. Α΄. 18-31)

Ὁ λόγος ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς 18
δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστὶ. Γέγραπται γάρ· «ἀπολῶ 19
τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω».

Στίχ. 18. Ἐνῷ ἅψ' ἐνὸς ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τὸ ἀπλοῦν κήρυγμά του περὶ τοῦ ἑσταυρωμένου Ἰησοῦ, τὸ ἀνευ κομψῶν καὶ τεχνικῶν λόγων γινόμενον, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀπολλυμένων ἀπίστων ὡς μωρία· καθόσον οὗτοι λέγουσιν, ὅτι, ἐὰν ὁ Ἰησοῦς ἦτο Θεός, θὰ ἐβοήθει ἑαυτόν, ὅτε ἑσταυροῦτο· ἅψ' ἑτέρου ὁμολογεῖ, ὅτι ὑπὸ τῶν χριστιανῶν πιστεύεται ὡς δύναμις Θεοῦ· καθόσον οὗτοι εἰς τὰς δεινὰς τῶν περιστάσεις ἐνισχυόμενοι ὑπὸ τῆς δυνάμεως ὑπερνικῶσιν αὐτάς, γίνονται ἀνώτεροι αὐτῶν.

Στίχ. 19, Ἵνα ἀποδείξῃ ὁ Παῦλος, ὅτι τὸ κήρυγμά του περὶ τοῦ ἑσταυρωμένου Ἰησοῦ εἶναι δύναμις τοῦ Θεοῦ, ἐνισχύουσα τοὺς χριστιανούς καὶ ὅτι ἡ σοφία τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν τῶν σοφῶν πρὸ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἀθετεῖται καὶ μωρία ἀποδείκνυται, παρατίθεται προφητικὸν χωρίον τῆς Π. Δ. (Ἦσ. ΚΘ'. 14), δι' οὗ βεβαιοῦται τοῦτο. Οἱ μὲν Ἕλληνες, ἐν ᾧ εἶχον ὑπ' ὄψει πάντα τὰ σοφὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ (ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ), δι' ὧν ἠδύναντο νὰ γνωρίσωσι τὴν κτίστην καὶ δημιουργὸν αὐτῶν, δὲν κατώρθωσαν τοῦτο διὰ τῆς φιλοσοφίας τῶν (διὰ τῆς σοφίας τῶν). Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι, πλὴν τῶν σοφῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ, εἶχον ὑπ' ὄψει καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Παλαιᾶς διαθήκης. Ὁ Θεὸς διὰ τῆς νομιζομένης μωρίας τοῦ κηρύγματος τῶν Ἀποστόλων ἠδόκησε νὰ σώσῃ τοὺς χριστιανούς, οἵτινες πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν ἐσώθησαν.

20 Ποῦ σοφός ; Ποῦ γραμματεὺς ; Ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου ;
 Οὐχὶ ἐμώρανε·ν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου ; Ἐπειδὴ
 21 γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν
 22 Θεόν, ἠγνόηκεν ὁ Θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύττοντος σωτῆ-
 23 τοὺς πιστεύοντας· ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι καὶ Ἕλλη-
 νες σοφίαν ζητοῦσιν· ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον,
 24 Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἕλλησι δὲ μωρίαν, αὐτοῖς δὲ τοῖς κλη-
 τοῖς Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σο-
 25 φίαν· ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί· καὶ
 26 τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. Βλέπετε
 27 γὰρ τὴν κλησιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα,

Στίχ. 22 καὶ 23. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα πιστεύωσι, ζητοῦσι διὰ θαυμάτων νὰ βεβαιωθῶσιν, ὅτι θεόθεν εἶναι τὸ κήρυγμα ἡμῶν. οἱ Ἕλληνες ζητοῦσι νὰ πιστεύωσι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου καὶ τῆς πιθανότητος τῶν ἀποδείξεων· ἡμεῖς ὁμῶς κηρύττομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, οὗ ἡ σταύρωσις σκανδαλίζει τοὺς Ἰουδαίους, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων νομίζεται μωρία, διότι οὗτοι πιστεύουσιν, ὅτι ἡ πρὸς σωτηρίαν ὁδὸς εὐρίσκεται μόνον διὰ τῆς φιλοσοφίας.

Στίχ. 24. *Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς κτλ.*· αὐτοῖς δὲ τοῖς κληθεῖσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἡμεῖς κηρύσσομεν Χριστὸν, δύναμιν Θεοῦ καὶ σοφίαν Θεοῦ ὄντα πιστεύοντες καταλαμβάνομεν, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι δύναμις Θεοῦ καὶ σοφία Θεοῦ.

Στίχ. 25. Διὰ τῶν λέξεων «μωρὸν τοῦ Θεοῦ» καὶ «ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ» ὁ Παῦλος ἐννοεῖ τὸ κήρυγμά του, ὡς ἐξακριβήζετο ὑπὸ τῶν ἀπίστων, καὶ ὁμῶς ὁ ἀπόστολος λέγει, ὅτι τὸ οὕτω χαρακτηριζόμενον κήρυγμά του ἐγένετο σοφώτερον τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ ἰσχυρότερον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως· διότι ἐνίκησε καὶ τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς δυνατοὺς τῶν ἀπίστων.

Στίχ. 26. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκάλεσε καὶ ἐξελέξατο κήρυκας καὶ διδασκάλους τοῖς ἰδιώτας τῷ λόγῳ, τοὺς μὴ ἔχοντας τὴν ἐξω παιδευσιν, τὴν κοσμητὴν. *Οὐ πολλοί*· ὀλίγοι εἰσὶν ἐκ τῶν πιστευσάντων, οἵτινες εἶναι πεπαιδευμένοι, ὡς λ.χ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ τινες ἄλλοι. Ὁ Παῦλος θέλει νὰ τονίσῃ, ὅτι εἶναι μέγιστον πρᾶγμα ἰδιῶται τῷ λόγῳ νὰ γνωρίσωσι τὰ τηλικαῦτα μυστήρια τῆς χριστιανικῆς πίστεως. *Οὐ πολλοὶ δυνατοί, πολλοὶ οὐ εὐγενεῖς*. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἐκ τῶν δυνατῶν ἐν πλοῦτι καὶ τῶν εὐγενῶν ὀλίγοι προσήλθον εἰς τὸν χριστιανισμόν, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἦσαν πένητες καὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄσημοι.

Στίχ. 27—29. *Τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου*. Ὁ Παῦλος καλεῖ τοὺς χριστιανοὺς μωρὰ τοῦ κόσμου ὡς ἀμετόχους τῆς θύραθεν σοφίας, ὡς ἀπλοϊκοῦς.

οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρά τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ 28 κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά, καὶ τὰ ἀγεννῆ 29 τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεός, καὶ τὰ μὴ ὄντα ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ· ὅπως μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον 30 αὐτοῦ. Ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, ἵνα, καθὼς γέγραπται· «Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω». 31

Παθήματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ἐκ τοῦ κηρύγματος.

(Β' Κορινθ. ΙΑ', 23—31).

Ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλα- 23 καῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις· ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις

Τὰ μωρά τοῦ κόσμου ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς ἀνωτέρω σοφοὺς κατὰ σάρκα, τὰ δὲ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς ἀνωτέρω δυνατοὺς, τὰ δὲ ἀγεννῆ τοῦ κόσμου πρὸς τοὺς ἀνωτέρω εὐγενεῖς. Οἱ χριστιανοὶ ἰδιῶται τῷ λόγῳ ἁμιοργοὶ καὶ ἄγενστοὶ τῆς θύραθεν σοφίας, ἄσοφοι, πένητες καὶ πτωχοί, ἄσημοι, ἐφάνησαν ἀνώτεροι τῶν σοφῶν, τῶν πλουσίων καὶ τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἐπὶ τούτῳ ἐνίκηθησαν, ἵνα μὴ καυχῶνται καὶ ὑπερηφανεύωνται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἄνθρωποι σαρκικά καὶ γήινα φρονοῦντες. Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ οὐδεμία διάκρισις καὶ προτίμησις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχει.

Στίχ. 30 καὶ 31. Ὁ Παῦλος ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς χριστιανοὺς οἰονεὶ λέγει, ὅτι σεῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστε, ἥτοι ἐγεννήθητε ἐκ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ βαπτίσματος, διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐγίνατε παῖδες τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐγένετο εἰς ἡμᾶς σοφία δούς εἰς ἡμᾶς ἑαυτὸν πηγὴν σοφίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ἁγιασμοῦ καὶ ἀπολύτρωσεως, διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ καυχώμεθα, ὥς οἱ σοφοὶ ἐν τῇ σοφίᾳ τῶν, ἀλλὰ νὰ καυχώμεθα, ὅτι πᾶν ὅ,τι ἀγαθὸν ἔχομεν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ (πρβλ. καὶ Ἐφεσ. κεφ. Β' 8).

Στίχ. 23. Ἐν κόποις κτλ... Ἐν τῇ στίχῳ τούτῳ ἡ πρόθεσις ἐν δηλοῖ τὸ διὰ μέσον. Θέλει ὁ Παῦλος νὰ εἴπῃ, ὅτι διὰ κόπων, πληγῶν, φυλακίσεων κτλ. διήλθε. Λέγει δὲ «ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως κτλ.» συγκρίνων ἑαυτὸν πρὸς τοὺς ψευδαποστόλους, οἵτινες μετεσχηματίζοντο εἰς ἀποστόλους καὶ διακόνους τοῦ Χριστοῦ (Β' Κορινθ. Α' 12, 14 καὶ 23), καὶ ἰσχυρίζομενος, ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξεν ἀληθινὸς ἀπόστολος

24 τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον, τρεῖς ἔρραδίσθη, ἅπαξ ἐλιθά-
 25 σθη, τρεῖς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα· ὁδοιπο-
 26 ρίαις πολλάκις, κινδύνους ποταμῶν, κινδύνους ληστῶν, κινδύνους ἐκ

καὶ διάκονος τοῦ Χριστοῦ, ὑποστάς ἕνεκα τοῦ κηρύγματος καὶ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ περισσοτέρας περιπετείας καὶ κόπους, ὑπερμέτρους πληγὰς καὶ μαστιγώσεις καὶ φυλακίσεις καὶ καταντήσας πολλάκις εἰς κινδύνους φέροντας θάνατον.

Στίχ. 24 καὶ 25. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ὁ Παῦλος περιγράφει λεπτομερῶς τὰ παθήματα, ἃ ὑπέστη ἕνεκα τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ λέγων τὰ ἑξῆς· «Υπὸ τῶν Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον». «Τεσσαράκοντα παρὰ μίαν», δηλαδὴ πληγὰς (ὄρα καὶ Λουκ. ΙΒ' 47 καὶ 48). «Παρὰ μίαν», δηλ. πληγὴν, τουτέστι μιᾶς ἐνδεούσης. Κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον (Δευτ. ΚΕ' 3) ὁ ὑποπεσὼν εἰς ἀμάρτημα Ἰουδαῖος ἐμαστιγοῦτο διὰ 40 πληγῶν· ἀλλ' ἵνα μὴ ὁ τύπτων διὰ τῆς ὁρμῆς του ἐπιφέρῃ πληγὰς πλείονας τῶν 40 πληγῶν, ἐπομένως ὑπερβῇ τὸ ὅριον τοῦ νόμου, τοῦ ὀρίζοντος μόνον 40 πληγὰς, οἱ νεώτεροι Ἰουδαῖοι ὥρισαν 39 πληγὰς (Ἰωσήφ. Ἰουδ. ἀρχαιολογ. βιβλ. Δ' κεφ. 8, §§ 21 καὶ 23). Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὑπέστη πεντάκις τὰς μαστιγώσεις ταύτας, αἵτινες ἦσαν τόσον σκληραῖ, ὥστε ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσι καὶ τὸν θάνατον· διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος δικαίως ἔλεγεν, ὅτι περιῆλθε πολλάκις εἰς κινδύνους θανάτου (ἐν θανάτοις πολλάκις). Περί τῶν μαστιγώσεων τούτων τοῦ ἀποστόλου Παύλου οὐδὲν ἀναφέρει ἀλλαχοῦ ἢ Καινὴ Διαθήκη. Ὁ Παῦλος ἐκτὸς τῶν μαστιγώσεων τούτων ὑπέστη τρεῖς καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν τιμωρίαν τοῦ ῥαβδισμού. Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (ΙΓ' 22 καὶ ΚΒ' 24) ἀναφέρουσι δύο τοιαύτας τιμωρίας. Ἀλλ' εἶναι ἄγνωστον ποῦ ὁ Ἀπόστολος ὑπέστη τὴν τρίτην τιμωρίαν τοῦ ῥαβδισμού. Ὁ Παῦλος ἅπαξ ἐλιθάσθη ἐν Λύστροις ὑπὸ τῶν ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου ἐλθόντων Ἰουδαίων, οἵτινες ἐνόμισαν, ὅτι ἀπέθανεν (Πράξ. Ἀποστ. ΙΔ' 19). Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τρεῖς ἐναυάγησε καὶ ἔμεινεν ἐν τῷ πελάγει 24 ὥρας κολυμβῶν, ἕως ὅτου ἐσώθη. Οὐδὲν γινώσκομεν περὶ τούτου ἀλλαχόθεν τῆς Κ. Διαθήκης.

Στίχ. 26. **Ὁδοιπορίαις πολλάκις κτλ.** Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος παραλείπει τὴν πρόθεσιν ἐν, ἣν μετεχειρίσθη ἐν τῷ στίχῳ 23, καὶ ἐκφέρει τὸ διὰ μέσου δι' ἀπλῆς δοτικῆς. Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Ἀπόστολος ἐξακολουθεῖ τὴν ἀφήγησιν τῶν παθημάτων του λέγων, ὅτι πολλάκις ὠδοιπορεῖ ἕνεκα διαφόρων ἀναγκῶν, ὅτι ἐκινδύνευε διαπερῶν ποταμούς, ὅτι ἐκινδύνευε περιπίπτων εἰς ληστὰς, ὅτι ἐκινδύνευεν ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του Ἰουδαίων, ὅτι ἐκινδύνευε κηρύττων εἰς τὰ ἔθνη, εἰς ἃ παρεγίνετο, ὅτι ἐκινδύνευεν εὐρισκόμενος καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν ἐρημίᾳ καὶ ἐν θαλάσῃ καὶ ὅτι ἐκινδύνευε διατελῶν ἐν μέσῳ ψευδωνύμων ἀδελφῶν, οἵτινες ὑπεκρίνοντο τὸν χριστιανόν.

γένουσ, κινδύνους ἐξ ἔθνων, κινδύνους ἐν πόλει, κινδύνους ἐν ἐρημίᾳ, 27
κινδύνους ἐν θαλάσῃ, κινδύνους ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μό-
χθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολ-
λάκις, ἐν φύχει καὶ γυμνότητι· χωρὶς τῶν παρεκτὸς ἢ ἐπισύστασις 28
μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἢ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεῖ,
καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; Εἰ 29
καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας καυχήσομαι. Ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ 30
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὃ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰ- 31
ῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι.

Στίχ. 27. Καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος ἀφηγεῖται τὰς θλίψεις καὶ στενοχωρίας, αἷς ὑπέστη ἕνεκα τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου, λέγων, ὅτι νύκτα καὶ ἡμέραν ἐκοπίαζε καὶ ἐμόχθει ἐργαζόμενος, ἡγρύπνει πολλάκις διδάσκων, προσευχόμενος, φροντίζων περὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὅτι ἐαικοπάθει ὑπιστάμενος λιμὸν καὶ δίψαν, νηστείας πολλάκις, ψυχὸς καὶ γυμνότητα.

Στίχ. 28. *Χωρὶς τῶν παρεκτὸς* κτλ. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων θλίψεων καὶ στενοχωριῶν, λέγει ὁ Παῦλος, ὑπῆρχον εἰς ἐμὲ καὶ ἄλλαι θλίψεις καὶ στενοχωρίαι, δηλ. ἡ ἐπισύστασις μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἥτοι ἡ καθ' ἡμέραν καταπορὰ τῶν ἐχθρῶν μου, οἵτινες κοινῶς συνίσταντο καὶ ἠνοῦντο κατ' ἐμοῦ, καὶ ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, ἥτοι ἡ φρονίς μου, μήπως τις τῶν χριστιανιστῶν ἐκκλησιῶν πάθῃ τι ὑπὸ τῶν περικυκλούντων αὐτὰς ἐχθρῶν.

Στίχ. 29. Ὁ Παῦλος δεικνύει τὴν μέριμναν, ἣν εἶχε περὶ ἐκάστου χριστιανοῦ (ὄρα καὶ Πράξ. Ἀποστ. Κ' 31), λέγων, ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπέφερεν, ὅτε ἔβλεπεν, ὅτι χριστιανὸς τις ἐδεικνύετο ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει ἀσθενής, ὅτι καὶ αὐτὸς διακίετο ὑπὸ ψυχικοῦ ἄλγους, ὅτε ἔβλεπεν, ὅτι χριστιανὸς τις σκανδαλιζόμενος ὑπέκλυπεν εἰς τὴν ἀπιστίαν καὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν.

Στίχ. 30. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, εἰς ἀνὰ πρῶτον νὰ καυχῇθῃ, δὲν θὰ καυχῇθῃ, δι' ἄλλο τι ἢ δια τὰ παθήματά μου, διὰ τοὺς διωγμούς μου, ἅτινα δεικνύουσιν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν, ἐν ᾧ οἱ ἐχθροί μου καυχῶνται ἐπὶ τῇ δυνάμει καὶ ἰσχύϊ των.

Στίχ. 31. Ὁ Θεὸς γνωρίζει, ὅτι λέγω ἀλήθειαν. Ἀμέσως δὲ ὁ Παῦλος ἐν τῷ 32 στίχῳ ὁμιλεῖ περὶ διωγμοῦ του ἐν Δαμασκῷ ὑπὸ τοῦ ἐθνάρχου τοῦ Ἀρέτα τοῦ βασιλέως.

Ἡ δύναμις τῆς πίστεως.

(Ἑβρ. ΙΑ', 33—40).

33 Ὁ δὲ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, ἐργάσαντο δικαιοσύ-
 34 νην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύ-

Στίχ. 33. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ἀνέφερεν ἐν τοῖς προηγουμένοις στίχοις πολλὰ παραδείγματα ἀνδρῶν τῆς Π. Διαθήκης διακριθέντων ἐπὶ πίστει καὶ ἀφ' οὗ ἐθεώρησε περιττὴν τὴν μνημόνευσιν καὶ ἄλλων παραδειγμάτων πίστεως, λέγει, ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἔχοντες πίστιν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενοι κατετρόπωσαν βασιλεία (Κριτῶν κεφ. Ζ', Δ'. ΙΔ', ΙΑ'. Β' Βασιλ. Ε', Η', ΚΑ', Ζ'), ἔξετέλεσαν ἔργα δίκαια. *Ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν* εἶδον ἐκπληρουμένην τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ὁ Θεὸς εἶχε δώσῃ εἰς αὐτοὺς, ὅτι θὰ κληρονομήσωσι τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν Παλαιστίνην, καὶ θὰ ἐκδιώξωσιν ἐξ αὐτῆς τοὺς ἄλλοφύλους. *Ἐφραξαν στόματα λεόντων.* Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ὑπαινίσσεται τὸν προφήτην Δανιὴλ, ὅστις νικηθεὶς ὑπὸ τῶν λεόντων ἐνέφραξε διὰ τῆς πίστεως τὰ στόματα αὐτῶν (Δανιήλ κεφ. 5', στ. 22).

Στίχ. 34. *Ἐσβεσαν δύναμιν πυρός* κατέσβεσαν τὴν δύναμιν τοῦ πυρός. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ὑπαινίσσεται τοὺς τρεῖς παῖδας, ἧτοι τὸν Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδεναγῶ, οἵτινες μὴ προσκυνήσαντες τὴν χρυσοῦν εἰκόνα τοῦ Ναβουχοδονόσορος ἐβλήθησαν εἰς τὴν καιομένην κάμινον τοῦ πυρός, ἐκ τῆς φλογὸς τῆς ὁποίας ἐσώθησαν ἕνεκα τῆς πίστεώς των (Δανιήλ κεφ. Γ')- *Ἐφρυνον στόματα μαχαίρας.* Οὕτω λ. γ. ὁ προφήτης Δαβὶδ διέφυγε τὸ δόρυ τοῦ Σαούλ (Δ' Βασιλ. κεφ. ΙΗ', στίχ. 11. ΙΘ' 10 καὶ 12 ΚΑ', 10), ὁ προφήτης Ἡλίας διέφυγε τὴν ὁρμαίαν τῆς Ἰεζάβελ (Γ' Βασ. κεφ. ΙΘ' 1). *Ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας κτλ.* ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ὥς ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας (Δ' Βασιλ. κ'). *Ἐγεννήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ,* ὥς πλείστοι ἀπὸ τοῦ Δαβὶδ μάλιστα καὶ ἐντεῦθεν βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες τοῦ Ἰσραὴλ, οὓς ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν ἐνίσχυσεν ἐν τῷ πολέμῳ. Οὕτω δὲ ἰσχυροὶ ἐγένοντο οἱ Ἰουδαῖοι οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Κριτῶν καὶ τοῦ Δαβὶδ, ὥς ἄνωτέρῳ εἶδομεν (ἐν στίχῳ 33), ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Μακκαβαϊκῶν, ἃ, ὥς φαίνεται, καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ἔχει ὑπ' ὄψει. Ὅτε δηλαδή οἱ Σύροι ἠνάγκαζον τοὺς Ἰουδαίους νὰ θύσωσιν εἰς τὰ εἰδωλα καὶ νὰ βεβηλώσιν τὰ σάββατα καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ νὰ μαινώσιν τὸν ναὸν τῶν καὶ νὰ οἰκοδομῶσι βωμοὺς καὶ τεμένη καὶ εἰδωλεῖα, τότε ἀνέστη ὁ ἱερεὺς Ματθαθίας, πατὴρ τοῦ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου, καὶ ὁμίλησεν ἐνθουσιωδέστατα ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Διὰ τούτου τοῦ ἱερέως Ματθαθίου καὶ διὰ τοῦ

ναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθε-
 νείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, πχερβολὰς ἔκλιναν ἄλλο- 35
 τρίων· ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι
 δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττο-
 νος ἀναστάσεως τύχωσιν· ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖ- 36
 ραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς· ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, 37

διαδόχου αὐτοῦ Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου οἱ Ἰουδαῖοι ἐγένοντο τόσον ἰσχυ-
 ροί, ὥστε ἐξεδίωξαν τῆς χώρας τῶν τοὺς ἄλλοφύλους Σύρους καὶ κατέστρε-
 ψαν αὐτούς (Α' Μακκαβ. κεφάλαια α', β', γ'). *Παρεμβολὰς ἔκλιναν ἄλ-
 λοτρίων*· τουτέστι στρατόπεδα ἔτρεψαν πολεμίων, στρατιάς δηλ. πολυ-
 πληθεῖς ἐχθρῶν κατετρόπωσαν. *Παρεμβολή* εἶναι τὸ στρατόπεδον, εἴτα δὲ
 καὶ ὁ στρατός ἐν πολέμῳ (πρβλ. Κριτῶν Δ' 16. Ζ' 14. Α' Μακκαβ. ε' 28).
 Ἡ τοιαύτη σημασία τῆς λέξεως «παραμβολή» εἶναι τῆς Μακεδονικῆς δια-
 λέκτου. Ὁ Αἰλιανὸς (Ποικίλ. Ἱστορ. ΙΔ', 46) λέγει· «Ἡνίκα δὲ ἔδει συμμι-
 ξαι, ἐνταῦθα οἱ μὲν κύνες προσηδῶντες ἐτάραττον τὴν παρεμβολήν».

Στίχ. 35. *Ἐλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν*, ἤτοι
 γυναικες ἐπανεστήσαν δι' ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς υἱοὺς τῶν, ὥς λ. χ. ἡ
 χήρα ἐκ Σαρπειτῶν τῆς Σιδωνίας ἐπανεστήσε τὸν νεκρὸν υἱὸν τῆς ἀναστάνα
 ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ (Γ' Βασιλ. ΙΖ'), ὥς καὶ ἡ Σουναμίτις ἐκεῖνη,
 ἥς τὸν υἱὸν ἀνέστησεν ὁ Ἐλισσαῖος (Δ' Βασιλ. Δ', 17). *Ἄλλοι δὲ ἐτυμπανί-
 σθησαν*. Τὸ τύμπανον ἦτο, ὥς φαίνεται, εἶδος τροχοῦ δι' οὗ οἱ κατα-
 δικαζόμενοι ἐβασμιάζοντο καὶ ἐφρονεύοντο, ὥς διὰ τοιοῦτου ὀργάνου ὑπέ-
 στησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ὁ Ἐλεάζαρος καὶ οἱ ἑπτὰ ἀδελφοὶ Μακ-
 καβαῖοι μετὰ τῆς μητρὸς τῶν (Β' Μακκαβ. 5' 18, Ζ' 19). *Οὐ προσδε-
 ξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν*. Οἱ τοιοῦτοι, ἐν ᾧ ἠδύναντο νὰ τύχωσι τῆς
 ἀπολυτρώσεως, ἤτοι τῆς σωτηρίας τῆς ζωῆς τῶν, ἀρνούμενοι τὴν πίστιν
 τῶν, δὲν ἠθέλουν νὰ σώσωσιν οὕτω τὴν ζωὴν τῶν, κατεφρόνησαν αὐτήν,
 προετίμησαν νὰ θυσιάσωσιν αὐτήν, ἵνα τύχωσι κρείττονος ἀναστάσεως.
 Ἡ ἀνάστασις εἰς αἰώνιον ζωὴν ἦτο κρείττον ἀγαθὸν ἢ ἡ σωτηρία τῆς
 ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τοῦ θανάτου.

Στίχ. 37. *Ἐλιθάσθησαν*, ὥς λ. χ. ὁ Ζαχαρίας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωδαῖ
 (Β'. Παραλειπ. ΚΔ' 20—22. Πρβλ. καὶ Ματθ. ΚΓ' 35. Λουκ. Α' 51)
 καὶ ὁ Ἰερεμίας, περὶ οὗ μεταγενεστέρᾳ παράδοσις λέγει, ὅτι ὑπέστη τὸν
 διὰ λιθοβολισμοῦ θάνατον (Tertull. Scorp. 8. Hieronym. advers. Jovinian. 2, 37). *Ἐπρίσθησαν*, ἤτοι ἐπρινόσθησαν. Θάνατος διὰ πρίο-
 νος ἀπαντᾷ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ (Β'. Βασ. ΙΒ', 31 Α'. Παραλειπ. Κ'. 3).
 Λέγεται δὲ κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, ὅτι ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὑπέστη τοι-
 οῦτον θάνατον κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Μανασσῆ, βασιλεῖος τῶν Ἰουδαίων
 (Ἰουστίνου διάλογ. πρὸς Τρύφων. 120. Tertull. de patient. 14, Scorp. 8.

ἐπειράσθησαν, ἐν φόβῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιήλθον ἐν μιλω-
ταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιδόμενοι, κακουχούμε-
38 νοι, ὃν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι
39 καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄραις τῆς γῆς. Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρη-
40 θέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ Θεοῦ
περὶ ἡμῶν κρείττον τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

Ὡριγέν. πρὸς Ἀφρικ. Lactant. instit. 4. 11). Δέον νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ἐδοκίμασαν νὰ ἀποσπάρωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βυλίου θανάτου διὰ διαφόρων ὑποσχέσεων, ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι ὑφίσταντο τὰς δοκιμασίας καὶ δὲν ἐνέδι-
δον, τότε ἐφρονεύοντο διὰ πρίονος. Οὕτω πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὰ δύο ἐπειράσθησαν, ἐπείσθησαν. Ἐν φόβῳ μαχαίρας ἀπέθανον· πρβλ. Γ' Βασιλ. ΙΘ' 10. Ἱερει. Κ' 23. Περιήλθον ἐν μιλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν· ἀναφέρονται ἰδίᾳ εἰς τινὰς προφητάς. Πρβλ. Ζαχαρ. ΙΓ'. 4. Κλή-
μης ὁ Ῥώμης εἰς τὴν Α' πρὸς Κορινθ. ἐπιστ. 17 λέγει· «Μιμηταὶ γενώ-
μεθα καὶ κείνων, οἵτινες ἐν δέρμασιν αἰγείοις καὶ μιλωταῖς περιεπάτησαν κηρύσσοντες τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ· λέγομεν δὲ Ἠλίαν καὶ Ἐλισσαῖον, ἔτι δὲ καὶ Ἰεζεκιὴλ τοὺς προφητάς. Περιήλθον. Οἱ ἅγιοι οὗτοι ἄνδρες περιήρχοντο πόλεις ἐνδεδυμένοι μιλωτάς καὶ αἰγία δέρματα, χωρὶς νὰ ἔχωσι μόνιμον κατοικίαν, ὥστε ὀρθῶς ὁ Θεοφύλακτος λέγει, ὅτι ἐνταῦθα τὸ περιήλθον δηλοῖ «διώκεσθαι αὐτοὺς καὶ ἀστατεῖν». Ἡ μιλωτὴ ἦτο ἐνδυμα ἐκ δερμάτος προβάτου. Τοιοῦτον ἐνδυμα ἐφόρει ὁ Ἠλίας, ὅστις κατὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψίν του ἔρριπεν αὐτὸ ἐπὶ τὸν Ἐλισσαῖον (Γ' Βασιλ. ΙΘ' 13, 19. Α' Βασιλ. Β' 8, 13, 14). Ὡν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἦτοι ὁ διεφθαρμένος κόσμος δὲν ἦτο ἄξιος νὰ ἔχῃ εἰς τοὺς κόλ-
πους του τοιοῦτους ἁγίους ἄνδρας.

Στίχ. 38. Ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι κτλ. "Οτι οἱ ἄνδρες οὗτοι καταδιωκόμενοι ἐπλανῶντο ἐν ἐρημίαις, ὄρεσι, σπηλαίοις καὶ λοιποῖς τόποις (ὄρα Γ' Βασιλ. ΙΗ' 4, 13. ΙΘ' 4, 8, 9, 13. Α' Μακκαβ. Β' 28, 29. Β' Μακκαβ. Ε' 27. Σ' 11, Γ' 6).

Στίχ. 39 καὶ 40. Καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως κτλ. Ἡ ἐννοία τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· Καὶ οὗτοι πάντες οἱ προειρημένοι ἅγιοι ἄνδρες, ἐν ᾧ διὰ τῆς πίστεως ἀπέδειξαν, ὅτι εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ, δὲν ἔλαβον τὴν ἐπαγγελίαν, δὲν εἶδον τὸν ἐπηγγελμένον Μεσσίαν, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς περὶ ἡμῶν τῶν χριστιανῶν προέβλεπεν ὑπέρτερόν τι, ἀποστέλλας πρὸς ἡμᾶς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Κατὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ εἴμεθα εὐτυχέστεροι τῶν ἁγίων ἀνδρῶν τῆς Π. Διαθήκης, διότι εἶδο-
μεν τὸν Ἰησοῦν, οἱ δὲ ἄνδρες τῆς Π. Διαθήκης ἄνευ ἡμῶν τῶν χριστιανῶν δὲν δύνανται νὰ νομιζῶνται τέλειοι, διότι ἡ τελείωσις τῶν δικαίων ἄνευ τῆς πληρώσεως τῆς περὶ τοῦ Μεσίου ἐπαγγελίας δὲν ἦτο δυνατή· ἥτις ἐγένετο ἐφ' ἡμῶν.

Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά.

(Ἰακώβ. Β', 14—21).

Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ 14
ἔχῃ; Μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; Ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ 15
γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ λειπόμενοι ᾧσι τῆς ἡμετέρας τροφῆς, εἶπη 16
δὲ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτά- 16
ζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφε-
λος; Οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστὶ καθ' ἑαυτήν. 17
Ἀλλ' ἐρεῖ τις· Σὺ πίστιν ἔχεις, καὶ γὰρ ἔργα ἔχω· δείξόν μοι τὴν 18
πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, καὶ γὰρ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου 19
τὴν πίστιν μου. Σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς εἰς ἐστὶ· καλῶς παιεῖς· καὶ 19
τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσι. (Θέλεις δὲ γινῶναι, ὡς ἄν- 20

Στίχ. 14—17. Ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι ἡ πίστις ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ὅτι δηλ. ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ κατήλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἐγένετο ἄνθρωπος, ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τὴν ὁδόν, δι' ἧς δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν Θεόν (Ἰω. 1Ζ', 3), ὡς καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἀγιότητος, δι' ἧς δυνάμεθα νὰ ἐκτελῶμεν πᾶν εἶδος ἀρετῆς, ἔπαθε, ἐσταυρώθη καὶ ἀνέστη πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἀνωφελὲς καὶ ματαίαν, ἐὰν δὲν πράττωμεν καλὰ ἔργα σύμφωνα πρὸς τὴν πίστιν ἡμῶν. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου ὁ Ἰάκωβος φέρει τὸ ἐξῆς παράδειγμα· Ἐὰν ἀδελφοί ἡμῶν χριστιανοὶ στερεῶνται ἐνδυμάτων καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ἀναγκαίας τροφῆς καὶ ἔρχονται νὰ ζητήσωσι βοήθειαν, ἡμεῖς δὲ εἴπωμεν εἰς αὐτοὺς, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, ἥτοι ὑπάγετε εἰς τὸ καλόν, ὑπάγετε νὰ ἐνδύθητε καὶ χορτασθῆτε καὶ δὲν δίδωμεν εἰς αὐτοὺς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, ἥτοι τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν τροφήν, ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ ὄφελος; Τοιούτῳ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν τῶν χριστιανῶν, ἐὰν δὲν συνοδεύηται μὲ ἔργα καλὰ, μὲ ἔργα φιλανθρωπίας καὶ ἐλέους, εἶναι νεκρά. Τὰ καλὰ λοιπὸν ἔργα εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς πίστεως· διὸ λέγει ὁ Ἰάκωβος· Ἐὰν πίστιν ἔχῃς. . . δείξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, καὶ γὰρ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου.

Στίχ. 19. Ἡ πίστις, ἡ γυμνὴ τῶν καλῶν ἔργων, εἶναι πίστις ἀνωφελὲς, διότι καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίσσουσι, φανερόν δὲ εἶναι, ὅτι διὰ τοῦτο ταῦτα οὐδὲν ὠφελοῦνται.

21 θρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν; Ἀβραάμ
 ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν
 22 υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; Βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς
 ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη, καὶ ἐπληρώθη
 23 ἡ γραφή ἡ λέγουσα· «Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ, καὶ ἐλογί-
 24 σθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην», καὶ «φίλος Θεοῦ» ἐκλήθη. Ὁρᾶτε
 τοῖνυν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον;

Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη.

(Α' Κορινθ. ΙΓ' 1—13).

1 Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων,
 ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον.

Στίχ. 21—23. Ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι καὶ ὁ
 πατριάρχης Ἀβραάμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη ἀνενέγκας τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαὰκ
 ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ ὅτι ἐκ τῆς θυσίας ταύτης κατέδειξε τὴν πίστιν
 αὐτοῦ πλήρη καὶ τελείαν (Γενέσ. ΚΒ, 9, 12. ΙΕ' 6). Ἡ πίστις λοιπὸν
 τοῦ Ἀβραάμ δὲν ἦτο νεκρά, ἀλλ' ἐνεργός. Ὁ Ἀβραάμ δὲν καλεῖται ἐν τῇ
 μεταφράσει τῶν Ο' «φίλος Θεοῦ», ἀλλ' ὀνομάζεται «ὁ ἡγαπημένος
 τοῦ Κυρίου» (Β' Παραλειπομ. Κ' 7) ἢ «ἐκεῖνος, ὃν ὁ Θεὸς ἡγάπησε»
 (Ψαλμ. ΜΑ' 8) ἢ «ὁ παῖς τοῦ Κυρίου» (Γενέσ. ΙΗ' 17).

Στίχ. 24. Ἡ ἀπλὴ πίστις παντὸς χριστιανοῦ δὲν δύναται νὰ φέρῃ τὴν
 σωτηρίαν αὐτοῦ, ἐὰν μὴ συνοδεύηται αὕτη δι' ἔργων καλῶν, ὡς λ. γ.
 ἀλλαχοῦ ὁ Ἰάκωβος (ζεφ. Α' 27) διατάσσει νὰ ἐκτελῶμεν ἔργα φιλαν-
 θρωπίας, βοηθοῦντες ὀρφανὰ καὶ χήρας.

Στίχ. 1. Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων
 κλπ. Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν τοῦ Ὀμήρου (Ιλ. Β'.
 489)· «οὐδ' εἰ μοι δέκα μὲν γλώσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἴεν», δηλοῦσα
 ὑπερβολὴν. Τὸ χάρισμα τῶν γλωσσῶν ἐτιμᾶτο καθ' ὑπερβολὴν. Ὁ δὲ
 Παῦλος, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάπης καθίστησι καὶ τὸ θαυμα-
 σιότερον καὶ μεγαλότερον χάρισμα ἄνευ ἀξίας, λέγει· «Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει,
 ὅτι ἐγὼ ὁμιλῶ οὐ μόνον τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν
 ἀγγέλων, οὐδεμίαν δὲ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην ἔχω, κατέστην χαλκὸς
 ἡχῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον, ἥτοι ἀναίσθητον καὶ ἄψυχον πρᾶγμα». Ὁ
 ἀγάπης ἐστερημένος ὁμοιάζει κατὰ τὸν Ἀπόστολον πρὸς τὰ ἄψυχα καὶ
 ἀναίσθητα πρᾶγματα. Χαλκὸς καὶ κύμβαλον εἶναι μέταλλα, τὰ ὅπο

Καὶ ἐὰν ἔχω προφητεῖαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν 2
 γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὅρη μεθιστάνειν, ἀγά-
 πην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά 3
 μου, καὶ ἐὰν περᾶθω τὸ σῶμά μου ἵνα καθύψωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ

μόνον τότε ἠχοῦσιν, ὅταν πληθῶσιν ἔξωθεν, εἶναι λοιπὸν ὄργανα ξένης
 ὠθήσεως ἄνευ αὐθυπαρκτοῦ ἀξίας. *Κύμβαλον* ἦτο χάλκινον ὄργανον (Β' Βασιλ. 5' 5. Α' Παραλ. ΙΓ' 8). Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῷ περὶ Ἰππ. κεφ. α', § 3 λέγει· «Ὡσπερ γὰρ κύμβαλον ψοφεῖ πρὸς τῷ δαπέδῳ ἢ κοίλῃ ὀπλή».

Στίχ. 2. *Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν* κλπ. Καθὼς ὁ Παῦλος ἀνωτέρω εἶπε μεθ' ὑπερβολῆς περὶ τῶν γλωσσῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων, οὕτω καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁμιλεῖ περὶ δύο μεγάλων χαρισμάτων, τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως, ὑπερβολικῶς λέγων, ὅτι «καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἔχω προφητείαν καὶ γνωρίζω πάντα τὰ μυστήρια καὶ ἔχω βαθεῖαν γνῶσιν αὐτῶν (πρβλ. Α' Κορινθ. ΙΒ' 8) καὶ ὅτι ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε νὰ μεταθέτω ὅρη, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπην, οὐδὲν εἰμι, οὐδεμίαν ἔχω ἀξίαν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἐννοεῖται. Καὶ ἐνταῦθα ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς ἀγάτης καθίσταται καὶ τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά χαρίσματα τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως ἄνευ ἀξίας. Ὁ Παῦλος θεωρεῖ τὴν ἀγάπην μῆτέρα πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν χαρισμάτων καὶ τῶν σημείων. Ἡ ἀγάπη χαρακτηρίζει τὸν ἀκριβῆ μαθητὴν τοῦ Χριστοῦ· «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἄλλη-
 λους». (Ἰω. ΙΓ' 35).

Στίχ. 3. *Καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου* κλπ. Ὁ Παῦλος λέγει· «Ἐὰν πᾶσαν τὴν περιουσίαν μου διανείμω εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἐὰν αὐτὸ τὸ σῶμά μου παραδώσω εἰς τὸ πῦρ, ἵνα καὶ, λόγῳ αὐταπαρνήσεως, δὲν ἔχω ὅμως ἀγάπην, τότε οὐδὲν ὠφελεῖμαι, ἥτοι ἐνεκα τῆς πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἄνευ ἀγάτης εὐεργεσίας μου καὶ τῆς αὐταπαρνήσεώς μου δὲν δύναμαι νὰ ὠφεληθῶ καὶ νὰ ἐπιτύχω τῆς αἰωνίου ζωῆς». Ὁ Παῦλος θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι τὰ ἔργα τῆς ἐλεημοσύνης καὶ τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχουσιν, ὅταν στερῶνται τῆς ἀγάτης, δι' ἧς καὶ μόνης ταῦτα ἔχουσιν ἀξίαν. Οὐδόλως παραδόξον, ὅτι ὁ Παῦλος λέγων ἐνταῦθα· «Ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καθύψωμαι» εἶχεν ὑπ' ὄψει τοὺς τρεῖς παῖδας Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἀβδεναγώ, οἵτινες, μὴ προσκυνήσαντες τὴν χρυσοῦν εἰκόνα τοῦ Ναβουχοδονόσορος παρέδωκαν τὰ σώματα αὐτῶν εἰς τὸ πῦρ τῆς καμίνου, ὅπως μὴ λατρεύσωσι μηδὲ προσκυνήσωσι παντὶ θεῷ, ἀλλ' ἢ τῷ Θεῷ αὐτῶν (Δανιὴλ κεφ. Ι' 28). Ἐπίσης ὁ Παῦλος λέγων ἐνταῦθα «Οὐδὲν ὠφελεῖμαι» ἐννοεῖ, ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ὠφέλειάν τινα εἰς τὸ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν (Α' Ἰω. Ι' 14).

4 ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ
 5 ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ
 6 ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παραξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ
 7 κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα
 8 στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη
 οὐδέποτε ἐκπίπτει. Ἐἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθῶσιν· εἴτε

Στίχ. 4. Ἐπειδὴ ὁ Παῦλος ἀπεφάνητο, ὅτι οὔτε τὸ χάρισμα τῶν γλωσσῶν, οὔτε τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας καὶ τῆς πίστεως, οὔτε αἱ εὐεργεσίαι, οὔτε ὁ μαρτυρικὸς θάνατος ἔχουσιν ἀξίαν τινά, ἀποῦσης τῆς ἀγάπης, ἀναγκαιῶς λοιπὸν ἔρχεται ἀπὸ τοῦ στίχου τούτου, ὡς ἄριστος ζωγράφος, νὰ υπογράψῃ τὸ κάλλος τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀγάπη ἐνταῦθα προσωποποιεῖται. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ὁ ἀγαπῶν μακροθυμεῖ, ἥτοι κρατεῖ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ὀργῆς του, ὅταν βλέπῃ ἀδικήματα· χρηστεύεται, ἥτοι φαίνεται χρηστός, πρῶτος, ἡμερος. Ὁ ἀγαπῶν οὐ ζηλοῖ, ἥτοι οὐδεμίαν ζηλοτυπίαν, οὐδένα φθόνον δεικνύει· οὐ περπερεύεται, ἥτοι δὲν ἐπιδεικνύεται οὐδὲ ἀλαζονεύεται.

Στίχ. 5. Οὐκ ἀσχημονεῖ κτλ. Ὁ ἀγαπῶν πάσχων τὰ ἔσχατα ὑπὲρ τοῦ ἀγαπωμένου δὲν θεωρεῖ τὸ πρᾶγμα ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν. Ὁ Ἰησοῦς ἐμπτυσόμενος, ραπιζόμενος ὑπὲρ ἡμῶν δὲν ἐθεώρει τὸ πρᾶγμα ἀσχημοσύνην, ἀλλὰ ἀγαλλίασιν καὶ δόξαν. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει· «Ἡ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ, ἀλλ' καθάπερ χρυσαῖς τισι πτέρυξι συγκαλύπτει πάντα τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀγαπωμένων». Ὁ ἀγαπῶν οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτοῦ, ἥτοι δὲν ζητεῖ τὸ συμφέρον του (πρβλ. καὶ Α' Κορινθ. Γ' 33), οὐ παραξύνεται, ἥτοι δὲν ἐρεθίζεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, ἥτοι δὲν λογαριάζει τὸ κακόν, τὸ ὁποῖόν τις κάμνει εἰς αὐτόν (πρβλ. καὶ Β' Κορινθ. Ε' 19. Ῥωμ. Α' 6).

Στίχ. 6. Οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ κτλ. Ὁ ἀγαπῶν δὲν εὐχαριστεῖται βλέπων ἀνθρώπους ἀδίκους, μισεῖ αὐτούς. Συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, ἥτοι εὐχαριστεῖται ὅμως βλέπων ἀνθρώπους ἀκολουθοῦντας τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἐμπεριεχομένην ἀλήθειαν (Κολοσσ. Α' 5. Ἐφεσ. Α' 13. Γαλάτ. Ε' 7. Β' Θεσσαλ. Β' 12 καὶ 13. Ἰω. Α' 17).

Στίχ. 7. Πάντα στέγει κτλ. Ὁ ἀγαπῶν ὑποφέρει πάντα (πρβλ. Α' Κορινθ. Θ' 12). Πάντα πιστεύει, ἥτοι ἔχει πίστιν πρὸς τὸν πλησίον. Πάντα ἐλπίζει, ἥτοι ἐλπίζει, ὅτι ὁ πλησίον, καὶ ἂν εἶναι φαῦλος, δύναται νὰ διορθωθῇ. Πάντα ὑπομένει, ἥτοι ὁ ἀγαπῶν ὑπομένει, δὲν ἀπελπίζει, καὶ ἂν βλέπῃ, ὅτι κατὰ τὴν ἐλπίδα του δὲν συντελεῖται ἡ βελτίωσις τοῦ πλησίον.

Στίχ. 8. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει κτλ. Ἡ ἀγάπη διαμένει ἐς αἰ

γλωσσαι παύσονται· εἴτε γνώσις καταργηθήσεται. Ἐκ μέρους γὰρ 9
 γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, 10
 τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος 11
 ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην· ὅτε γέγονα 12
 ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου
 ἐν ἀινίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ

βεβαία καὶ ἀκίνητος, ὡς ὀρθῶς ὁ Θεοδόρητος ἐρμηνεύει λέγων· «Οὐ διασφάλλεται, ἀλλ' αἰεὶ μένει βεβαία καὶ ἀκίνητος· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδίδαξεν».

Στίχ. 9 καὶ 10. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας, τῶν γλωσσῶν, τῆς μερικῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων, ἀνεφάνισαν προσωρινῶς ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἐκκλησίας καὶ θὰ ὑπάρχωσι μέχρι τῆς δευτέρας παρουσίας, ὕστερον δὲ θὰ καταργηθῶσι καὶ θὰ παύσωσι, μόνη δὲ ἡ ἀγάπη οὔτε καταργεῖται οὔτε παύεται. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέγει· «Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν» ἐννοῶν, ὅτι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας ἐν μέρει γινώσκομεν τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας ἡμῶν καὶ ἐν μέρει προφητεύομεν. Οὕτω ἡ γ. γινώσκομεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐποίησε τὰ ὄντα ἐξ οὐκ ὄντων, ἀλλὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐποίησεν, ἀγνοοῦμεν· ἐπίσης γινώσκομεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐτέχθη ἐκ τῆς Παρθένου· ἀλλὰ τὸ πῶς ἀγνοοῦμεν. Κατὰ ταῦτα ἡ γνώσις ἡμῶν περὶ τῶν μυστηρίων εἶναι μερικὴ.

Στίχ. 10. *Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον κτλ.* Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ τελεία γνώσις τῶν μυστηρίων θὰ ἐπέλθῃ, ὅταν γίνῃ ἡ δευτέρα παρουσία, καθ' ἣν τὰ χαρίσματα τῆς προφητείας, τῶν γλωσσῶν, τῆς ἐπὶ μέρους γνώσεως, θὰ καταργηθῶσι καὶ θὰ λήξωσι, διότι ἦσαν προσωρινά. Διὰ τῆς δευτέρας παρουσίας θὰ τελειωθῶμεν καὶ θὰ λάβωμεν βαθεῖαν γνώσιν τῶν μυστηρίων τῆς θρησκείας ἡμῶν.

Στίχ. 11. *Ὅτε ἤμην νήπιος κτλ.* Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ νῦν κατάσταση ἡμῶν ὡς πρὸς τὴν γνώσιν τῶν μυστηρίων ὁμοιάζει πρὸς τὴν κατάσταση τοῦ νηπίου, ἐν ᾗ ἡ κατάσταση ἡμῶν κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ ὁμοιάξῃ πρὸς τὴν κατάσταση τοῦ ἀνδρός. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν· Ἡμεῖς ἔχομεν νῦν τὴν ἐπὶ μέρους γνώσιν τῶν μυστηρίων τῆς θρησκείας ἡμῶν, κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ ἔχομεν τελείαν γνώσιν αὐτῶν.

Στίχ. 12. *Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν ἀινίγματι κτλ.* Ἡ ἐννοία τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· «Ἡ γνώσις ἡμῶν περὶ τῶν θείων πραγμάτων δὲν εἶναι ἅμεσος τώρα, ἥτοι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας, ἀλλ' ἀτελής, ἕμμεσος. Τότε δέ, ἥτοι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν, ἡ γνώσις ἡμῶν θὰ εἶναι ἅμεσος καὶ τελεία, ἡμεῖς θὰ προσβλέπομεν τὸν Θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον». Ἡ ἐκφρασις «πρόσωπον πρὸς πρόσωπον»

13 μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μεῖζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστόν.

(Ῥωμ. Η', 35—39).

35 Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμός ἢ λιμός ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα;
36 Καθὼς γέγραπται ὅτι «ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν

εἶναι Ἑβραϊσμός (Γενέσ. ΛΓ', 30) δηλῶν τὸ ἀμέσως βλέπειν. Γραμματικῶς ἐνταῦθα τὸ «πρόσωπον» εἶναι ὀνομαστική προσδιορίζουσα τὸ ὑποκείμενον τοῦ «βλέπομεν», τὸ δὲ «πρὸς πρόσωπον» εἶναι τὸ ἀντιζείμενον, πρὸς ὃ ἡμεῖς βλέπομεν. Τὸ δὲ ἀντιζείμενον εἶναι ὁ Θεός. Καὶ ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι τώρα, ἤτοι πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας, ἔχει μερικὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, τότε δέ, ἤτοι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν θὰ λάβῃ τελείαν γνῶσιν αὐτοῦ, ἅμεσον γνῶσιν αὐτοῦ, ὡς ἔλαβε καθ' ὃν χρόνον μεταβαίνων εἰς Λαμιασκόν, ὅπως διώξῃ τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς, ἐπεστράφη εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἀκούσας τὴν φωνὴν ἐκείνην τὴν λέγουσαν αὐτῷ· Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις; τὴν φωνὴν τοῦ Ἰησοῦ (Πράξ. Ἀποστ. Θ', 3). Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο ἐννοεῖ ὁ Παῦλος λέγων· **Καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην**, ἤτοι καθὼς αὐτός με ἐπέγνω, τουτέστιν ἐπιγνοὺς ἐξελέξατό με.

Στίχ. 13. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω ἐν στίχοις 8-12 εἶπεν, ὅτι τὰ χαρίσματα ὡς προσωρινὰ θὰ καταργηθῶσιν, ὅταν ἔλθῃ ἡ δευτέρα παρουσία, λέγει ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ, ὅτι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ καταργηθῶσιν, ἀλλ' αἰωνίως θὰ μένωσιν, εἶναι τὰ τρία ταῦτα, ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν καὶ ἐλπίσαντες εἰς αὐτὸν θὰ διατελῶσι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ἐν διηνεκεῖ κοινωνίᾳ μετ' αὐτοῦ εὐτυχεῖς καὶ εὐδαίμονες. Κατὰ τοῦτο ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καὶ ἡ ἀγάπη διαμένουσιν αἰωνίως.

Στίχ. 35. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ 34 εἶπεν, ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἔχομεν κηδεμόνα τὸν Ἰ. Χριστόν, λέγει ἐν τῷ 35 τούτῳ στίχῳ, ὅτι οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων δεινῶν, τὰ ὁποῖα ἔνεζεν αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ πάθωμεν, εἴτε θλίψιν εἴτε στενοχωρίαν εἴτε διωγμὸν εἴτε λιμὸν εἴτε γυμνότητα εἴτε κίνδυνον εἴτε μαρτυρικὸν θάνατον, θὰ ἀποτρέψῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης.

Στίχ. 36. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω, ὅτι οἱ χριστιανοὶ θὰ ὑποστῶσι

ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς». Ἄλλ' ἐν τούτοις πάσιν ὑπερνι- 37
κῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. Πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος 38
οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις οὔτε ἐνεστῶτα 39
οὔτε μέλλοντα οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνή-
σεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

μαρτυριζοὺς θανάτους, ἐπάγει τὸν προφήτην Δαβὶδ, ὅστις πρὸ πολλοῦ
χρόνου προεῖδε τὴν τύχην ταύτην τῶν χριστιανῶν εἰπών· «Ὅτι ἕνεκέν σου
θανατοῦμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς» (Ψαλμ.
ΜΓ', 23). Ταῦτα λέγει περὶ τοῦ κινδύνου, ἐν ᾧ διηνεκῶς διετέλουν ὄντες.

Στίχ. 37. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω δεινὰ ὑπερνικῶμεν·
διότι συναγωνίζεται μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, ὅστις ἠγάπησεν ἡμᾶς. Ὁρθῶς ὁ
ἱερός Χρυσόστομος ἐξημενεύει· «Οὕτω πανταχοῦ τὰ τρόπαια ἰσθῶμεν κατὰ
τῶν ἐχθρῶν. Καὶ μάλιστα εἰκότως· Θεὸς γὰρ ἐστὶν ἡμῖν συναγωνιζόμενος.
Μὴ τοίνυν ἀπιστήσης, εἰ μαστιζόμενοι τῶν μαστιζόντων περιγινόμεθα, εἰ
ἐλαυνόμενοι τῶν διωκόντων κρατοῦμεν, εἰ ἀποθνήσκοντες τοὺς ζῶντας
τρεπόμεθα. Ὅταν γὰρ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπην θῆῃς,
οὐδὲν τὸ κωλύον τὰ θαυμαστά ταῦτα ἐκβῆναι καὶ παρὰδόξα καὶ τὴν ἐκ
περιουσίας λάμψαι νίκην. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς ἐνίκων, ἀλλὰ μετὰ πολλοῦ τοῦ
θαύματος, καὶ ὥστε μαθεῖν, ὅτι οὐ πρὸς ἀνθρώπους ὁ πόλεμος, ὅτι τοῖς
ἐπιβουλευούσιν ἦν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἁμαχὸν δύναμιν ἐξείνην».

Στίχ. 38 καὶ 39. Ὁ Παῦλος λέγει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις, ὅτι οὐ μόνον
τὰ δεινὰ, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐν στίχῳ 35 ὁμίλησεν, ἀλλὰ καὶ οὐδεμία
ἄλλη δύναμις (οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ οὔτε ἄγγελοι κτλ.) δύναται νὰ χω-
ρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης. **Οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ.** Ἡ
ἐννοία εἶναι, ὅτι, ἐάν τις ἀπειλήσῃ ἡμᾶς μὲ θάνατον ἢ ἐάν τις ζωὴν
ἀπειρὸν ὑποσχεθῇ εἰς ἡμᾶς, δὲν θὰ δυνήθῃ ν' ἀποσπάσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τῆς
πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης. **Οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαὶ οὔτε δυνάμεις.** Ὁ
Παῦλος λέγει, ὅτι, καὶ ἐάν οὐράνιοι δυνάμεις ἠθελον ἀποτρέψῃ ἡμᾶς ἀπὸ
τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡμεῖς θὰ ἐθεωροῦμεν τὸν ἀπ' αὐτοῦ χωρισμὸν ἀδύ-
νατον. Λέγει δὲ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ὡς ὑπόθεσιν, οὐχὶ δὲ ὅτι πράγματι
οἱ ἄγγελοι ἐπιχειροῦσι νὰ ἀπομακρύνωσι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοῦ Χρι-
στοῦ, ὡς ὀρθῶς ὁ Θεοδόρητος λέγει· «Οὐχ ὡς τῶν ἀγγέλων ἀφιστάντων
τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ Χριστοῦ, ἀλλὰ καθ' ὑπόθεσιν τὸν λόγον τιθεῖς».

Οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ
τὰ ὑπὸ τὴν γῆν, ἥτοι τὰ ἐν Ἄδου. Καθόλου ἡ ἐννοία τῶν στίχων 38 καὶ
39 ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον εἶναι αὕτη· «Ὁ θάνατος, ἡ ζωὴ, αἱ οὐράνιοι
καὶ αἱ ἐπίγειοι δυνάμεις, αἱ ἐν τῷ Ἄδῃ, κτίσις ἑτέρα εἴτε ὁρωμένη εἴτε

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον.

(Ῥωμ. ΙΒ' 9—21).

9 Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος. Ἀποστρυφόντες τὸ πονηρόν, κολλώ-
10 μενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ

νοητῇ, εἶναι μικρὰ πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν δύνανται νὰ χωρίσωσιν ἡμᾶς ἀπ' αὐτῆς, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἐπιχειροῦσι τοῦτο».

Στίχ. 9. Ἐπειδὴ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δίδει ἐνταῦθα διαφόρους ἐντολάς καὶ ὁδηγίας πρὸς τοὺς χριστιανούς, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὴν προστακτικὴν «ἔστω», ἥτοι ἡ ἀγάπη ἔστω ἀνυπόκριτος. Ἡ λέξις *ἀνυπόκριτος*, μὴ ἀπαντῶσα παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ (Σοφ. Σολομ. Ε' 19. ΙΗ' 16. Δ' Κορινθ. Σ' 6. Α' Τιμοθ. Α' 5. Β' Τιμοθ. Α' 5. Ἰακ. Γ' 17. Α' Πέτρ. Α' 22), δηλοῦσα τὴν ἐκ τῆς καρδίας ἐξερχομένην ἀγάπην. Ἀγάπη ἀνυπόκριτος εἶναι, ὅταν τις τηρῇ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ παντός τρόπου βοηθῇ τὸν πλησίον, ὡς ὥρισεν αὐτὴν καὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας ἡμῶν εἰπών· «Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με (Ἰωάν. ΙΔ' 21), καὶ οἱ Ἀπόστολοι. Οὔτω λ. γ. ὁ Ἰωάννης λέγει· «ἐάν τις εἴπῃ· ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν». (Α' Ἰω. Δ. 20). Ἀποστρυφόντες τὸ πονηρόν κτλ. Ἡ πρέπει τὰς μετοχὰς καὶ τὰ ἐπίθετα *ἀποστρυφόντες*, *κολλώμενοι*, *φιλόστοργοι*, *προηγούμενοι* κτλ. νὰ ἐξαρτήσωμεν ἐκ τοῦ *εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας* (στίχ. 14), ἢ πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὴν προστακτικὴν «ἔστε», ἐπειδὴ πρόκειται περὶ διδομένων ἐντολῶν, ἥτοι ἀποστρυφόντες ἔστε τὸ πονηρόν κτλ. Ἐὰν παραδεχθῶμεν τὸ δεύτερον, τότε πρέπει νὰ στίξωμεν εἰς τὸ *διώκοντες* (στίχ. 13). Ἀποστρυφόντες τὸ πονηρόν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ κτλ. ἐπεξηγοῦσιν ὅποια εἶναι ἡ ἀγάπη ἡ ἀνυπόκριτος, ὡς λέγει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος· «Ἐπειδὴ ἐστὶ καὶ ἀγάπη ἐπὶ πονηροῖς πράγμασιν, οἷα ἡ τῶν ἀκολάστων ἐστίν, ἡ τῶν ἐπὶ χρήμασι καὶ ἀρπαγαῖς ὁμινοῦντων, ἡ τῶν ἐπὶ μέθαις καὶ συμποσίοις, ἐκκαθαίρων αὐτὴν ἐπὶ τούτων, φησὶν· Ἀποστρυφόντες τὸ πονηρόν». Ἀποστρυφόντες τὸ πονηρόν, ἥτοι σφόδρα μισούντες καὶ ἀποστρεφόμενοι τὴν ἁμαρτίαν. Ἡ πρόθεσις «ἀπὸ» δηλοῖ ἐνταῦθα ἐπίτασιν. Ὁ Παῦλος προστίθῃσι τὸ «κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ» θέλον νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον σφόδρα νὰ μισῇ τις καὶ ἀποστρέφῃται τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν.

Στίχ. 10. Τῇ φιλαδελφίᾳ κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει· Δείξατε τὴν στοργὴν

τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι 11
 ζέοντες, τῷ Κυρίῳ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει 12
 ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν 13
 ἀγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. Εὐλογεῖτε τοὺς 14

καὶ ἀγάπην πρὸς ἀλλήλους, ὡς ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφόν. τιμῆσατε ἀλλήλους ἡγούμενοι σεῖς πρῶτοι, ἥτοι γινόμενοι ὀδηγοὶ σεῖς πρῶτοι, ἥτοι δίδοντες σεῖς πρῶτοι τὸ παράδειγμα (πρβλ. καὶ Φίλιπ. Β' 3).

Στίχ. 11. *Τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί* κ. τ. λ. Ὁ Παῦλος λέγει· Μὴ δεικνύετε ὀκνον καὶ ἀμέλειαν διὰ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ σπουδὴν καὶ ζήλον δι' αὐτά. *τῷ πνεύματι ζέοντες*, ἥτοι ὄντες θεοφιλεῖς καὶ πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκτελέσεως ἀγαθῶν χριστιανικῶν πράξεων, πεποιθότες, ὅτι δουλεύετε τῷ Κυρίῳ. Ἐνταῦθα «πνεῦμα» δὲν εἶναι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ ζήλος καὶ ἐνθουσιασμός (πρβλ. καὶ Πράξ. Ἀποστ. ΙΗ' 25). Τὸ δὲ *δουλεύειν τῷ Κυρίῳ* δηλοῖ τὸ ὑπηρετεῖν τῷ Κυρίῳ. Ὑπηρετοῦμεν δὲ τὸν Κύριον, ὅταν ποιῶμεν φιλόστοιχα ἔργα εἰς τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν. Τοῦτο δὲ λέγει ρητῶς ὁ Ἰησοῦς Χριστός· «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐν τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε» (Ματθ. ΚΕ' 40).

Στίχ. 12. *Τῇ ἐλπίδι χαίροντες* κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ ὑπηρετοῦντες τὸν Κύριον διὰ τῆς ἐκτελέσεως φιλοστοιχιῶν ἔργων πρέπει νὰ χαίρωσιν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μελλόντων καὶ μενόντων ἀγαθῶν. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐλπίδος ταύτης πρέπει νὰ εἶναι καρτερινοὶ καὶ γενναῖοι εἰς τὰς θλίψεις καὶ τὰς συμφοράς, αἵτινες δύνανται ν' ἀνακουρισθῶσι διὰ τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς.

Στίχ. 13. *Ταῖς χρείαις τῶν ἀγίων κοινωνοῦντες* κτλ. Ἅγιοι ἐνταῦθα εἶναι οἱ χριστιανοὶ πρβλ. Α' Τιμ. Ε' 10. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πρέπει νὰ ἐρχόμεθα ἄρωγοι εἰς τὰς σωματικὰς χρείας τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ χορηγῶμεν αὐτοῖς τὰ χρειώδη. Τοῦτο δὲ ποιοῦντες γινόμεθα κοινωνοὶ καὶ πασχόντες μετ' αὐτῶν. *Τὴν φιλοξενίαν διώκοντες*. Ὁ Παῦλος δὲν εἶπεν ἐργαζόμενοι τὴν φιλοξενίαν, ἀλλὰ διώκοντες, διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένωμεν πότε θὰ ἔλθωσι πρὸς ἡμᾶς οἱ ἔχοντες ἀνάγκην βοήθειας, ἀλλὰ νὰ τρέχωμεν ὀπίσω αὐτῶν, νὰ καταδιώκωμεν αὐτοὺς, ὅπως φιλοξενήσωμεν.

Στίχ. 14. *Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς* κτλ. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω πῶς οἱ χριστιανοὶ πρέπει νὰ φέρωνται πρὸς ἀλλήλους ἐρχεται ἐνταῦθα νὰ εἴπῃ πῶς πρέπει νὰ φέρονται πρὸς τοὺς ἐχθροὺς των. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ἐνθυμεῖται τοὺς λόγους, οὓς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· «Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς» (Ματθ. Ε' 44).

15 διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταράσθε. Χαίρειν μετὰ χαι-
 16 ρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων. Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρο-
 νούντες. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονούντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπα-
 17 γόμενοι. Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ
 18 κακοῦ ἀποδιδόντες. Προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώ-
 πων· εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύ-
 19 οντες. Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ ὅτε τόπον τῇ

Στίχ. 15. *Χαίρειν μετὰ χαιρόντων καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων.* Ἐν-
 ταῦθα πρέπει ἔξωθεν νὰ ἐννοήσωμεν τὸ «δεῖ» ἢ τὸ «χρή». Ὁ Παῦλος συμ-
 βουλεῖται ἡμᾶς νὰ κοινωνῶμεν τῆς χαρᾶς τῶν χαιρόντων, κοινὴν καὶ ἡμῶν
 νομίζοντες τὴν χαρὰν, ὡς καὶ τῶν δακρύων τῶν κλαιόντων κοινὴν θεω-
 ρούντες τὴν συμφορὰν. Ὁρθῶς ὁ Χρυσόστομος ἐξηγεῖται ἐνταῦθα· «Κοινωνεῖ
 τοῖνυν τῶν δακρύων, ἵνα κουφίσῃς τὴν ἀθυμίαν· κοινωνεῖ χαρᾶς, ἵνα ῥι-
 ζώσῃς τὴν εὐφροσύνην καὶ πῆξῃς τὴν ἀγάπην, καὶ πρὸ ἐκείνου σαυτὸν ὠφε-
 λήσῃς, διὰ μὲν τοῦ δακρύνειν ἐλεήμονα κατασκευάζων, διὰ δὲ τοῦ συνήδε-
 σθαι φθόνου καὶ βασκανίας ἑαυτὸν ἐκκαθαίρων».

Στίχ. 16. *Τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονούντες* (πρβλ. Ῥωμ. ΙΕ' 5. Β' Κορινθ. ΙΙ' 11. Φιλιπ. Β' 2). Εἰς τὰς μετοχὰς «φρονούντες καὶ συναπα-
 γόμενοι» πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὸ «ἔστε», ὡς καὶ ἐν στίχῳ 9. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα· Ὁφείλομεν νὰ μὴ ὑπερηφανευόμεθα, ἀλλὰ νὰ
 συγκαταβαίνομεν εἰς τὴν εὐτέλειαν τῶν πτωχῶν καὶ ταπεινῶν καὶ ἐν πνεύ-
 ματι ἰσότητος νὰ συμπεριφερόμεθα πρὸς αὐτοὺς, μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν
 τὴν ἐξωτερικὴν περιβολήν, ἀλλὰ τὰς ἐσωτερικὰς διαθέσεις αὐτῶν. Ὁφείλο-
 μεν νὰ βοηθῶμεν αὐτοὺς. *Μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς.* Ὁ Παῦ-
 λος λέγει, ὅτι ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανευόμεθα, ὥστε νὰ νομίζωμεν
 καὶ νὰ φρονῶμεν, ὅτι ἀρζοῦμεθα εἰς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅτι οὐδενὸς ἔχομεν
 ἀνάγκην.

Στίχ. 17 καὶ 18. *Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες* κτλ. Καὶ εἰς
 τὰς μετοχὰς τῶν στίχων τούτων πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἔξωθεν τὸ «ἔστε». Ὁ Παῦλος διὰ τοῦ «μηδενὶ» δηλοῖ οὐ μόνον χριστιανῶ, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῶ,
 Ἑλλήνι, Ῥωμαῖῳ, μὴ χριστιανῶ. *Προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων.* Ὁ Παῦλος λαμβάνει τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐκ τῶν Παροιμιῶν Γ' 4 καὶ λέγει, ὅτι ὀφείλομεν νὰ ποιῶμεν τὰ καλὰ ἐνώπιον πάντων τῶν ἀν-
 θρώπων οὐ πρὸς ἐπίδειξιν καὶ ξενοδοξίαν, ἀλλὰ πρὸς διδασκαλίαν (πρβλ. καὶ Β' Κορινθ. Η' 21). Ὁφείλομεν, ὅσον ἐξαργαῖται ἐξ ἡμῶν, νὰ ζῶμεν
 ἐν εἰρήνῃ μετὰ πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι πιστῶν καὶ ἀπίστων.

Στίχ. 19. *Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί,* κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει
 ἐνταῦθα, ὅτι, ἐάν ἡδικήθῃμεν ὑπὸ τινῶν, δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς
 ἑαυτοὺς τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ παραδίδωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ὀργήν

ὁργῇ γέγραπται γάρ· «Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος». Ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν, ἐὰν διψᾷ 20
πότιζε αὐτόν· τοῦτο γάρ ποιῶν ἀνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ 21
ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Αἱ ιδιότητες τοῦ χριστιανικοῦ βίου.

(Κολοσσ. Γ' 5—17).

Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκα- 5
θαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν

τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· διότι κατὰ τὴν Ἀγίαν Γραφήν· «Εἰς ἐμὲ προσήκει ἡ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει Κύριος» (Λευϊτ. ΙΘ' 18. Δευτερον. ΑΒ' 35. Ματθ. Ε' 39. Λουκ. Σ' 29. Πρὸς Ἑβραίους κεφ. Ι' 30). Κατὰ ταῦτα τῇ ὁργῇ ἐννοεῖται τοῦ Θεοῦ. Ἄλλοι ἐξηγνεῖται ἐξηγοῦσι τὸ *δότε τόπον τῇ ὁργῇ* ὡς ἐξῆς· Ἡ ὁργὴ αἰφνυδῶς ἐκρήγνυται, ἐὰν ὅμως δώσῃ τις εἰς αὐτὴν καιρόν, τότε παύσεται. Ἄλλ' ἡ ἐξηγήσις αὕτη προσαρμόζεται εἰς τὴν Λατινικὴν ῥῆσιν· «Date spatium irae vestrae» (Liv. VIII 32. Senec. De ira III 39). Ὁ Λακτάντιος λέγει (De ira 18)· «Ego vero laudarem, si, cum fuisset iratus, dedisset irae suae spatium, ut, residente per intervallum temporis, amimi tumore, haberet modum castigationis». Ἄλλοι ἐξηγνεῖται ἐξηγοῦσι τὸ *δότε τόπον τῇ ὁργῇ*, δηλαδὴ τοῦ ἐχθροῦ, ἣν ὀφείλει τις ν' ἀποφεύγῃ.

Στίχ. 20. Ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, ψώμιζε αὐτόν κτλ. Ὁ στίχος οὗτος εἶναι εἰλημμένος ἐκ τῶν Παροιμιῶν ΚΕ', 21. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι ὀφείλομεν οὐ μόνον νὰ μὴ ἐκδικώμεθα τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐεργετῶμεν αὐτούς, διότι, ἐὰν τοῦτο ποιῶμεν, θὰ λυπήσωμεν βαθέως αὐτοὺς καὶ θὰ φέρωμεν αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν. Τοῦτο δὲ δηλοῖ ἡ εἰκὼν ἐν τῷ στίχῳ τοῦτο· *ἀνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ*.

Στίχ. 21. Μὴ νικῶ κτλ. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ νικώμεθα ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ὥστε νὰ προβαίνωμεν εἰς ἐκδικήσεις, ἀλλὰ νὰ νικῶμεν τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν εὐεργετοῦντες αὐτούς. Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν αἰδοῦμενοι ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις ἡμῶν γίνονται φίλοι. Οὕτω δὲ νικᾷ τις τὸ κακὸν ἐν τῷ ἀγαθῷ.

Στίχ. 5. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω ἐν τῷ στίχῳ 1 εἶπε πρὸς τοὺς

6 εἰδωλολατρία, δι' ἧς ἔρχεται ἡ ὀργή τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς
 7 ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζητε ἐν
 8 αὐτοῖς· νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν, κα-
 9 κίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ψεύ-
 δεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν
 ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον
 10 εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν· ὅπου οὐκ ἐν Ἑλ-
 11 λην καὶ Ἰουδαίος, περιτομή καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης,

Κολοσσαεῖς, ὅτι γενόμενοι χριστιανοὶ ὄφειλον νὰ ζητῶσι καὶ νὰ φρονῶσι τὰ ἄνω, ἥτοι τὰ οὐράνια καὶ τὰ πνευματικά, ἔρχεται εἰς τὸν 5 στίχον νὰ εἴπῃ, ὅτι οὕτω πράττοντες ὄφειλον ν' ἀποφεύγῃσι τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἥτοι πᾶν γεῶδες καὶ υἱικὸν φρόνημα, νεκροῦντες τὰ μέλη αὐτῶν. ἥτοι τοὺς ὀφθαλμούς, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἅπερ, ὡς ὄργανα σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν (Ματθ. Ε' 29. ΠΗ' 8. Ῥωμ. Ζ' 23), παράγουσι τὰ ἐξῆς κακά, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, ἐπιθυμίαν κακὴν καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις τόσον σκοτίζει τὸν σαρκικὸν ἄνθρωπον, ὅσον τὸν δουλεύοντα εἰς αὐτὴν παραφέρει καὶ ἐξαναγκάζει αὐτόν νὰ λατρεύῃ ὡς θεὸν τὸν πλοῦτον, ὡς λατρεύουσιν οἱ εἰδωλολάτραι τὰ εἰδωλά των.

Στίχ. 6 καὶ 7. *Δι' ἧς ἔρχεται* κ.τ.λ. Ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· «Ἐνεκα τῶν εἰρημένων κακῶν ἔρχεται ἡ μέλλουσα ὀργή τοῦ Θεοῦ κατὰ τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, ἥτοι κατ' ἐκείνων, οἵτινες δὲν πείθονται, ν' ἀπέχῃσι τῶν κακῶν τούτων. Ἐν τῇ τάξει τῶν υἱῶν τῆς ἀπειθείας, λέγει ὁ Παῦλος, διετελεῖτέ ποτε καὶ σεῖς, ὅτε ἐζητε ἐν αὐτοῖς τοῖς εἰρημένοις κακοῖς.

Στίχ. 8. *Νυνὶ δὲ* κ.τ.λ. Ἀλλὰ τώρα, ὅπου δὲν ζητε ἐν τοῖς κακοῖς τούτοις, ἀποβάλετε καὶ σεῖς ταῦτα πάντα κ.τ.λ.

Στίχ. 9 καὶ 10. Ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς χριστιανούς· «Μὴ λέγετε ψεῦδη μεταξὺ σας, ἐπειδὴ ἐπαύσατε νὰ εἰσθε οἱ παλαιοὶ καὶ διεφθαρμένοι ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἀπέβητε νέοι εἰσελθόντες εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἀναγεννηθέντες καὶ ἀνακαινισθέντες ἐν αὐτῷ καὶ λαβόντες γνῶσιν, ὅτι εἰσθε εἰκὼν τοῦ δημιουργοῦ ὑμῶν Θεοῦ. *Παλαιὸς ἄνθρωπος* κατὰ Παῦλον εἶναι ὁ φέρων τὸ παλαιὸν ἔνδυμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ βίου, ὅστις γενόμενος χριστιανὸς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἐνεδύθη τὸ νέον ἔνδυμα, τὸ ἔνδυμα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀφώρτητος (Ῥωμ. 5' 6. Ἐφεσ. Δ' 22), ἐγένετο κατὰ πάντα καινὸς ἄνθρωπος.

Στίχ. 11. *Οὐκ ἐν Ἑλλήν καὶ Ἰουδαίος* κ.τ.λ. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος ὡς καὶ ἀλλαχοῦ (Γαλατ. Γ' 28, Ῥωμ. Γ' 12), διδάσκει, ὅτι ἐν τῷ χριστιανισμῷ πᾶναι πᾶσα θρησκευτικὴ καὶ πολιτικὴ διάκρισις Ἰουδαίου καὶ

δούλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός. Ἐνδύ- 12
 σασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ ἄγιοι καὶ ἡγαπημένοι, σπλάγχνα
 οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν,
 ἀνεχόμενοι ἀλλήλων καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρὸς τινὰ 13
 ἔχῃ μομφήν· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς·
 ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότη- 14
 τος. Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βραβεύέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, 15

ἐθνικοῦ καὶ δὲν ἰσχύει ἡ κοινωνικὴ διάκρισις δούλου καὶ ἐλευθέρου· διότι
 πάντες οἱ χριστιανοὶ ἀποτελοῦσιν ἐν ἡθικὸν πρόσωπον ἐν τῇ θρησκείᾳ τοῦ
 Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 12—17. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἀνωτέρω κατέδειξε τὰς διαφορὰς κα-
 κίας, ἃς οἱ ἄνθρωποι γενόμενοι χριστιανοὶ ὀφείλουσι ν' ἀποφεύγωσιν
 ἔρχεσθαι εἰς τοὺς στίχ. 12—17 νὰ συστήσῃ αὐτοῖς τὰς ἀρετάς, ἃς ἀσχοῦν-
 τεσ δύνανται νὰ διακρίνωσιν ἐν τῷ κόσμῳ ὡς ἄριστοι χριστιανοί.

Στίχ. 12. *Ἐνδύσασθε* κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι δὲν ἀρκεῖ, ὅτι εἰσελ-
 θόντες εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ ἀνακαινισθέντες ἐν αὐτῷ ἐγένοντο οἱ
 χριστιανοὶ νέοι ἄνθρωποι, ἀλλ' ὅτι ὀφείλουσι νὰ προσκτῇσονται καὶ ἀρε-
 τὰς, δι' ὧν κοσμοῦνται οἱ νέοι ἄνθρωποι. Πρέπει δὲ νὰ χαίρωσιν, ὅτι
 εἰσῆλθον εἰς τὸν χριστιανισμόν· διότι ἐξελέχθησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ,
 ἡγιασθήσαν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ καὶ εἶναι ἡγαπημένα τέκνα αὐτοῦ
 (Ἐφεσ. Α' 4. Τίτ. Α' 2, Β' Θεσσαλ. Β' 13. Ῥωμ. Ε' 5. Ἐφεσ. Α' 6).
Σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, ἥτοι ἐνδύσασθε καρδίαν πλήρη ἐλέους. Ὁ Λου-
 κᾶς μεταχειρίζεται τὴν φράσιν «σπλάγχνα ἐλέους» (Λουκ. Α' 78).

Στίχ. 13. *Ἀνεχόμενοι ἀλλήλων*. Δηλοῖ ὅ,τι ἀνωτέρω εἶπε, πραότητα,
 μακροθυμίαν. Οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσι νὰ δεικνύωσι μεταξὺ των ἀνοχήν.
Καὶ χαριζόμενοι κ.τ.λ., ἥτοι μὴ λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰς πρὸς ἀλλή-
 λους μέμψεις καὶ κατηγορίας.

Στίχ. 14. *Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις* κ.τ.λ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ χρι-
 στιανοὶ ὀφείλουσιν, ἐκτὸς πιασῶν τῶν εἰρημένων ἀρετῶν, νὰ ἐνδυνάσωσιν καὶ
 νὰ προσκτῇσονται τὴν ὑπέρστην τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην, ἥτις συνδέει
 πάσας τὰς ἀρετὰς καὶ ἄνευ τῆς ὁποίας αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ οὐδὲν ὠφελοῦσιν.
 Ὁρθῶς ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει, «Οὐδὲν ἐκεῖνων ὄφελος» διαλύεται
 γὰρ πάντα ἐκεῖνα, ἂν μὴ μετὰ ἀγάπης γίνηται. Πάντα ἐκεῖνα αὕτη συσφίγ-
 γει ὅπερ ἂν εἴπῃς ἀγαθόν, ταύτης ἀπουσίας, οὐδὲν ἐστίν, ἀλλὰ διαρρεῖ».

Στίχ. 15. *Καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ* κ.τ.λ. Ἐνταῦθα εἶναι ἡ εἰρήνη,
 ἣν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀφῆκεν ἡμῖν (Ἰω. ΙΔ' 27), ἡ εἰρήνη
Ἑρμην. Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέρβον

- εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἐνὶ σώματι· καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε· ὁ λό-
 16 γος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σοφίᾳ δι-
 δάσκοντες καὶ νοουθετοῦντες ἑαυτοὺς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς
 πνευματικαῖς, ἐν χάριτι ᾗδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ.
 17 Καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῇτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι Κυ-
 ρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ.

Ἡ δι' ἔργων ἀπόδειξις τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος.

(Γαλατ. Ε' 13—Σ' 10).

- 13 Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν
 ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύ-
 14 ετε ἀλλήλοις. Ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἐνὶ λόγῳ πληροῦται ἐν τῷ,

τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἱσταμένη χοιτὴς εἰς τὰς μεταξὺ ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων ἔρι-
 δας βραβεύει ἐκείνους, οἵτινες ὑποχωροῦσιν. Εἰς τὴν τοιαύτην εἰρήνην
 ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ κληθέντες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποτελοῦμεν ἐν σώμα συμ-
 παγές, οὗ τὰ μέλη δὲν στασιάζουσι πρὸς ἀλλήλα καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλομεν
 χάριν πρὸς τὸν Θεόν.

Στίχ. 15—16. *Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ* κ.τ.λ., ἥτοι ἡ διδασκαλία τοῦ
 Χριστοῦ ἐν τῇ κοινότητι ἡμῶν πρέπει νὰ παρέχῃται πλουσίως, ἥτοι τὰ
 βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης πρέπει πλουσίως, οὐχ ἀπλῶς ν' ἀναγινώσκονται
 ἐν τῇ κοινότητι ὑμῶν. *Ἐν πάσῃ σοφίᾳ* κ.τ.λ., ἥτοι ἐν πάσῃ ἀρετῇ πρέ-
 πει νὰ γίνῃται ἡ διδασκαλία ὑμῶν, ἥτοι νὰ γίνῃται ἡ διδασκαλία πασῶν
 τῶν ἀρετῶν ἐν τῇ κοινότητι ὑμῶν. Ἐκτὸς τῆς διδασκαλίας ταύτης πρὸς
 τῆσιν τῆς ψυχῆς τῶν χριστιανῶν πρέπει ἐν τῇ κοινότητι νὰ ψάλλονται
 ψαλμοὶ καὶ ὕμνοι καὶ ᾠδαὶ πνευματικαί. Ὁδαὶ πνευματικαὶ εἶναι αἱ ἐμ-
 πνέομεναι ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 17. *Καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ποιῇτε* κ.τ.λ., ἥτοι εἰς πᾶν ὅ,τι πράττο-
 μεν καὶ λέγομεν ὀφείλομεν νὰ καλῶμεν ὡς βοηθὸν τὸν Ἰ. Χριστὸν καὶ
 τότε τὰ πάντα εὐδοκῶνται εἰς ἡμᾶς. Καλοῦντες τὸν Χριστὸν εὐχαρι-
 στοῦμεν τὸν πατέρα αὐτοῦ Θεόν.

Στίχ. 13 καὶ 14. Ὁ Παῦλος ἐλέγχον τοὺς ἐν Γαλατίᾳ ψευδοδιδασκάλους,
 οἵτινες ἐξήτουν νὰ ἐποβάλωσι τοὺς χριστιανοὺς αὐτῆς εἰς τὴν τήρησιν

«Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»· εἰ δὲ ἀλλήλους δά- 15
κνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀναλωθῇτε.

Λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τε- 16
λέσητε. Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα
κατὰ τῆς σαρκὸς· ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἂν θέ- 17
λῃτε ταῦτα ποιῆτε. Εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστε ὑπὸ νόμον. 18
Φανερά δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, ἅτινά ἐστι μοιχεία, πορνεία, 19
ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔρεις, ζή- 20
λοι, θυμοί, ἐριθείαι, διχostasίαι, αἰρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι,
κῶμοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν καθὼς καὶ προεῖπον, 21

τῶν τύπων τῆς Μωσαϊκῆς θρησκείας, λέγει, ὅτι ἀγανακτεῖ κατ' αὐτῶν
ἐπιχειροῦντων τοιαῦτα· διότι οἱ χριστιανοὶ τῆς Γαλατίας προσεζήθησαν
εἰς τὸν χριστιανισμόν ἐπὶ τῷ ὅρῳ τὰ ὧσιν ἐλεύθεροι τῶν ὑποχρεώσεων
τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Ἐπειδὴ δὲ ἐνδεχόμενον οἱ χριστιανοὶ οὗτοι νὰ ἐνό-
μιζον, ὅτι ἐγένοντο ἐλεύθεροι, διὰ τὰ πρῶτως πᾶν ὅτι ἤθελον, προσ-
ετίθησαν ὁ Παῦλος, ὅτι ὀφείλουσι πολὺ νὰ προσέχουσιν, ἵνα μὴ ἡ ἐλευθε-
ρία αὐτῶν γίνῃ ἀφορμὴ εἰς τὸ νὰ θεραπεύσι τὰς σαρκικὰς τῶν ἐπιθυ-
μίας, ἀλλὰ τοῖναντίον εἰς τὸ νὰ ἐπιηρετώσιν ἀλλήλους ἀσχοῦντες τὰ ἔργα
τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας καὶ ἐφαρμόζοντες τὸν Μω-
σαϊκὸν νόμον, ὅστις συνοψίζεται ἐν τῷ «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
σεαυτόν (Λευϊτ. ΙΘ', 18).

Στίχος 15. *Εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε* κτλ. Ἐάν δὲ σεῖς δὲν ἐπιρε-
τῇτε ἀλλήλους διὰ τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ ἀλλήλους ὡς θηρία δάκνετε καὶ
κατατρώγετε, προσέχετε, ἵνα μὴ ὑπ' ἀλλήλων φθορῇτε. Τὰ τρία ταῦτα
ῥήματα, «δάκνετε», «κατεσθίετε», «ἀναλωθῇτε», σχηματίζουνσι κλιμακω-
τὸν σχῆμα.

Στίχ. 16—19. Ὁ Παῦλος συμβουλεύει τοὺς Γαλάτας χριστιανοὺς λέ-
γων, ὅτι, ἐάν θέλωσι νὰ κρατῶσι τῶν σαρκικῶν τῶν ἐπιθυμιῶν, ὀφεί-
λουσι νὰ ζῶσι ἡνευματικῶς· διότι ἡ σὰρξ ἀγωνιζομένη κατὰ τοῦ πνεύμα-
τος ἡττάται ἐπὶ τέλους. Ἐάν δὲ ζῇ τις κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πνεύμα-
τος, δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐκτελῇ τὰς διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, αἵ-
τινες ἀπέβλεπον εἰς τὰς ἐπιθυμίας ἢ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς.

Στίχ. 19—21. Ὁ Παῦλος ἀναφέρει ἐνταῦθα τινὰ τῶν ἔργων, τὰ
ὅποια ἡ σὰρξ ἐκτελεῖ. Ἐκ τούτων εἶναι ἡ μοιχεία, ἡ πορνεία, ἡ ἡθικὴ
ῥυπαρία, ἡ ἀσέλγεια, ἡ εἰδωλολατρία, ἡ μαγικὴ τέχνη, αἱ ἔχθραι, αἱ ἔριδες,

ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράττοντες βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.
 22 Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακρο-
 23 θυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ
 24 τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύ-
 25 ρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. Εἰ ζῶμεν πνεύ-
 26 ματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι· ἀλλήλοις
 1 προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες. Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ

αἱ ζηλοτυπίαι, οἱ θυμοί, οἱ φαιτρισμοί, αἱ διχοστασίαι, αἱ διχογνωμο-
 σύναι, οἱ φθόνοι διὰ ξένα ἀγαθά, οἱ φόνοι, αἱ μέθαι, αἱ ἄκοσμοι δια-
 σκεδάσεις. Ὁ Παῦλος ἀπαριθμῶν τινὰ τῶν ἔργων, ὥστε ἡ σὰρξ διαπράτ-
 τει, λέγει, ὅτι τὰ ὅμοια τοῖς ἔργοις τούτοις ἐνταῦθα παραλείπει· διότι
 ἐδίδαξεν αὐτὰ ἄλλοτε, ὅτε βεβαίως εὐρίσκετο ἐν τῇ Γαλατίᾳ. Ὁ Παῦλος
 καὶ τότε διδάξας τοὺς χριστιανοὺς αὐτῆς καὶ νῦν διδάσκων λέγει, ὅτι οἱ
 πράττοντες ταῦτα δὲν θὰ κληρονομήσωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Στίχ. 22. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν χριστιανῶν.
 διακατεχόμεναι ὑπὸ τοῦ πνεύματος καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῆς σαρκός, καρποφο-
 ροῦσι τὰς ἀρετὰς τῆς ἀγάπης, τῆς χαρᾶς, τῆς μακροθυμίας κτλ. Κατὰ
 τῶν ἐκτελούντων τὰς τοιαύτας ἀρετὰς οὐδεμίαν ἰσχὴν ἔχει ὁ Μωσαϊκὸς νό-
 μος, ὅστις ὥρισθῇ πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς σαρκός, ὥς
 ἀλλαγῇ ὁ Παῦλος λέγει· «Δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυ-
 ποτάτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς κτλ.» (Α΄ Τιμοθ. α' 9 καὶ 10). Ὁ
 δίκαιος, λέγει ὁ Παῦλος, δὲν περιμένει νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ νόμου τί πρέ-
 πει νὰ πράξῃ, καθὼς ὁ μὴ δεόμενος παιδαγωγοῦ δὲν ἔχει ἀνάγκην παι-
 δαγωγίας.

Στίχ. 24. *Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ* κτλ. Οἱ δὲ ὁπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ, οἱ χρι-
 στιανοί, ἐσταύρωσαν καὶ ἐνεταφίασαν διὰ τοῦ βαπτίσματος τὴν σάρκα καὶ
 μετ' αὐτῆς τὰ παθήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς, ἤτοι τὰς κακὰς ὁρμὰς
 καὶ ἐπιθυμίας τῆς σαρκός τῶν.

Στίχ. 25. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, ἂν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ διακατεχώμεθα
 ὑπὸ τοῦ πνεύματος, ὀφείλομεν καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα νὰ πράττωμεν (στοι-
 χῶμεν) παράγοντες καρποὺς τοῦ πνεύματος καὶ οὐχὶ ἔργα τῆς σαρκός.

Στίχ. 26. *Μὴ γινώμεθα κενόδοξοι* κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει· Ἄς μὴ
 ἐπιδιώκωμεν ματαίαν δόξαν προκαλοῦντες ἀλλήλους εἰς ἔριδας καὶ φθο-
 νοῦντες ἀλλήλους.

Στίχ. 1. Ὁ Παῦλος συμβουλευσας ἀνωτέρω, ὅτι πρέπει νὰ προσέχω-
 μεν, ἵνα μὴ πράττωμεν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἔρχεται ἐνταῦθα λέγων, ὅτι,

ἄνθρωπος ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε
 τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ
 πειρασθῆς· ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε 2
 τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, μὴδὲν ὦν, ἐαυ- 3
 τὸν φρεναπατᾷ. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε 4
 εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον· ἕκαστος 5
 γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει. Κοινωνεῖτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν 6
 λόγον τῷ κατηχούντι ἐν πάσιν ἀγαθοῖς.

Μὴ πλανᾶσθε, Θεὸς οὐ μνηστειρίζεται· ὁ γὰρ ἐὰν σπεύρῃ ἄνθρω- 7

ἐάν τις περιτέσῃ καὶ συλληφθῇ ἐν τινι παραπτώματι, οἱ κατὰ πνεῦμα βι-
 οῦντες χριστιανοὶ ὀφείλουσι νὰ καταρτίζωσιν, ἥτοι νὰ διορθώσωσι τὸν
 τοιοῦτον διὰ πραέως πνεύματος, ἥτοι διὰ πραέων καὶ μελιχίων λόγων·
 προσέχοντες, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ περιτέσωσιν εἰς πειρασμὸν καὶ ἁμαρτή-
 σωσιν ὡς ὁ ἀνωτέρω περιτεσὼν καὶ συλληφθεὶς ἐν τῷ παραπτώματι.

Στίχ. 2. *Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε* κτλ.. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι
 οἱ χριστιανοὶ ἔχουσι καθῆκον νὰ βοηθῶσιν ἀλλήλους εἰς τὰ παραπτώ-
 ματά των, ὅπερ ἐκτελοῦντες πράττουσι συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τοῦ
 Χριστοῦ, τὸν μνημονευθέντα ἀνωτέρω (κεφ. Ε' 14) καὶ διδάσκοντα τὸ
 «Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν».

Στίχ. 3. *Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι* κτλ.. Ὁ Παῦλος λέγει ὅτι, ἐάν
 τις φαντάζεται, ὅτι εἶναι καὶ τι, ἐν ᾧ οὐδὲν εἶναι, ἀπατᾷ ἑαυτόν.

Στίχ. 4 καὶ 5. *Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος* κτλ.. Ὁ
 Παῦλος λέγει, ὅτι ἕκαστος ὡς ἐξετάξῃ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τὰ ὅποια, ἐάν εὐ-
 ρίσκῃ καλὰ, τότε δύναται νὰ καυχᾶται μόνον διὰ τὰ ἴδια ἔργα καὶ οὐχ
 διὰ τὰ σφάλματα τοῦ ἄλλου. Τοῦτο ἕκαστος πράττων θὰ βαστάξῃ «τὸ
 ἑαυτοῦ φορτίον», ἥτοι τὸ φορτίον τῶν ἰδίων του ἁμαρτημάτων.

Στίχ. 6. *Κοινωνεῖτω* κ.τ.λ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ κατηχούμενος,
 ἥτοι ὁ διδασκόμενος τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς δεικνύῃ πρὸς τὸν κα-
 τηχούντα αὐτόν, ἥτοι πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, ὅτι πάντων τῶν ἀγα-
 θῶν, ὧν ἀπολαύει, ἔχει μέρος καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. Ἐν ἄλλαις λέ-
 ξεσιν ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ μαθηταὶ ὀφείλουσι νὰ δεικνύωσι σεβασμὸν
 καὶ νὰ ὑποστηρίξωσι τοὺς διδασκάλους των διὰ τῶν ἀγαθῶν, ἅπερ κέ-
 κτηνται, τιμῶντες καὶ διατρέφοντες αὐτούς.

Στίχ. 7. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ φέρωνται κα-

8 πρὸς, τοῦτο καὶ θερίσει· ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ ἐκ τῆς
 σαρκὸς θερίσει φθοράν· ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πνεύ-
 9 ματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. Τὸ δὲ καλὸν ποιῶντες μὴ ἐκκακῶμεν
 10 καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι. Ἄρα οὖν ὡς καιρὸν
 ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς
 τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.

Ἡ χαλιναγωγήσις τῆς γλώσσης.

(Ἰακώβ. Γ' 5—12).

5 Οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ καὶ μεγάλουχει. Ἰδοὺ
 6 ὀλίγον πῦρ ἤλίχην ὕλην ἀνάπτει! Καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ, ὁ κόσμος
 τῆς ἀδικίας. Οὕτως ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ

λῶς· διότι ὁ Θεός, ὅστις δὲν ἐμπαίζεται, θ' ἀποδώσῃ ἐκάστῳ κατὰ τὰ
 ἔργα αὐτοῦ.

Στίχ. 8. *Ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ* κ.τ.λ. Παραδείγματος
 χάριν, λέγει ὁ Παῦλος, ἐκεῖνος, ὅστις σπείρει ἐν τῇ σαρκί του, οἶονεῖ
 ὡς ἐν ἀγρῷ, σπέρματα ὕληα, ἥτοι τρυφὰς καὶ ἀπολαύσεις, θὰ θερίσῃ
 ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῶν, ἅτινα εἶναι τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς, τὴν ἀπόλειαν,
 ἐκεῖνος δέ, ὅστις σπείρει ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ σπέρματα πνευματικά, θὰ
 θερίσῃ ἐκ τῶν προϊόντων αὐτῶν, ἅτινα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ πνεύματος, οἱ
 καρποὶ τοῦ πνεύματος, ζωὴν αἰώνιον.

Στίχ. 9. *Τὸ δὲ καλὸν ποιῶντες μὴ ἐκκακῶμεν* κ.τ.λ. Ὁ Παῦλος λέ-
 γει, ὅτι τὸ ἀγαθὸν ποιῶντες μὴ ἀποκαίνωμεν (μὴ ἐκκακῶμεν)· διότι ἐν
 καιρῷ τῷ πρῶτῳ, τουτέστιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς δευτέρας παρουσίας, θὰ
 θερίσομεν τοὺς καρποὺς τῶν κόπων ἡμῶν, εἰάν δὲν ἀπαυδήσομεν. Ἐν
 ἐκείνῳ τῷ καιρῷ θὰ γίνῃ ἡ ἀνταπόδοσις ἡμῶν.

Στίχ. 10. Ἄρα λοιπόν, ἐφ' ὅσον ἔχομεν καιρὸν, ἃς πράττομεν τὸ ἀγα-
 θὸν πρὸς πάντας, κατ' ἐξοχὴν δὲ πρὸς τοὺς ὁμοπίστους ἡμῶν.

Στίχ. 5 καὶ 6. Ὁ ἀδελφόθεος Ἰακώβος διὰ τῶν λέξεων *Οὕτω καὶ
 ἡ γλῶσσα* λέγει, ὅτι καθὼς οἱ θυμοειδεῖς ἵπποι διὰ χαλινῶν καταστέλ-
 λονται (ᾄδα στίχ. 3) καὶ τὰ μεγάλα πλοῖα, ἐλαυνόμενα ὑπὸ σκληρῶν ἀνέ-
 γων διὰ μισροῦ πηδαλίου διευσθύνονται (ᾄδα στίχ. 4), οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα
 διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου κυβερνᾶται (ᾄδα στίχ. 2). Μετὰ τὴν παρομοίωσιν

σπιλουσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ
 φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. Πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πε- 7
 τεινῶν ἐρπετῶν τε καὶ ἐναλίων θαυμάζεται καὶ θαυμάζεται τῇ φύσει 8
 τῇ ἀνθρωπίνῃ· τὴν δὲ γλώσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων θαμάσαι
 ἀκατάσχετον κακόν, μεστή τοῦ θανατηφόρου. Ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν 9
 τὸν Θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους
 τοὺς καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρ- 10
 χεται εὐλογία καὶ κατάρρα. Οὐ χροί, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτω γίνε- 11
 σθαι. Μὴ τι ἢ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὁπλῆς βρῶει τὸ γλυκὺ καὶ πικρόν· 12
 Μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκὴ ἐλαίας ποιῆσαι ἢ ἄμπελος σῦκα·
 Οὕτως οὐδεμίαν πηγὴν ἄλκυον καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ.

ταύτην, ὁ Ἰάκωβος ἔρχεται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς γλώσσης, λέγων, ὅτι, ἐν ᾧ εἶναι μικρά, κομποδομημόνος ὁμιλεῖ καὶ ὅτι, ὡς ὀλίγον πῦρ ἀνάπτει μέγα δάσος, οὕτω καὶ ἡ γλώσσα εἶναι πῦρ, εἶναι ὁ στολισμὸς καὶ ἡ εἰκὼν τῆς ἀδικίας. Τοιούτοτρόπως ἡ γλώσσα ἐμφανίζεται εἰς τὰ μέλη ἡμῶν, μολύνει ὅλον τὸ σῶμα ἡμῶν καὶ φλογίζει τὸν ἀπὸ τῆς γεννήσεως ἡμῶν καὶ καθέξης τρέχοντα καὶ ἀνελλιπόμενον βίον ἡμῶν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, λέγει ὁ Ἰάκωβος, καὶ αὕτη ἡ γλώσσα φλογίζεται ὑπὸ τῆς γεέννης τοῦ πυρός, ἥτοι ὑπὸ τῆς ζολάσεως, ὅς ἡ γλώσσα ἐκείνου τοῦ πλουσίου τοῦ εὐαγγελίου (Λουκ. 17' 24). Ἡ λέξις «γέννη» εἶναι Ἑβραϊκὴ (γενε-γενόμι), δηλοῦσα τὴν φάραγγα ἢ τὴν κοιλάδα ἀνθρώπου τινὸς καλουμένου Ἐνόμι, ἥτις ἔκειτο παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐνθα οἱ Ἰσραηλίται πεσόντες εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, ἐθυσιάζον τὰ τέκνα τῶν εἰς τὸν Μολόχ ('Ι. Ναυῆ ΙΕ' 8. ΙΗ' 16, Δ' Βασιλ. ΚΓ' 10. Ἱερεμ. Ζ' 32' ΙΘ', 6). Τὸ ὄνομα δὲ τοῦ τόπου τούτου μετὰ τῆς λέξεως «πυρός» μετενεχθὲν εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην δηλοῖ μεταφορικῶς τὸ μέρος τοῦ αἰωνίου πυρός, τῆς αἰωνίου ζολάσεως.

Στίχ. 7 καὶ 8. Ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ἐξαίρεται τὸ ἀτίθασον τῆς γλώσσης. Ἐν ᾧ πάντα τὰ θηρία καὶ τὰ πετεινά, τὰ ἐρπετὰ καὶ τὰ ἐνταῖς θαλάσσαις διαμάχονται καὶ ἔχουσι δαμιασθῆ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὴν γλώσσαν τοῦ ὁμοῦ ἀνθρώπου δὲν δύναται νὰ δαμάσῃ. Ἡ γλώσσα εἶναι ἀκατάσχετον κακόν, μεστή τοῦ θανατηφόρου.

Στίχ. 9 καὶ 10. Ὁ Ἰάκωβος λέγει ταῦτα, ἵνα δείξῃ, ὅτι τῆς γλώσσης γίνεται καὶ καλὴ καὶ κακὴ χρῆσις· ὅτι ἄλλοτε δι' αὐτῆς εὐλογεῖ τις τὸν Θεόν καὶ ἄλλοτε καταράται τοὺς ἀνθρώπους· ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξερχεται εὐλογία καὶ κατάρρα.

Στίχ. 11 καὶ 12. Ὁ Ἰάκωβος, ἵνα διδάξῃ ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς, ὅτι

Ἡ ἀληθὴς σοφία.

(Ἰακώβ. Γ' 13—18).

- 13 Τίς σοφός καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν : Δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀνα-
 στροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραότητι σοφίας. Εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν
 14 ἔχετε καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακχυθᾶσθε καὶ ψεύ-
 15 δεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἃνωθεν κατερ-
 16 χομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. Ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ
 17 ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φάυλον πρᾶγμα. Ἡ δὲ ἃνωθεν
 σοφία πρῶτον μὲν ἀγνὴ ἔστιν, ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπεικὴς, εὐπειθής,

τὸ τελευταῖον δὲν πρέπει νὰ γίνηται, ἀναφέρει ἐκ τῆς φύσεως τὰ ἐξῆς πο-
 ραδείγματα. Δύναται ἐκ τῆς ὁπῆς πηγαίου ὕδατος νὰ ἐξέρχεται καὶ γλυκὺ
 καὶ πικρὸν ὕδωρ : Δύναται ἡ συκὴ νὰ παράγῃ ἐλαίαν ἢ ἡ ἄμπελος
 σῦκα :

Στίχ. 13. Ἐπειδὴ ἐν τῇ ἀποστολικῇ ἐποχῇ ὑπῆρχον, ὡς ταίνεται, πολ-
 λοί, οἵτινες μὴ ἔχοντες νὰ δεῖξωσι ἔργα καλὰ ἠρέσκοντο εἰς λόγους, πα-
 ρίσταντο δηλαδὴ ἐν ταῖς χριστιανικαῖς κοινότησιν ὡς διδάσκαλοι λόγων,
 ἔρχεται ὁ Ἰακώβος καὶ καυτηριάζει αὐτοὺς λέγων, ὅτι περισσὸν εἶναι νὰ
 ὑπάρχωσι πολλοὶ διδάσκαλοι, ὅτι καλὸν εἶναι νὰ λαλῶσι βραδέως καὶ ὅτι
 ἐν τέλει διδάσκαλοι εἶναι οἱ δυνάμενοι νὰ δεῖξωσιν ἔργα καλὰ (ὅρα κεφ.
 Γ' στίχ. 1—3 καὶ κεφ. Α' στίχ. 19). Ὁ Ἰακώβος ἐρωτᾷ τοὺς χριστιαν-
 οὺς, πρὸς οὓς γράφει τὴν ἐπιστολὴν του ταύτην, λέγων Ὑπάρχει μεταξὺ
 ὑμῶν ἀνὴρ σοφός, ὅστις ἐμπράκτως δεικνύει τὴν σοφίαν του, ὅστις εἶναι
 ἐπιστήμων; Οὗτος ἂς δεῖξῃ ἐκ τοῦ χρηστοῦ αὐτοῦ βίου, ὅτι ἔπραξεν ἔργα
 καλὰ, ἔργα σοφά, ἔργα χαρακτηρίζοντα τὸ πρᾶον ταῦ χαρακτηρὸς του,
 καὶ ὁ τοιοῦτος ἂς γίνῃ διδάσκαλος ὑμῶν.

Στίχ. 14—17. Ὁ Ἰακώβος ἐν τοῖς στίχοις τούτοις ἀποτεινόμενος πρὸς
 τοὺς χριστιανούς, πρὸς οὓς γράφει, λέγει, ὅτι, ἐὰν σεῖς εἰσθε φθονεροὶ καὶ
 φατριασταί, τότε μὴ καυχᾶσθε, μὴ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας λέγον-
 τες, ὅτι πολιτεύεσθε κατὰ τὰς ὑποθήκας τῆς οὐρανίου σοφίας. Οὐχὶ ἐκ
 τῆς σοφίας ταύτης, ἀλλὰ ἐκ τῆς σοφίας τῆς ἐπιγείου, τῆς σαρκικῆς, τῆς
 δαιμονιώδους, ἐξέρχεται ὁ φθόνος καὶ ὁ φατριασμός, ὧν καρποὶ εἶναι ἡ
 ἀκαταστασία καὶ πᾶν φάυλον πρᾶγμα. Γνωρίσματα δὲ τῆς οὐρανίου καὶ

μεστή ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος. Καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰ- 18
ρήνην.

Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν συζύγων.

(Ἐφεσ. Ε' 22—33).

Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίαις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ Κυρίῳ, 22
ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ 23
τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς ἐστὶ σωτὴρ τοῦ σώματος. Ἄλλ' ὥσπερ ἡ 24
Ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίαις
ἀνδράσιν ἐν παντί. Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, κα- 25

ὥσθεν σοφίας εἶναι ταῦτα ὅτι εἶναι «ἀγνή», τ. ἔ. καθαρὰ καὶ ἀπηλλαγμένη παντὸς σαρκικοῦ, «εἰρηνική», τ. ἔ. εἰρηνοποιός, συμβιβαστική, μὴ ἐγκρίνουσα φατριασμούς, «ἐπεικὴς», τ. ἔ. πραεῖα, «εὐπειθής», τ. ἔ. μὴ ἐπιθυμοῦσα ἔριδας, ἀλλ' ὑποχωροῦσα, πλήρης ἔργων φιλάνθρωπίας, «ἀδιάκριτος», τ. ἔ. ἀμερόληπτος καὶ ἀνυπόκριτος.

Στίχ. 18. *Καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης* κτλ. Ὁ Ἰάκωβος λέγει ἐν ταῦτα, ὅτι καθὼς ἐκ τῆς ἐπιγείου σοφίας, ἥς γνωρίσματα εἶναι ὁ φθόνος καὶ ὁ φατριασμός, προέρχονται ἡ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα, οὕτως ἐκ τῆς οὐρανίου σοφίας προέρχεται τὸ προῖον τῆς δικαιοσύνης, τὸ ὁποῖον καλλιεργεῖται εἰρηνικῶς ὑπὸ τῶν ποιοῦντων τὴν εἰρήνην, ἥτοι τῶν εἰρηνολογῶν.

Στίχ. 22—24. Ὁ Παῦλος συμβουλεύει ἐν τοῖς στίχοις τούτοις τὰς γυναῖκας νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς ἰδίους τῶν ἀνδρας, λέγων, ὅτι ἡ ὑπακοὴ αὕτη ἰσοδυναμεῖ τῇ ὑπακοῇ καὶ ὑποταγῇ εἰς τὸν Χριστόν. Καθὼς ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν εἶναι σῶμα, κεφαλὴ δὲ ταύτης ὁ Χριστός, οὕτω καὶ ἡ γυνὴ εἶναι σῶμα, κεφαλὴ δὲ ταύτης ὁ ἀνὴρ. Καθὼς ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα ὀφείλει ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἥτοι εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, οὕτω καὶ ἡ γυνὴ ὡς σῶμα ὀφείλει ὑπακοὴν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἥτοι εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. Ἐὰν λοιπὸν τηρηθῇ ἡ σχέσις αὕτη μετὰ τῶν γυναικὸς καὶ ἀνδρός, τότε θὰ βασιλεύῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀγάπη, ἐξ ὧν πηγάζουσι πολλὰ ἀγαθὰ.

Στίχ. 25. *Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν* κτλ. Καθὼς

26 ὅς καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν
 ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν
 27 ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυτῷ ἑνδοξὸν τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ

καθῆζον τῶν γυναικῶν εἶναι τὸ ὑποτάσσεσθαι τοῖς ἰδίους ἀνδράσιν, ὡς τῷ Κυρίῳ, οὕτω καθῆζον τῶν ἀνδρῶν εἶναι τὸ ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκες.
 Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα· Ἐάν οἱ ἄνδρες θέλωσιν, ἵνα ὑπακούωσιν εἰς αὐτοὺς αἱ γυναῖκες, ὁφείλουσι νὰ προνοῶσι καὶ μεριμνῶσι περὶ αὐτῶν, ὁφείλουσι νὰ φέρονται πρὸς αὐτὰς μετ' ἀγάπης καὶ διαθέσεως καλῆς.
 Ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη οἷα εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ ἀνὴρ ὁφείλει νὰ δεικνύῃ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὴν ἀγάπην, ὥστε νὰ θυσιάσῃ καὶ τὴν ζωὴν ὑπὲρ αὐτῆς, ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἡγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς.

Στίχ. 26 καὶ 27. Οἶονεὶ ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἀνὴρ περιζόπων τὰς κακίας καὶ τὰ ἐλαττώματα τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς δύναται νὰ διαπλάσῃ καὶ μορφώσῃ αὐτὴν οὕτως, ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἁγίαν, ἑνδοξόν, ὡριάν, ἔχουσαν δηλαδὴ ψυχικὰς καλλονάς, ὡς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε τοιαύτην τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ. Οἱ ἄνθρωποι πρὸ τῆς ἐλευσέως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διετέλουν ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας καὶ διηγον βίον ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (Ἐφεσ. Ε' 8, Τίτ. Γ' 3). Ὁ Χριστὸς προσεζάλεσε τοὺς οὕτω βιοῦντας ἀνθρώπους εἰς τὴν θρησκείαν αὐτοῦ διὰ τοῦ θείου ῥήματος, διὰ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ, ἀπέθανεν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ κατέλειπεν αὐτοῖς τὸ λουτρὸν τοῦ ὕδατος, ἥτοι τὸ βάπτισμα, ἐν τῷ ᾧ οἱ ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ παντὸς ἁμαρτηματός, ὅπερ εἶχον διαπράξει πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐφωτισθήσαν ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἀπετέλεσαν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς κατέστησε τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἑνδοξόν, μὴ ἔχουσαν σπῖλον ἢ ῥυτίδα, ἁγίαν καὶ ἁμοίον. **Ἐν ῥήματι.** **Ῥῆμα** ἐνταῦθα εἶναι τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως (Ῥωμ. Γ' 8 καὶ 17, Ἐφεσ. 5' 17, Ἐβρ. 5' 5). Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐνταῦθα, ὅτι ὅσοι ἐμελλόν νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν ὁφείλουν πρῶτον νὰ διδαχθῶσι τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ, τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔπειτα νὰ καθαρισθῶσιν ἐν τῷ βαπτίσματι διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ ἡ κατήχησις προηγείτο τοῦ βαπτίσματος. Ὁ ἱερός ὁμως Χρυσόστομος συνδέει τὸ **ἐν ῥήματι** μετὰ τοῦ **τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος** καὶ λέγει· Ἐν ῥήματι ποίῳ; Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· ἐννοῶν τὴν ἐπίκλησιν τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἣτις γίνεται κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Ὁρθότερον εἶναι νὰ ἐρ-

ἔχουσιν σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἄμωμος. Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας 28 ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. [Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέ- 29 φει καὶ θάλλει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν· ὅτι μέ- 30 λη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν

μνηνεύθῃ τὸ ἐν ῥήματι, ὡς ἀνωτέρω ἡορμηνεύθῃ, δηλαδή ὁ Χριστὸς διὰ τοῦ ῥήματος, ἵτοι διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, αὐτοῦ προσκαλεῖ τοὺς ἀνθρώπους, κατηγεῖ καὶ διδάσκει αὐτοὺς καὶ μετὰ ταῦτα καθαρίζει διὰ τοῦ βαπτίσματος. **Σπῖλον**· πρὸν. καὶ Β' Πέτρο. Β' 13. Ὁ **σπῖλος** εἶναι λέξις μεταγενεστέρα. Οἱ Ἀπιοὶ ἀντ' αὐτῆς ἔλεγον **κηλὶς**. **Ἡ τι τῶν τοιούτων**, ἢ τι ἐξ ἐκείνων, ἅπανα ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐχόντων σπῖλον ἢ ῥυτίδα. **Ἀλλ' ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἄμωμος**. Ἡ σύνταξις θὰ ἦτο ὁμαλή, εἴαν εἶχεν οὕτως: **Ἀλλ' οὕσαν ἀγίαν καὶ ἄμωμον**. ἐτέθη δὲ τὸ **Ἀλλ' ἵνα ἡ ἀγία καὶ ἄμωμος**, ὡς εἴαν ἀνωτέρω εἶχεν οὕτως: **ἵνα μὴ ἔχη σπῖλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων κτλ.**

Στίχ. 28. **Οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας κτλ.** Τὸ οὕτως εἶναι τροπικὸν καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐν τῷ στίχῳ 30 καθὼς, δηλαδή καθὼς ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν, οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας κτλ. «Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ». Ἐκ τοῦ καθήκοντος τοῦ ν' ἀγαπῶσιν οἱ ἄνδρες τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα, ἔπεται, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀγάπη ὁμοιάζει πρὸς ἰδίαν ἑαυτῶν ἀγάπην. Τοῦτο ὁ Παῦλος ἀναπτύσσει λεπτομερέστερον ἐν τοῖς στίχοις 29—33.

Στίχ. 29. **Οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησε κτλ.** Ἡ ἔννοια εἶναι· Ὅστις ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· διότι, εἴαν δὲν ἠγάπα τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, θὰ ἐμίσει τὴν ἑαυτοῦ σάρκα, ὅπερ οὐδεὶς ποτε ἐποίησε, μᾶλλον ἕκαστος ποιεῖ τὸ ἐναντίον, ἐκτρέφει καὶ θερμαίνει αὐτήν, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἵτοι τὸ σῶμα ἐκείνο, οὗ ἡμεῖς εἴμεθα μέλη. **Καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν**. Ἡ πρότασις αὕτη δεῖν νὰ συμπληρωθῇ διὰ τοῦ **ἐκτρέφει καὶ θάλλει**. Τὸ πῶς Χριστὸς ἐκτρέφει καὶ θάλλει τὴν Ἐκκλησίαν ὀφειλομένην, νὰ ἐννοήσωμεν μεταφορικῶς, δηλαδή ὁ Χριστὸς μετὰ πλήρους ἀγάπης ἐνεργεῖ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας, ἥς τὴν διάδοσιν μετὰ μερίμνης προσάγει.

Στίχ. 30. **Ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ**. Ἡ ἔννοια εἶναι· Ἐπειδὴ ἡμεῖς μέλη εἴμεθα τοῦ σώματος αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς τρέφει καὶ θάλλει τὴν Ἐκκλησίαν. **Ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν**

31 ὁστέων αὐτοῦ. «Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα
αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα
32 αὐτοῦ καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν». Τὸ μυστήριον τοῦτο
33 μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Πλὴν
καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἓνα ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω
ὥς ἑαυτόν, ἥ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

ὁστέων αὐτοῦ· εἶναι σαφέστερος ὁρισμὸς τοῦ *μέλη τοῦ σώματος*. Ἡ ἔκφρασις αὕτη εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Γενέσεως Β' 22, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῆς πλάσεως τῆς Εὕας ἐκ τῶν ὁστέων καὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Ἀδάμ. Ἀπλοῖ δὲ τὸν στενὸν σύνδεσμον τὸν ὑφιστάμενον μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς.

Στίχ. 31. *Ἀντὶ τούτου καταλείπει* κτλ. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· Ὁ στενὸς σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ὁ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ (Γενέσ. Γ' 24) παριστάμενος δηλοῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἐνωθῇ καὶ θὰ συνδεθῇ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας. Τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν ἐνωσιν ταύτην ὁ Παῦλος ἐννοεῖ, ὅταν λέγῃ κατωτέρω ἐν στίχῳ 32· «Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν». Καθὼς ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἔσονται εἰς σάρκα μίαν, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία αὐτοῦ θὰ γίνωσι σῶμα ἓν, οὗ κεφαλὴ μὲν ὁ Χριστός, τὰ λοιπὰ δὲ μέλη ἡ Ἐκκλησία. Τὸ «ἀντὶ τούτου» δηλοῖ ἔνεκα τούτου, ἐπειδὴ δηλαδή ἡ γυνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ὁστέων τοῦ ἀνδρὸς, ἔνεκα τούτου καταλείπει κτλ.

Στίχ. 32. *Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν* κτλ. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐν ταῦθα μυστήριον τὴν ἐγκατάλειπιν τοῦ οἴκου τῶν γονέων ἐκ μέρους τῶν ἐρχομένων εἰς κοινωνίαν γάμου καὶ τὴν θεμελίωσιν ἰδίου οἴκου. *Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν*. Ὁ Παῦλος λέγει ἐν ταῦθα, ὅτι τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον ἀναφέρεται εἰς τὸν σύνδεσμον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, διότι ὁ Χριστὸς συνεδέθη μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐγένετο μετ' αὐτῆς σῶμα ἓν.

Στίχ. 33. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· «Σεῖς οἱ χριστιανοὶ ὀφείλετε, ὥς ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν, οὕτω ν' ἀγαπᾶτε τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὥς ἑαυτοὺς. *Ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα*. Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐν ταῦθα, ὅτι ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ φοβῆται τὸν ἄνδρα. Εὐθύμιος ὁ Ζυγαβηνὸς λέγει· «Φόβον δὲ οὐ δουλοπρεπῆ, ἀλλ' ἐλευθέρῳ προσήκοντα, μάλλον δὲ γυναικὶ γνησίᾳ καὶ ἡνωμένῃ. Φόβον, ὥστε ὑποκεισθαι καὶ μὴ κατεξανίστασθαι τῆς ἰδίας κεφαλῆς μηδὲ ἀντιλέγειν».

*Τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς
καὶ τὰνάπαλιν.*

(Ἐφεσ. γ' 1—4).

Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν Κυρίῳ· τοῦτο γάρ 1
ἐστὶ δίκαιον· «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα», ἣτις ἐστὶν 2
ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, «ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακρο- 3
χρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς». Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα 4
ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου.

Στίχ. 1 καὶ 2. Ὁ Παῦλος εἰπὼν ἀνωτέρω περὶ τῶν καθηκόντων τῶν
συζύγων μεταβαίνει εἰς τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ
τὰνάπαλιν. Εἶτε δὲ ἀνωτέρω, ὅτι τῆς γυναικὸς ἄρχει ὁ ἀνὴρ, λέγει δὲ ἐν-
ταῦθα, ὅτι τῶν παιδῶν ἄρχουσιν ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή. Ὁ Παῦλος πρὸς ἀπα-
λὰς διαλεγόμενος διανοίας βραχεῖαν ποιεῖται τὴν παραίνεσιν, διότι οἱ
παῖδες δὲν δύνανται νὰ παρακολουθήσωσι μακρὰν διδασκαλίαν· διὰ τοῦτο
ἐν τρισὶ στίχοις συνίστησιν εἰς αὐτοὺς τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ὑπακοήν. Ἡ
δὲ ὑπακοὴ πρὸς τοὺς γονεῖς, πρέπει νὰ γίνηται ἐν Κυρίῳ, ἥτοι διὰ τὸν
Κύριον ὅστις θέλει τοῦτο καὶ διατάσσει τοῦτο. *Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ*
τὴν μητέρα. Τὸ ῥῆμα «τιμᾶν δηλοῖ οὐ μόνον τὴν διὰ λόγων ἐκδηλουμέ-
νην τιμὴν καὶ ὑπόληψιν πρὸς τι ἢ εὐλάβειαν πρὸς τοὺς γονεῖς, ἀλλὰ καὶ
τὴν διὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τῶν καλῶν ἔργων, διὰ τῆς ὑποστηρίξεως
καὶ βοηθείας τῶν γονέων δεικνυομένην. Ὡστε *τὸ τιμᾶν κτλ.* ἐνταῦθα
σημαίνει τοῦτο· Δεῖξον τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς εὐσέβειαν καὶ δι' ἔργων κτλ.
Ἡτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ. Ἐν τῷ Δεκαλόγῳ ἡ ἐντολὴ αὕτη
δὲν εἶναι πρώτη· ἀλλ' ὁ ἀπόστολος λέγει ἐνταῦθα «πρῶτη ἐν ἐπαγγελίᾳ»
ἐννοῶν, ὅτι εἶναι ἡ πρώτη, ἣτις περιέχει ἐπαγγελίαν, ἥτοι ὑπόσχεσιν.

Στίχ. 3. Ὁ Παῦλος ἐνταῦθα λέγει ὀρισμένως, τίς εἶναι ἡ ὑπόσχεσις.
Ὁ τιμῶν λοιπὸν τοὺς γονεῖς του λαμβάνει τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι πρῶτον θὰ
εὐτραγήσῃ, θὰ εὐτυχήσῃ· τὸ *ἵνα εὖ σοι γένηται* εἶναι ἀντὶ τοῦ «ἵνα ἀγαθὰ
σοι γένηται»· καὶ δεύτερον, ὅτι θὰ εἶναι *μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς*.

Στίχ. 4. *Καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν κτλ.* Ὁ
Παῦλος ἐνταῦθα ἀναφέρει μόνον τοὺς πατέρας καὶ οὐχὶ τὰς μητέρας,
θέλων νὰ πιστοποιήσῃ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν τῇ εἰρημένῃ παραγραφῇ εἶπεν·

**Τὰ καθήκοντα τῶν ὑπηρετιῶν πρὸς τοὺς κυρίους
καὶ τὰνάπαλιν.**

(Ἐφεσ. γ' 5—9).

- 5 Οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα μετὰ φόβου καὶ
τρόμου ἐν ἀπλότῃ τῆς καρδίας ὑμῶν ὡς τῷ Χριστῷ, μὴ κατ'
6 ὀφθαλμοδουλίαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ,

•Ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς γυναῖκος καὶ ἐν τῇ ἀνατροφῇ τῶν τέκνων αὐτὸς ἔχει τὴν διεύθυνσιν, αἱ δὲ γυναῖκες ἀσκοῦσι τὸ τῆς ἀνατροφῆς ἔργον ὡς ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν. Ὁ Παῦλος λέγει πρὸς τοὺς πατέρας νὰ μὴ φέρωνται πρὸς τὰ ἑαυτῶν τέκνα μετὰ σκληρότητος, βαρβαρότητος, ἀνηκούστου ἀσθηρότητος, ὥστε ν' ἀναιγάζωνται αὐτὰ νὰ ὀργίζωνται κατ' αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος (Κολοσσ. Γ' 21) λέγει ἐπίσης: «Οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυρώσιν». Οἱ πατέρες ὀφείλουσι νὰ ἐκτρέψωσι τὰ ἑαυτῶν τέκνα ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου. Ὁ Εὐθὺμιος Ζυγαβηγὸς ὁρθῶς ἐξηγεῖται τοῦτο λέγει: «Ἐν διδασκαλίᾳ τῆς θείας Γραφῆς, δι' ἧς παιδευθήσονται καὶ νοουθετηθήσονται τὰ τοῦ Κυρίου καὶ ἔσονται καὶ τοῖς γονεῦσι χρησιμώτεροι» ἐντεῦθεν γὰρ πληττόμενοι τὴν ἀρίστην καὶ τελειοτάτην πλάσιν παιδευθήσονται καὶ τὸ τιμὰν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα».

Στίχ. 5. *Τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα*, ἦτοι οἱ δοῦλοι πρὸς ἐκείνους, οἵτινες εἶναι κύριοι τῶν σωμάτων αὐτῶν, ὀφείλουσιν ὑπακούειν μετὰ φόβου καὶ τρόμου. Ὁ Παῦλος, ἀφ' οὗ προστάττει τὴν ὁμότιμον γυναῖκα νὰ φοβῆται τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα, πολλῶ μᾶλλον τοὺς δούλους (ᾧρα Ἐφεσ. Ε' 33) διατάσσει νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς κυρίους τῶν μετὰ φόβου καὶ τρόμου. *Ἐν ἀπλότῃ τῆς καρδίας*. Ἡ μετὰ φόβου καὶ τρόμου ὑπακοὴ τῶν δούλων δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑποκριτικὴ, ἀλλ' εὐλαχρινῆς, ἐν εὐθύτῃ, ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ. *Ὡς τῷ Χριστῷ*. Ἐξυπακούεται τὸ «ὑπακούοντες». Ἐν ταῦθα διακρίνονται οἱ κύριοι τῶν σωμάτων τῶν δούλων ἀπὸ τοῦ Ὑψίστου Κυρίου ἡμῶν Ἰ. Χριστοῦ. Ἐάν λοιπὸν ἐπιβάλλῃται εἰς τοὺς δούλους ὑπακοὴ εἰς τοὺς κυρίους τῶν σωμάτων αὐτῶν, πολλῶ μᾶλλον πρέπει τοιαύτη ὑπακοὴ αὐτῶν νὰ ἐπάρχῃ πρὸς τὸν ὕψιστον Κύριον Ἰ. Χριστόν. *Μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλίαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι*. Ὁ Παῦλος

ποιούντες τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας δουλεύον- 7
τες ὡς τῷ Κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες ὅτι ὁ ἐάν τι ἔκαστος 8
ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομίζεται παρὰ τοῦ Κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε
ἐλεύθερος. Καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες 9
τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρα-
νοῖς, καὶ προσωπολήψια οὐκ ἔστι παρ' αὐτοῦ.

Ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς ἄρχοντας.

(Ρωμ. II' 1—7).

Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. Οὗ γὰρ ἔστιν 1
ἐξουσία εἰμὴ ὑπὸ Θεοῦ· αἱ δὲ οὗσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τετα-

λέγει, ὅτι οἱ δοῦλοι δὲν πρέπει μόνον νὰ δουλεύωσιν, ὅταν οἱ κύριοι αὐ-
τῶν εἶναι παρόντες καὶ βλέπωσιν αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ὅταν εἶναι ἀπόντες
καὶ δὲν βλέπωσιν αὐτούς. Δηλαδή δὲν πρέπει νὰ δουλεύωσι μόνον ἐν πα-
ρουσίᾳ τῶν κυρίων των, ἵνα γίνωσιν αὐτοῖς ἄρεστοί, ἀνθρωπάρεστοι.
Ὁφθαλμόδουλοι ἅπαντ' ἐν ταῖς Ἀποστόλ. Διαταγαῖς (βιβλ. Δ' 12) καὶ
δηλοῖ τὸν δοῦλον, τὸν ποιῶντα τὰ τῷ δούλῳ ἀνήκοντα χρεὴ μόνον, ὅταν
ἐπιβλέπῃ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ. Ὁ Παῦλος λέγει λοιπόν, ὅτι οἱ δοῦλοι
ὀφείλουσι καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τῶν κυρίων αὐτῶν νὰ δουλεύωσιν εὐλαβι-
κῶς καὶ μετὰ καλῆς διαθέσεως, ὡς ἐάν ἐδούλευον τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰ. **Χριστῷ**,
ἐκτελοῦντες οὕτω τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Οἱ τοιοῦτοι δοῦλοι
εἶναι δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες πρέπει νὰ γνωρίζωσιν, ὅτι πρῶ-
τοντες οὕτω τὸ ἀγαθὸν ὅ' ἀνταμειφθῶσι παρὰ τοῦ Κυρίου ἐν τῇ δευ-
τέρᾳ παρουσίᾳ.

Στίχ. 9. **Καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε.** Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ
κύριοι ὀφείλουσι νὰ μὴ ἀπειλῶσι τοὺς δούλους, ἀλλὰ νὰ φροντίζωσι περὶ
αὐτῶν, χορηγοῦντες, ὡς λέγει ὁ Ζυγαβηνός, τροφάς καὶ ἐνδύματα καὶ φο-
βοῦμενοι καὶ τρέμοντες τὸν Θεόν, μὴ ποτε ὀργισθῇ κατ' αὐτῶν διὰ τὴν
εἰς τοὺς δούλους ἀμέλειάν των. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζωσιν, ὅτι παρὰ τῷ
Θεῷ δὲν χωρεῖ μεροληψία.

Στίχ. 1. **Πᾶσα ψυχὴ** πᾶς ἄνθρωπος (πρβλ. Ρωμ. Β' 9). **Ἐξουσίαις**
ὑπερεχούσαις. Ἡ φράσις αὕτη εἶναι ταυτόσημος τῇ φράσει οἱ ἐν

- 2 γμέναι εἰσίν. Ὅστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ δια-
 3 ταγῇ ἀνθεστήκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρίμα λήφονται. Οἱ
 γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσι φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κα-
 κῶν. Θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; Τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ καὶ
 4 ἔξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· Θεοῦ γὰρ διάκονος ἐστὶ σοι εἰς τὸ ἀγαθόν.
 5 Ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ.
 Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἐκδικῶν εἰς ὀργὴν τῇ τὸ κακὸν πράσ-
 6 σοντι. Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ
 καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουρ-

ὑπεροχῇ ὄντες», ἣν ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται ἀλλαγῇ (Α' Τιμοθ. Β' 2) δηλοῦσα τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας, οἵτινες ἔχουσιν ὑπερέχουσαν ἐξουσίαν (πρβλ. Α' Πέτρο. Β' 13). Ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰώσηπος καλεῖ τοὺτους ὑπεροχάς (Ἰουδ. ἀρχαιολ. βιβλ. 5' κεφ. 4 § 3). Ὁ Παῦλος ἐντέλλεται εἰς τοὺς χριστιανούς νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ἄρχοντας «δεικνύς», ὡς ἐρμηνεύει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, «ὡς οὐκ ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς κοινῆς πολιτείας ὁ Χριστὸς τοὺς παρ' αὐτοῦ νόμους εἰσήγαγεν, ἀλλ' ἐπὶ διορθώσει, βελτίους κτλ.». Καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξε τουαύτην ὑποταγὴν πρὸς τοὺς ἄρχοντας εἰπὼν· «Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Μάρκ. ΙΒ' 17).

Στίχ. 2. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι οἱ ἀνθεστηκότες τῇ τοῦ Θεοῦ διαταγῇ θὰ τιμωρηθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ.

Στίχ. 3. Ὁ Παῦλος λέγει ἐνταῦθα τὸ «διατί εἶναι ἄδικον νὰ ἀνθίσταται τις εἰς τοὺς ἄρχοντας»· διότι οὗτοι δὲν εἶναι φοβεροὶ εἰς τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλὰ εἰς τοὺς κακοὺς. Οἱ ἀγαθοὶ δὲν φοβοῦνται τοὺς ἄρχοντας· ἐργαζόμενοι τὸ ἀγαθόν, ἔπαινον θὰ ἔχωσι παρ' αὐτῶν.

Στίχ. 4. Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστὶ σοι εἰς τὸ ἀγαθόν κτλ. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος ἐνισχύει τὴν προηγουμένην ἔννοιαν, ὅτι οἱ ἄρχοντες τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθὸν ἐπαινοῦσι. Λέγει δὲ ἐνταῦθα, ὅτι οὗτοι, ὡς διάκονοι καὶ ὑπηρεταὶ τοῦ Θεοῦ, οὐ μόνον ἐπαινοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πράττουσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἀγαθόν. Οὐ γὰρ εἰκὴ τὴν μάχαιραν φορεῖ κτλ. Ὁ Παῦλος, ὅπως παραστήσῃ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ὁ ἄρχων ἔχει περὶ ζωῆς καὶ θανάτου, λέγει, ὅτι φορεῖ τὴν μάχαιραν. Ὁ ἄρχων ὡς διάκονος καὶ ὑπηρετῆς τοῦ Θεοῦ, τιμωρεῖ τοὺς πράσσοντας τὸ κακόν.

Στίχ. 5 καὶ 6. Διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι εἴμεθα ἠθικῶς ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς τοὺς ἄρχοντας οὐ

γοὶ γὰρ Θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόρον τον φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόρον τον φόρον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμὴν.

Τὰ προσόντα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου.

(Α' Τιμόθ. Γ' 1—13).

Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυ- 1

μόνον διότι ὀργίζονται καὶ τιμωροῦσι τοὺς κακοὺς, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπαινοῦσι καὶ ὑποστηρίξουσιν τοὺς ἐργαζομένους τὸ ἀγαθόν. Ἐχοντες λοιπὸν συνείδησιν περὶ τῆς ἀναγκαιότητος καὶ ὠφελείας τῶν ἀρχόντων ἡμῶν εἰμεῖθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐτούς· διὰ τοῦτο ὡς ὠφελοῦμενοι καὶ εὐεργετούμενοι ὑπὸ τῶν ἀρχόντων τελοῦμεν φόρους. Οἱ ἄρχοντες εἶναι οἱ λειτουργοὶ καὶ οἱ ὑπηρεταὶ τοῦ Θεοῦ *εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες*, ἤτοι εἰς τὸ νὰ φροντίζωσι περὶ τῶν ἀρχομένων, εἶναι τεταγμένοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὡς κηδεμόνες αὐτῶν· διὰ τοῦτο εἶναι τιμῆς ἄξιοι.

Στίχ. 7. *Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς* κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει· «Ἐπειδὴ οἱ ἄρχοντες εἶναι οἱ κηδεμόνες τῶν ἀρχομένων, ὀφείλουσιν οὗτοι χάριν τῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας τῆς ζωῆς, περιουσίας καὶ τιμῆς τῶν νὰ πληρώσωσιν εἰς πάσας τὰς ἀρχὰς ὅ,τι χρεωστοῦσιν, ἤτοι τοὺς φόρους καὶ τὰ τέλη, νὰ φοβῶνται τὰς ἀρχὰς ταύτας καὶ νὰ τιμῶσιν αὐτάς. Ἐνταῦθα «τῷ τὸν φόρον» συμπληρωτέον οὕτως· «Ἀπόδοτε τῷ τὸν φόρον αἰτοῦντι κτλ.».

Στίχ. 1. *Πιστὸς ὁ λόγος*. Διὰ τῆς φράσεως ταύτης ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι πρέπει νὰ πιστευθῶσι καὶ γίνωσιν ἀποδεκτὰ τὰ ἑξῆς· «*Εἴ τις ἐπισκοπῆς* κ.τ.λ.». Ὁ Παῦλος γράφει, ὅτι, ἐάν τις ἔχη κλίσιν καὶ ἀγάπην] νὰ γίνῃ ἐπίσκοπος, ὀρέγεται καλοῦ ἔργου, ἀλλὰ γράφων ὁ Ἀπόστολος καλὸν ἔργον ἔννοεῖ τὴν κοπιώδη ἐργασίαν τοῦ ἐπισκόπου· ἔννοεῖ, ὅτι τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ εἶναι οὐχὶ τρυφῆς καὶ ἀπολαύσεων, ἀλλ' ἐργασίας καὶ πόνων ἀξίωμα· διὰ τοῦτο λέγει «ἔργον».

Ἑρμηνεῖα Περικ. τῶν Ἀποστ. Γ. Ι. Δέβρον

5

2 μετ'. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναι-
 3 κός ἄνδρα, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν, μὴ πάροινον,
 4 μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον,
 τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέχνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ
 5 μετὰ πάσης σεμνότητος (εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ
 6 οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;) μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ

Στίχ. 2. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναι-
 κός ἄνδρα κτλ. Ὁ μέλλων ν' ἀσπασθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τὸ
 τοῦ πρεσβυτέρου ἐννοεῖται, πρέπει νὰ μὴ παρέχῃ ἀφορμὴν κατηγορίας
 (ἀνεπίληπτος), νὰ εἶναι ἑγγαμιος, νηφάλιος, ἢ κοσμιότης καὶ σωφροσύνη
 αὐτοῦ νὰ καταφαίνεται καὶ ἐν φθέγματι καὶ ἐν σχήματι καὶ ἐν βλέμματι
 καὶ ἐν βαδίσματι, νὰ εἶναι φιλόξενος, νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ διδάσκῃ τὸν
 λαόν (διδακτικὸς).

Στίχ. 3. Ὁ τοιοῦτος πρέπει νὰ μὴ εἶναι ἔκδοτος εἰς τὸν οἶνον καὶ ὕβρι-
 στής (πάροινος), νὰ μὴ εἶναι ὀργίλος καὶ φιλόνοικος καὶ νὰ ἔρχεται εἰς
 χεῖρας (πλήκτης), νὰ μὴ εἶναι αἰσχροκερδής, ἀλλ' ἐπεικῆς καὶ πρᾶος,
 εἰρηνικός (ἄμαχος), ἀφιλάργυρος.

Στίχ. 4. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ἐν τῷ 2ῳ στίχῳ εἶπεν, ὅτι ὁ ἐπίσκοπος πρέ-
 πει νὰ εἶναι ἑγγαμιος, ἔρχεται ἐν τῷ 4ῳ τούτῳ στίχῳ ν' ἀναφέρῃ, πῶς οὗτος
 πρέπει νὰ φέρεται ἐν τῇ οἰκίᾳ του, λέγων, ὅτι πρέπει νὰ διευθύνῃ καλῶς
 τὰ οἰκιακά του πράγματα καὶ νὰ παιδαγωγῇ καλῶς τὰ τέκνα του, ὥστε
 ταῦτα νὰ καταστῶσι σεμνὰ καὶ ὑποτασσόμενα.

Στίχ. 5. Ὁ Παῦλος ἀναφέρει ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ
 ἐπίσκοπος ὀφείλει νὰ διευθύνῃ καλῶς τὰ τοῦ οἴκου. Ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος κα-
 κῶς διευθύνῃ τὸν οἶκόν του, ἐπίσης κακῶς θὰ διευθύνῃ καὶ τὰ τῆς Ἐκ-
 κλησίας. Καθῆκον δὲ παντὸς ἐπισκόπου εἶναι νὰ φέρεται οὕτως, ὥστε τὰ
 μέλη τῆς χριστιανικῆς κοινότητος νὰ ὑπακούωσιν αὐτῷ, ὡς τέκνα τῷ πα-
 τρί καὶ οὐχὶ ὡς δοῦλοι τῷ δεσπότη.

Στίχ. 6. Μὴ νεόφυτον. Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ μὴ εἶναι νεόφυτος.
 Ἐνταῦθα «νεόφυτος» δὲν εἶναι ὁ νέος τὴν ἡλικίαν, ὅστις δὲν πρέπει νὰ
 χειροτονῆται ἐπίσκοπος· διότι αὐτὸς ὁ Παῦλος χειροτόνησε τὸν Τιμόθεον

πυφωθείς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ διαδόλου. Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρ- 7
 τυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἑξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμόν ἐμπέσῃ
 καὶ παγίδα τοῦ διαδόλου. Διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλό- 8
 γους, μὴ οἷνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ 9

νέον ὄντα (Α΄ Τιμοθ. Δ' 12), ἀλλ' ὁ νεοκατήχητος, ὁ μὴ ἔχων μεγάλην
 πείραν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ χριστιανικοῦ βίου, ὁ ἔχων
 ἀνάγκην νὰ μαθητεύῃ. Ὁ τοιοῦτος λοιπόν, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι ἀκόμη
 μαθητὴς, τυφούται καὶ ὑπερηφανεύεται γενόμενος ταχέως διδάσκαλος.
 Ὅταν, μὴ μαθὼν πρότερον ν' ἄρχηται, γένηται ἄρχων, τότε ὑπεραίρεται
 καὶ καταφρονεῖ πάντων.

Στίχ. 7. Ὁ ἐπίσκοπος πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τὴν μαρτυρίαν καλὴν ἀπὸ
 τῶν ἑξωθεν, ἥτοι νὰ μαρτυρῶσι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐθνικοί, ὅτι ὁ βίος αὐτοῦ
 εἶναι ὅσιος καὶ ἁγίος, ἵνα μὴ περιπέσῃ εἰς ὀνειδισμόν. Ὁ δὲ διάβολος,
 βλέπων ἐπίσκοπον ὀνειδιζόμενον ἕνεκα τοῦ αἰσχροῦ βίου αὐτοῦ ὑπὸ τῶν
 ἀνθρώπων, ἐνεδρεύει καὶ τίθησι παγίδα, δι' ἧς συλλαμβάνει αὐτὸν καὶ οὐ
 μόνον πειράζει, ἀλλὰ καὶ ἀπομακρύνει αὐτὸν ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου.

Στίχ. 8 καὶ 9. Διακόνους. Τὸ ἀξίωμα τοῦ διακόνου, ὡς τὸ τοῦ πρεσβυ-
 τέρου καὶ τὸ τοῦ ἐπισκόπου, κατεστάθη ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων. Αὐξηθεῖσιν
 πῆς ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν Ἀποστόλων οὐκ ἑξαρχούντων νὰ
 φροντίζωσι καὶ ἐπιμελῶνται τοῦ κηρύγματος τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῆς συν-
 τηρήσεως τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν πάντων τῶν χριστιανῶν, ἐκρίθη
 ἀναγκαῖον νὰ ἐκλεχθῶσιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπτά ἀνεγνωρισμένης εὐσε-
 βείας ἄνδρες, ἵνα εἶναι βοηθοὶ τῶν Ἀποστόλων εἰς τὸ κήρυγμα καὶ εἰς
 τὴν περὶ τῶν πτωχῶν φροντίδα. Τοὺς ἄνδρας τούτους ἐχειροτόνησαν οἱ
 Ἀπόστολοι ἐπιθέντες ἐπ' αὐτοὺς τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἐκλήθησαν δὲ οὗτοι
 διάκονοι, τ.ἔ. θεράποντες, βοηθοί. Οἱ διάκονοι ἐγένοντο καὶ κήρυκες τοῦ
 εὐαγγελίου, εὐαγγελισταί, διδάσκοντες καὶ βαπτίζοντες, χωρὶς νὰ ἔχωσι
 καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπιθέτειν ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους τὰς χεῖρας πρὸς
 ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Πρὸς τοῦτοις οἱ διάκονοι παρίσταντο,
 ὡς ἐνεργά πρόσωπα, ἐν τῇ τελείᾳ τῆς θείας εὐχαριστίας, ἀνεγίνωσκον
 τὸ εὐαγγέλιον, μετελάμβανον τοὺς πιστοὺς καὶ ἔφερον τὴν μετάληψιν εἰς

10 μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρῇ συνειδήσει. Καὶ οὗτοι δὲ δοκι-
 11 μαζέσθωσαν πρῶτον, εἴτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. Γυ-
 ναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαδόλους, νηφαλίους, πιστάς ἐν πᾶσι·
 12 Διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστά-
 13 μενοι καὶ τῶν ἰδίων οἰκῶν. Οἱ γὰρ διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς

τὰς οἰκίας τῶν ἀσθενῶν καὶ ἐδέχοντο τὰς προσφορὰς τοῦ λαοῦ (Πράξ.
 Ἀποστ. 5' 1-8, Η', 5, 12, 16, 17, 38, 40. Κυριανὸς Delapsis. Ὁριγένης
 εἰς τὸν 16ον τόμον εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον, Κυριανὸς Epist.
 49, 55. Διονύσιος Ἀλεξανδρεῖτις παρ' Εὐσεβίῳ Ἐκκλ. Ἱστορ. βιβλ. Ζ'
 11. Ἀποστολ. Διαταγ. Γ' 19). Ὡσαύτως σεμνοῦς. Ἐξυπακούεται ἐκ τῶν
 ἀνωτέρω «δεῖ εἶναι». Οἱ διάκονοι πρέπει νὰ εἶναι σεμνοὶ καὶ οὐχὶ «δίλο-
 γοι». Δίλογοι δὲ εἶναι οἱ ὑπουργοί, οἱ δολεροί, οἱ ἄλλα φρονοῦντες καὶ
 ἄλλα λέγοντες. *Μὴ οἶνω* κτλ. Οἱ διάκονοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι μέθυσο
 καὶ νὰ φροντίζωσι περὶ τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων τῶν, ἀλλὰ νὰ κατέ-
 χωσι τὴν θεῖαν ἀλήθειαν ἐν καθαρῇ συνειδήσει.

Στίχ. 10. *Καὶ οὗτοι*, δηλ. καθὼς οἱ ἐπίσκοποι, οὕτω καὶ οἱ διάκονοι
 πρέπει πρῶτον νὰ δοκιμάζωνται καὶ νὰ μὴ ἀναλαμβάνουσιν ὑποχρεώσεις,
 μηδεμίαν πεῖραν ἔχοντες.

Στίχ. 11. *Γυναῖκας ὡσαύτως* κτλ. Τινὲς ἐνόμισαν, ὅτι ὁ Παῦλος ἐννοεῖ
 ἐνταῦθα γυναῖκας καθόλου τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ δὲν φαίνεται παράδοξον
 διατίμιλιν περὶ γυναικῶν; δὲν παρενέβαλέ τι καθόλου περὶ γυναικῶν; Ὡστε
 φαίνεται, ὅτι «γυναῖκες» ἐνταῦθα δὲν ἐννοοῦνται καθόλου αἱ γυναῖκες, ἀλλ' αἱ
 γυναῖκες τῶν διακόνων. Τὴν ἐννοίαν ταύτην ὑποστηρίζουσι καὶ τὸ «ὡσαύ-
 τως», δι' οὗ ὁ Παῦλος ὁμιλεῖ περὶ ὀρισμένης τάξεως προσώπων, καὶ ὁ 12ος
 στίχος, ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν γυναικῶν τῶν διακόνων. Αἱ γυναῖκες
 τῶν διακόνων ἠδύναντο τοὺς ἄνδρας τῶν νὰ βοηθῶσιν ἐν τῇ διανομῇ τῶν
 πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἐλεημοσυνῶν καὶ ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν ἀσθενῶν.

Στίχ. 12. Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος δίδει συμβουλὰς πρὸς τοὺς
 διακόνους, πῶς πρέπει νὰ φέρωνται ἐν ταῖς οἰκογενείαις τῶν, ὡς τοιαύτας
 συμβουλὰς ἔδωκεν ἀνωτέρω ἐν στίχ. 2 καὶ 4 πρὸς τοὺς ἐπισκόπους.

Στίχ. 13. Ἡ ἐννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη· «Οἱ καλοὶ καὶ ἐνά-

καλὸν περιποιῶνται καὶ πολλὴν παρηγσίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Τὰ καθήκοντα τῶν πρεσβυτέρων.

(Α' Πέτρο. Ε' 1—4).

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος καὶ 1
μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκα-
λύπτεσθαι δόξης κοινωνός· ποιμάνετε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, 2

ρετοι διάκονοι ἀποκτῶσι καλὸν βαθμόν, ἥτοι ἔχουσι καλὴν ἐπόλησιν εἰς τὰς κοινότητάς των καὶ δεικνύουσι *πολλὴν παρηγσίαν*, πολλὴν πεποιθήσιν, ἥτις πηγάζει ἐκ τῆς πίστεως, ἣν πρὸς τὸν Ἰ. Χριστὸν ἔχουσιν.

Στίχ. 1. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος δίδει νοουθεσίας πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους χριστιανικῶν κοινοτήτων, καλὸν ἑαυτὸν συμπρεσβύτερον μετριοφρόνως. Τὸ ἀξίωμα τοῦ πρεσβυτέρου ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν *ἀποστόλων διεκρίνετο* τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπισκόπου. Οἱ Ἀπόστολοι *καλοῦντες* ἑαυτοὺς πρεσβυτέρους ἦσαν καθολικοὶ ἐπίσκοποι τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ Πέτρος καλεῖ ἑαυτὸν καὶ μάρτυρα τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων· καθόσον ἐγένετο αὐτόπτης μάρτυς, ὥς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀπόστολοι, οὐ μόνον τῶν θαυμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν παθημάτων τοῦ Ἰ. Χριστοῦ (Πράξ. Ἀποστ. Γ' 39. Α' 8, 22. Π' 31). Ἐπίσης ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι «θα γίνῃ κοινωνός καὶ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ἥτις μέλλει ν' ἀποκαλυφθῇ». Ὁ Πέτρος λοιπὸν ὁ συμπρεσβύτερος, ὁ αὐτόπτης μάρτυς τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ κοινωνός τῆς μελλούσης δόξης αὐτοῦ νοουθετεῖ τοὺς πρεσβυτέρους τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων νὰ ποιμάνωσι τὸ ἐμπειστευμένον εἰς αὐτοὺς λογικὸν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐποπτεύωσιν αὐτὸ οὐχὶ διὰ τῆς βίας μηδὲ χάριν αἰσχροῦ κέρδους, ἀλλ' ἐκουσίως καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτὸ τὸ λογικὸν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ.

- ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἐκουσίως, μηδὲ αἰσχροκερ-
 3 δῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδ' ὥς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ
 4 τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου, καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος
 κομίσῃτε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Ἡ προσευχή.

(Α' Τιμόθ. Β' 1—15).

- 1 Παρακαλῶ πρῶτον πάντων ποιῆσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐν-

Στίχ. 3. *Μηδ' ὥς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων* κτλ. Ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι, οἵτινες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὠρίσθησαν πρὸς διοίκησιν τῶν εἰς αὐτοὺς κληρωθεῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων, δὲν ὀφείλουσι νὰ κυριαρχῶσι καὶ νὰ πιέζωσιν αὐτάς, ἀλλ' ὀφείλουσι νὰ ᾧσιν οἱ τύποι καὶ οἱ ὑπογραμμοὶ τῶν πιστῶν τοῦ λογικοῦ τοῦ ποιμνίου κατὰ τὰς ἀρετάς καὶ τὰ καλὰ ἔργα (ὅρα καὶ Α' Τιμόθ. Δ' 12. Τίτ. Β' 7. Β' Θεσσαλ. Γ' 9. Φιλιπ. Γ' 17).

Στίχ. 4. *Φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος* κτλ. Ὁ Πέτρος λέγει, ὅτι οἱ πρεσβύτεροι, ἐὰν ἐκτελῶσι τὰς νοουθεσίας του, θὰ λάβωσι τὸν ἀμαράντινον, ἤτοι τὸν ἄφθαρτον, τῆς δόξης στέφανον, ὅταν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χριστὸς φανερωθῇ. Ὁ Παῦλος ἐπίσης λέγει, ὅτι «ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ» (Κολοσσ. Γ' 4). Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰωάννης λέγει «Καὶ νῦν, τέκνια, μένετε ἐν αὐτῷ ἵνα, ὅταν φανερωθῇ, ἔχωμεν παρρησίαν καὶ μὴ αἰσχυρθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ» (Α' Ἰω. Β' 28). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καλεῖται «ἀρχιεπίσκοπος», διότι εἶναι ὁ ποιμὴν ὁ μέγας (Ἐβρ. ΙΓ' 20), εἰς ὃν οἱ πρεσβύτεροι μετὰ τῶν εἰς αὐτοὺς ἐμπιστευθέντων λογικῶν προβάτων ὑποτάσσονται.

Στίχ. 1. Ἐνταῦθα ὁ Παῦλος διδάσκει ἡμᾶς νὰ προσευχώμεθα διὰ δεήσεων, προσευχῶν, ἐντεύξεων καὶ εὐχαριστιῶν. Ὁ Ὠριγένης λέγει «Δεήσεις μὲν εἶναι ἡ προσευχὴ ἐκείνου, ὅστις στερεῖται τινος, εἰς ὃν ἐλλείπει

τεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγω- 2

τι καὶ προσεύχεται διὰ τὰ ἐπιτόχη τοῦ ἐλλείποντος· *προσευχῇ* δὲ εἶναι ἐκείνη, ἣν ἀνατέμπει τις ἐγκαρδιώτερον πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὰ δοξολογήσῃ αὐτὸν διὰ τὰ μεγάλα αὐτοῦ εὐεργετήματα· *ἐντευξις* δὲ εἶναι ἡ περὶ τινων πραγμάτων ἱκεσία, ἣν φέρει τις μετὰ πλείονος παρηγορίας πρὸς τὸν Θεόν· *εὐχαριστία* δὲ εἶναι ἡ διὰ τῆς προσευχῆς δεικνυομένη ἀναγνώρισις καὶ ὁμολογία τῶν ἀγαθῶν ὧν τις ἔτυχεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Ὀριγένης ἀναφέρει καὶ παραδείγματα τῶν τεσσάρων τούτων εἰδῶν τῆς προσευχῆς (Ὀριγ. περὶ εὐχῆς κεφ. 14). Ὁ Παῦλος λοιπὸν γράφων πρὸς τὸν μαθητὴν του Τιμόθεον, ἐπισκόπον Ἐφέσου, παρακαλεῖ αὐτὸν πρῶτον πάντων, ἥτοι πρὸ πάντων τῶν πραγμάτων, πρὸ παντός, νὰ ποιῇται τοιαύτας δεήσεις, προσευχάς, ἐντευξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων· διότι ὁ ἱερεὺς εἶναι κοινὸς πατὴρ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης· ἐπίσης νὰ προσεύχεται καὶ ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων. Βασιλεῖς δὲ ὑπὸ τοῦ Παύλου ἐννοοῦνται ἐνταῦθα οἱ ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τὸν χριστιανισμὸν βασιλεῖς καὶ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες. Πάντες δὲ οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες εἶναι οἱ ἔχοντες πολιτικὴν τινα ἐξουσίαν. Ἡ φράσις αὕτη εἶναι ταυτόσημος μὲ τὴν φράσιν «ἐξουσίαι ὑπερέχουσai», ἣν ὁ Παῦλος μεταχειρίζεται ἀλλαγῇ (Ῥωμ. II' 1). Ὁ Ἑβραῖος ἱστοριογράφος Ἰωήπτος καλεῖ τὰ ἀνωτέρω πολιτικά πρόσωπα *ὑπεροχάς* (Ἰουδ. ἀρχ. βιβλ. 5' κεφ. 4 § 3).

Στίχ. 2. Ἐν τῇ στίχῳ τούτῳ ὁ Παῦλος δεικνύει τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια θὰ προκύψωσιν ἐκ τῶν τοιούτων δεήσεων, προσευχῶν, ἐντευξεων, εὐχαριστιῶν τοῦ ἐπισκόπου ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες ἔχθιστα διέκειντο πρὸς τοὺς χριστιανούς, ὑπονοῶν, ὅτι καὶ οἱ χριστιανοὶ θὰ παύσωσι τρέφοντες ἔχθραν πρὸς τοὺς ἐθνικούς, ὑπὲρ ὧν παρακαλοῦνται νὰ ποιῶνται δεήσεις καὶ προσευχάς, καὶ οἱ ἐθνικοὶ μανθάνοντες, ὅτι οἱ χριστιανοὶ προσεύχονται ὑπὲρ αὐτῶν θὰ παύσωσι νὰ φέρωνται πρὸς αὐτοὺς μετὰ σκαιότητος καὶ θηριωδίας. Ὡστε κατὰ τὸν Παῦλον οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουσιν οὐ μόνον νὰ ὑποφέρωσι τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ νὰ προσεύ-

3 μεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον
 4 ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σω-
 5 θῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. Εἰς γὰρ Θεός, εἰς καὶ
 6 μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς
 7 ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίαις, εἰς ὃ
 8 ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος (ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ
 ψεύδομαι), διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. Βούλομαι οὖν

χωνται ὑπὲρ πάντων τῶν καταδιωκόντων αὐτούς, ὡς ἀλλαχοῦ (Α' Κορινθ.
 Α' 12) λέγει· «Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλά-
 σφημούμενοι παρακαλοῦμεν».

Στίχ. 3 καὶ 4. Τὸ *τοῦτο* ἀναφέρεται εἰς τὸ *ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς*
 κτλ. Ὡστε ἡ ἔννοια τῶν στίχων τούτων εἶναι αὕτη· «Ἡ περὶ σωτηρίας
 ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ ἐπεκτείνεται πρὸς πάντας· διὰ τοῦτο ἀνάγκη πᾶσα καὶ
 αἱ προσευχαὶ τῶν χριστιανῶν νὰ περιλαμβάνωσι πάντας.

Στίχ. 6. Ὁ *δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον* κτλ. Ἡ λέξις *ἀντίλυτρον*, ἣτις μό-
 νον ἐνταῦθα τῆς Κ.Δ. ἀπαντᾷ, εἶναι συνώνυμος τῇ λέξει *ἀντάλλαγμα* (Ματθ.
 Ις' 26). Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία, ὅτι διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐννοεῖται ἡ
 συνδιαλλαγή, ἣν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἔφερεν ὁ σταυρικός θάνατος
 τοῦ Χριστοῦ. Τὸ *μαρτύριον καιροῖς ἰδίαις*. Ἡ ἔννοια τῶν λέξεων τούτων
 εἶναι αὕτη· «Ἐμαρτυρήθη, ἐβεβαιώθη εἰς τὸν προσήζοντα καιρὸν τὸ γε-
 γονός, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα ὑπὲρ πάντων· ὥστε *μαρ-
 τύριον* εἶναι ἀντὶ *μαρτυρηθέν*, δηλοῦν τὴν μαρτυρίαν καὶ βεβαίωσιν τοῦ
 γεγονότος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 7. *Εἰς ὃ*· διὰ τὸ ὅποῖον μαρτύριον ὁ Παῦλος ἐτέθη κήρυξ, ἥτοι
 ἐγένετο κήρυξ τῆς μαρτυρίας καὶ βεβαιώσεως τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Στίχ. 8. *Ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ*, ἥτοι διδάσκαλος, ὅστις θὰ δι-
 δάξῃ τὴν ἀληθινὴν πίστιν, τὴν ἀληθινὴν θρησκείαν. *Βούλομαι*. Διὰ
 τοῦ ῥήματος τούτου ἐκδηλοῦται ἡ ἐξουσία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου,
 ὡς ἐὰν οὗτος λέγῃ «ἐντέλλομαι (πρβλ. κεφ. Ε' 14, Τίτ. Ι' 8). *Προσεύ-
 χεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας*. Ὁ

προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. Ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν 9

Παῦλος διδάσκει ἐνταῦθα, ὅτι οἱ χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθῶσι τὸ παράδειγμα τῶν Ἰουδαίων, οἵτινες πανταχόθεν ἐκ τῆς οἰκουμένης τρέχοντες εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα προσηύχοντο ἐν τῷ ναῷ αὐτῶν, πιστεύοντες, ὅτι μόνον ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἱεροσολύμων κατοικεῖ ὁ Θεός. Καθὼς ὁ Ἰησοῦς Χριστός (Ἰω. Α' 24), οὕτω καὶ ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Παῦλος διδάσκει, ὅτι ὁ χριστιανὸς ὁ προσευχόμενος ὑπὲρ πάντων δύναται πανταχοῦ νὰ ἐπαίρῃ *ὁσίους χεῖρας*, ἥτοι τὰς καθαρὰς του χεῖρας. Οἱ Ἰουδαῖοι ὕψωνον τὰς χεῖράς των οὐ μόνον, ὅτε ὤμνουν (Γενέσ. ΙΔ' 22. Ἀποκαλ. Γ' 5) καὶ ἠιλόγουν (Λευϊτ. Θ' 22. Λουκ. ΚΔ' 50), ἀλλὰ καὶ ὅτε προσηύχοντο (Ψαλμ. ΚΗ' 2. ΜΔ' 22, ΞΓ' 5). Ἡ συνήθεια δὲ τῆς ὑψώσεως τῶν χειρῶν μετηνέχθη ἐκ τῶν Ἰουδαίων εἰς τοὺς χριστιανούς. *Χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ*. Οἱ προσευχόμενοι πρέπει νὰ μὴ ὀργίζονται καὶ νὰ μὴ σκέπτονται νὰ πράξωσι τι κατὰ τοῦ πλησίον.

Στίχ. 9. Ἀφ' οὗ ὁ Παῦλος ὁμίλησε περὶ τῶν ἀνδρῶν, ἀποτείνεται νῦν πρὸς τὰς γυναῖκας, ὡς διδάσκει πῶς πρέπει νὰ παρίστανται ἐν ταῖς προσευχαῖς των καὶ καθόλου πῶς πρέπει νὰ φέρωνται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. *Ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας*· ἐξυπακούεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρου στίχου 8 τὸ ῥῆμα *βούλομαι*· ὥστε ἡ σύνταξις θὰ ἔχῃ οὕτω· «βούλομαι τὰς γυναῖκας κοσμεῖν ἑαυτὰς ἐν καταστολῇ κοσμίᾳ...» Ἡ στολή τῶν γυναικῶν πρέπει νὰ εἶναι κοσμία, τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα αὐτῶν πρέπει νὰ παριστᾷ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν σεφροσύνην αὐτῶν. *Μὴ ἐν πλέγμασιν*. Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ πλέκωσι τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των μετὰ τέχνης, διότι τοῦτο ἐποιοῦν αἱ πονηραὶ γυναῖκες, ὡς λέγει καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ Παιδαγωγῷ του Γ' 11· Περιπλοκαὶ ἐταιρικαὶ τῶν τριχῶν. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀπόστολος Πέτρος λέγει ἐν τῇ Α' καθολικῇ ἐπιστολῇ του κεφ. Γ' 3, ὅτι πρέπει ν' ἀπορρίπτηται ὁ «ἔξωθεν ἐμπλοκῆς τριχῶν κόσμος». *Ἡ χρυσοῦ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ*. Αἱ γυναῖκες δὲν πρέπει νὰ φέρωσι χρυσοῦ πράγματα, διάφορα κοσμήματα, διαφόρους δακτυλίους καὶ καθόλου πολυτελεῖ ἱματισμόν. Ἐπίσης ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐν τῇ Α' καθολικῇ ἐπι-

καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς.
 10 μὴ ἐν πλέγμασιν ἢ χρυσῷ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ,
 11 ἀλλ' ὃ πρέπει γυναῖξιν ἐπαγγελλομέναις θεοσέδειαν, δι' ἔργων ἀγα-
 12 θῶν. Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· γυναικί δὲ δι-
 13 δάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυ-
 14 χίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὐὰ καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἡπα-

στολῇ του γράφει, ὅτι πρέπει ν' ἀπορρίπτηται ὁ κόσμος τῆς περιδέσεως χρυσίων καὶ τῆς ἐνδύσεως ἱματίων.

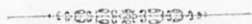
Στίχ. 11 καὶ 12. *Ἀλλ' ὃ πρέπει...* Ἀλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρέπει εἰς γυναῖκας, αἵτινες ἐπαγγέλλονται, ὅτι εἶναι θεοσεβεῖς, εἶναι νὰ κοσμοῦν ἑαυτάς δι' ἀγαθῶν ἔργων. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι αἱ γυναῖκες φοιτῶσαι εἰς τὰς ἐκκλησίας πρέπει ν' ἄλγωσιν ἡσυχίαν, νὰ μὴ φλυαρῶσι καὶ συνδιαλέγονται, καθόσον μόνον τότε δύνανται νὰ διδαχθῶσι τι. Τὰ αὐτὰ λέγει ὁ αὐτὸς Ἀποστόλος καὶ ἐν τῇ Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ, κεφ. 1Α' 34· *γυναικί δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω*. Αἱ γυναῖκες κατὰ τὸν Παῦλον πρέπει ν' ἀκολουθῶσι τὴν τάξιν τῶν μαθητευομένων. Οὕτω καὶ αἱ Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ (βιβλ. Γ' 6) λέγουσι· «Οὐκ ἐπιτρέπομεν γυναῖκας διδάσκειν ἐν ἐκκλησίᾳ· ἀλλὰ μόνον προσεύχεσθαι καὶ τῶν διδασκάλων ἐπαζούειν». «Οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός». Ἡ γυνὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι αὐθεντίας τοῦ ἀνδρός, ν' ἄγῃ καὶ φέρῃ τὸν ἄνδρα.

Στίχ. 14. *Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος* κτλ. Ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι ἡ γυνὴ δὲν πρέπει νὰ εἶναι κυρία τοῦ ἀνδρός, διότι κατὰ τὴν δημιουργίαν ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν ἄνδρα θέσιν ὑπερέχουσας τῆς θέσεως τῆς γυναικός, πλάσας αὐτὸν πρῶτον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος (Α' Κορινθ. 1Α' 9), ἵνα δείξῃ, ὅτι ὁ ἀνὴρ ἀπέλαυσε παρὰ τοῦ Θεοῦ μείζονος τιμῆς λέγει· «Οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα». Κατὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ πρέπει νὰ πρωτεύῃ. *Καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἡπατήθη* κτλ. Κατὰ τὴν Γένεσιν κεφ. Γ' 13, ἡ γυνὴ εἶπεν, ὅτι «ὁ ὄφις ἡπάτησέ με», ἐπομένως, ὥς ἀσθενεστέρου τοῦ ἀνδρός, ἡπατήθη. Διὰ τοῦτο ἡ γυνὴ οὐδὲν πρωτεῖον πρέπει νὰ ἔχῃ ἐπὶ τοῦ

τήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε· σωθήσεται δὲ 15
διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἀγια-
σμῷ μετὰ σωφροσύνης.

ἄνδρός, οὐδεμίαν αὐθεντίαν ἐπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀδάμ λέγει, ὅτι ἡ γυνὴ
ἠπάτησέ με, ἀλλ' ὅτι «αὕτη μοι ἔδωκεν ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ ἔφαγον». Κυ-
ρίως λοιπὸν ἡ γυνὴ ἠπατήθη.

Στίχ. 15. *Σωθήσεται δέ·* υποκείμενον «τὸ γυναικεῖον φύλον». *Ἐὰν
μείνωσιν·* υποκείμενον αἱ γυναῖκες. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι αὕτη:
Αἱ γυναῖκες αἰπεσοῦσαι εἰς ἁμαρτίαν ἕνεκα τῆς ἐξαπατηθείσης. Ἐὗς δύ-
νανται νὰ σωθῶσιν, ἐὰν πιστεύσωσιν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν
ἀγαπήσωσιν αὐτό, ἐὰν δι' αὐτοῦ ἀγιασθῶσιν, ἐὰν σόφρονα διήγῳσι βίον
καὶ ἐὰν ἐκτρέψωσι τὰ τέκνα των καλῶς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων	Σελ.	3
Αἱ Ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων	»	4
Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος	»	5
Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος	»	11
Ὁ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος	»	13

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Περικοπαὶ ἐκ τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων.

Ἡ ὕδρουσις τῆς πρώτης Ἐκκλησίας	»	15
Ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀγάπη τῶν πρώτων χριστιανῶν	»	21
Ἡ εἰς τὸν χριστιανισμὸν προσέλευσις τοῦ Ἀποστόλου Παύλου	»	22
Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἰς Ἀθήνας	»	26

ΜΕΡΟΣ Β'.

Περιοκοπαὶ ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων.

Κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου περὶ τοῦ Ἐσταυρω- μένου	»	29
Παθήματα τοῦ Ἀπ. Παύλου ἐκ τοῦ κηρύγματος . . .	»	31
Ἡ δύναμις τῆς πίστεως	»	34
Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά	»	37
Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη	»	38
Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστόν	»	42
Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον	»	44
Αἱ ιδιότητες τοῦ χριστιανικοῦ βίου	»	47
Ἡ δι' ἔργων ἀπόδειξις τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος . .	»	50
Ἡ χαλιναγώγησις τῆς γλώσσης	»	54
Ἡ ἀληθὴς σοφία	»	56
Τὰ καθήκοντα τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλους	»	57
Τὰ καθήκοντα τῶν τέκνων πρὸς τοὺς γονεῖς καὶ τὰνάπαλιν	»	61

Τὰ καθήκοντα τῶν ὑπηρετῶν πρὸς τοὺς κυρίους καὶ τὰ- νάπαλιν.	»	62
Ἡ ὑπακοή εἰς τοὺς ἄρχοντας	»	63
Τὰ προσόντα τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ διακόνου	»	65
Τὰ καθήκοντα τῶν πρεσβυτέρων	»	69
Ἡ προσευχή	»	70

5.000

Αρχείο Φραγίτης

7